

Kasnimo — a nismo prepozni!

Zakon o svobodni menjavi dela na področju kulturnih dejavnosti določa, da se delavci v združenem delu, občani v krajevnih skupnostih, kulturni delavci v organizacijah združenega dela, v društvih in njihovih zvezah ter samostojni kulturni delavci s pristopno izjavo odločijo za ustanovitev kulturne skupnosti Slovenije, ki bo interesna kulturna skupnost delovnih ljudi in občanov SR Slovenije. Doslej je bila to zveza občinskih kulturnih skupnosti. Že v javni razpravi smo ugotavljali, da bo tako zasnovana kulturna skupnost Slovenije prispevala k nadaljnji rasti samoupravne organiziranosti kulture in demokratizaciji kulturne politike. S samoupravnim sporazumom bomo torej utemeljili tako na novo zasnovano kulturno skupnost Slovenije.

Na podlagi pristopnih izjav, o katerih bodo v teh dneh odločali delovni ljudje v temeljnih organizacijah združenega dela in občani v krajevnih skupnostih, naj bi še dosedanja skupščina kulturne skupnosti Slovenije predvidoma 31. marca sprejela ugotovitveni sklep o ustanovitvi nove kulturne skupnosti Slovenije.

Čeprav je bil predlog samoupravnega sporazuma o ustanovitvi nove kulturne skupnosti Slovenije objavljen že pred mesecem dni, ugotavljamo, da je doslej razmeroma malo temeljnih organizacij že sprejelo sklep o pristopu k temu samoupravnemu sporazumu. Eden od vzrokov za kasnitev je nedvomno v obilici nalog, ki sta jih imeli socialistična zveza delovnega ljudstva in zveza sindikatov v širokih družbenih pripravah na pravkar

Predlog samoupravnega sporazuma o ustanovitvi nove kulturne skupnosti Slovenije je bil objavljen v Delu 17. februarja 1982.

opravljene delegatske volitve. Zato pa moramo sedaj v osnovnih organizacijah zveze sindikatov v temeljnih organizacijah združenega dela podvojiti našo politično aktivnost, da bodo v prihodnjem tednu delavci po postopku, določenem v njihovih samoupravnih splošnih aktih, sklepali o pristopu k samoupravnemu sporazumu.

Ker je časa za uresničevanje te pomembne naloge zares izredno malo, je nujna takojšnja učinkovita akcija sindikata v združenem delu hkrati z akcijo socialistične zveze v krajevnih skupnostih. Uspešnost in pravočasnost pri uresničitvi te skupne naloge je zato v mnogočem odvisna tudi od usklajenega delovanja in sodelovanja občinskih svetov zveze sindikatov z občinskimi konferencami SZDL ter tudi z občinskimi kulturnimi skupnostmi, ki bodo zbirale pristopne izjave.

Zavedati se moramo, da je potrebno storiti vse, da bi nova kulturna skupnost Slovenije z uveljavitvijo delegatskih razmerij postala res prostor za sporazumevanje in odločanje o vseh pomembnih vprašanih kulture na Slovenskem. Ta zadevajo slehernega od nas kot delavca in občana, a hkrati kot člana širše družbene skupnosti.

Boris Lipužič

IZ VSEBINE:

Naše vključevanje v mednarodno delitev dela

Večji prodor na tuje nam bo pomagal na lastne noge

stran 2—3

Znanstveno srečanje o teoriji in praksi sindikatov

Sindikati namesto države

stran 4

V kaj so se prelevile obratne ambulante

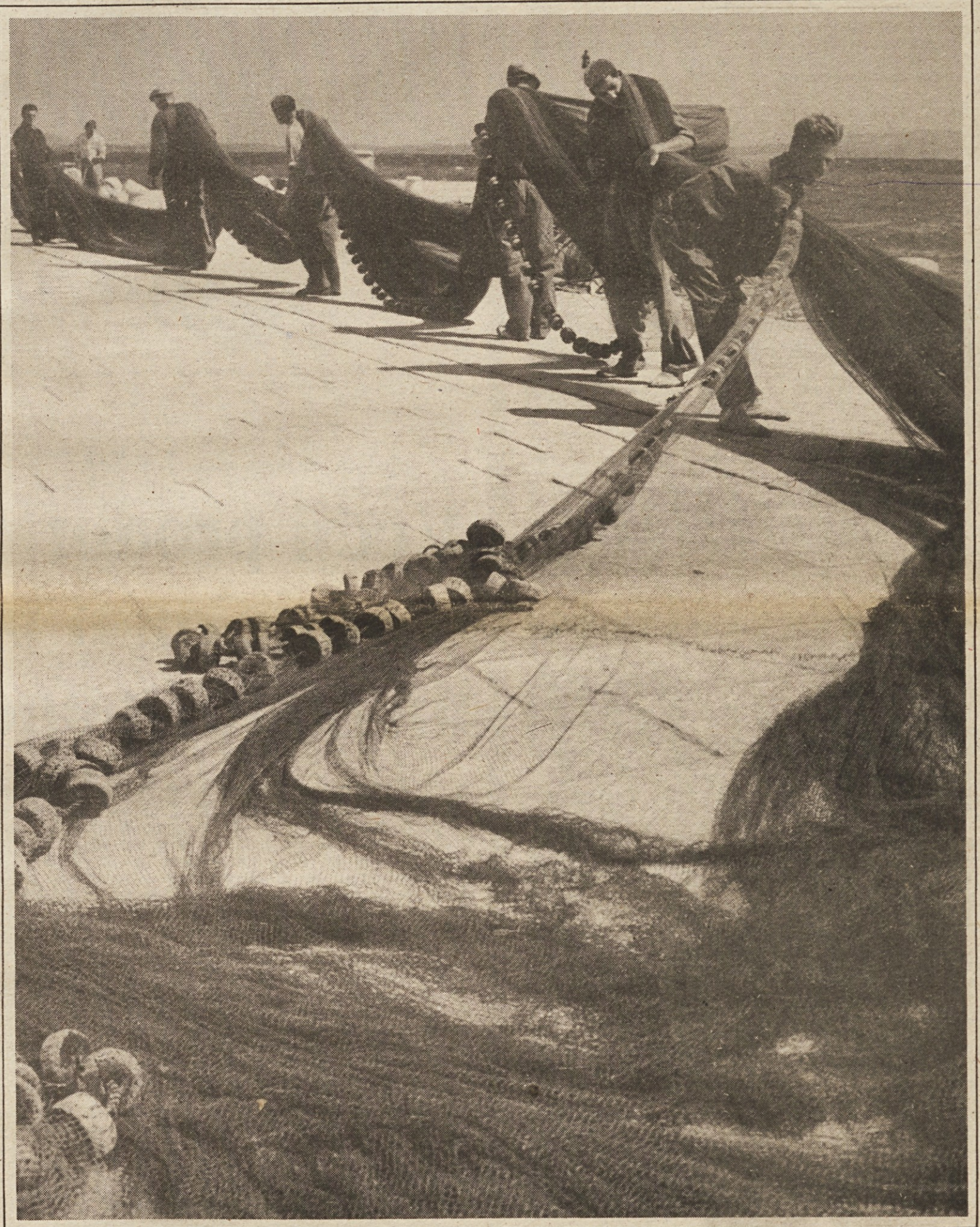
Obratne ambulante: strošek ali dohodek?

stran 7

Obisk Franca Šetince in Jožeta Marolta pri naših delavcih na začasnem delu v Stuttgartu

»Mi smo svoje povedali že leta 1948!«

stran 10

Slika: Ivo Eterovič

Kaj o tem menite vi?

Bogato bero dobrih vtisov, kritičnih pripomb in predlogov za izboljšanje proizvodne prakse, ki so jo v začetku spomladanskega dela šolanja opravili učenci srednjega usmerjenega izobraževanja, bomo gotovo šele nekoliko kasneje celovito ocenili in se pogovorili, kako v prihodnje.

Ne glede na to pa lahko že sedaj rečemo, da je proizvodna praksa učencev, vsaj po podatkih, ki jih imamo, zlasti po ocenah mentorjev in učencev samih — uspe-

la. Pokazala je tudi, da smo nemalokrat sila površni pri ocenjevanju dela in vključevanju mladih ljudi v neposredno proizvodnjo. Vrsta primerov namreč potrjuje, da se mladi ljudje še kako zanimajo za vse v zvezi z delom in našo samoupravno prakso. Zato ni naključje, da so se denimo učenci iz revirjev kar sami odločili za daljšo proizvodno prakso. Odločili so se torej za več dela, kot je bilo predvideno, čeprav na škodo svojih počitnic.

Ponekod pa so mislili, da je dovolj, če

učence postavijo za tekoči trak, kjer naj bi dodobra spoznali, kaj se pravi trdo delati in v čem so tegobe vsakdanjih delovnih dolžnosti.

Ker so izkušnje proizvodne prakse v različnih okoljih različne, pozivamo učence, mentorje in odgovorne v izobraževalnih ustanovah, da povedo svoje mnenje, predlagajo rešitve in kritično pokažejo na probleme, s katerimi so se srečali in ki jih je mogoče odpraviti.

Uredništvo DE

Kolektiv Delavske enotnosti je organiziral že več razgovorov v zvezi s pripravami na letošnjo proslavo ob 40-letnici gibanja Delavska enotnost in tudi visokem jubileju, prav tako 40-letnici izhajanja glasila sindikatov Slovenije. Naš posnetek je s takšnega delovnega sestanka v uredništvu Delavske enotnosti.

Ob visokem jubileju, 70-letnici dolgoletnega sindikalnega delavca tovariša Avgusta Bataglja, je bila v prostorih republiškega sveta ZSS pri-srčna slovesnost. Predsednik RS ZSS Vinko Hafner je slavljencu čestital v imenu republiškega sveta in mu izročil darilo. Čestitali pa so mu in z njim pokramljali tudi njegovi nekdanji sodelavci z republiškega odbora delavcev prometa in zvez, katerega prvi predsednik je bil tovariš Batagelj.

Slika: Andrej Agnič

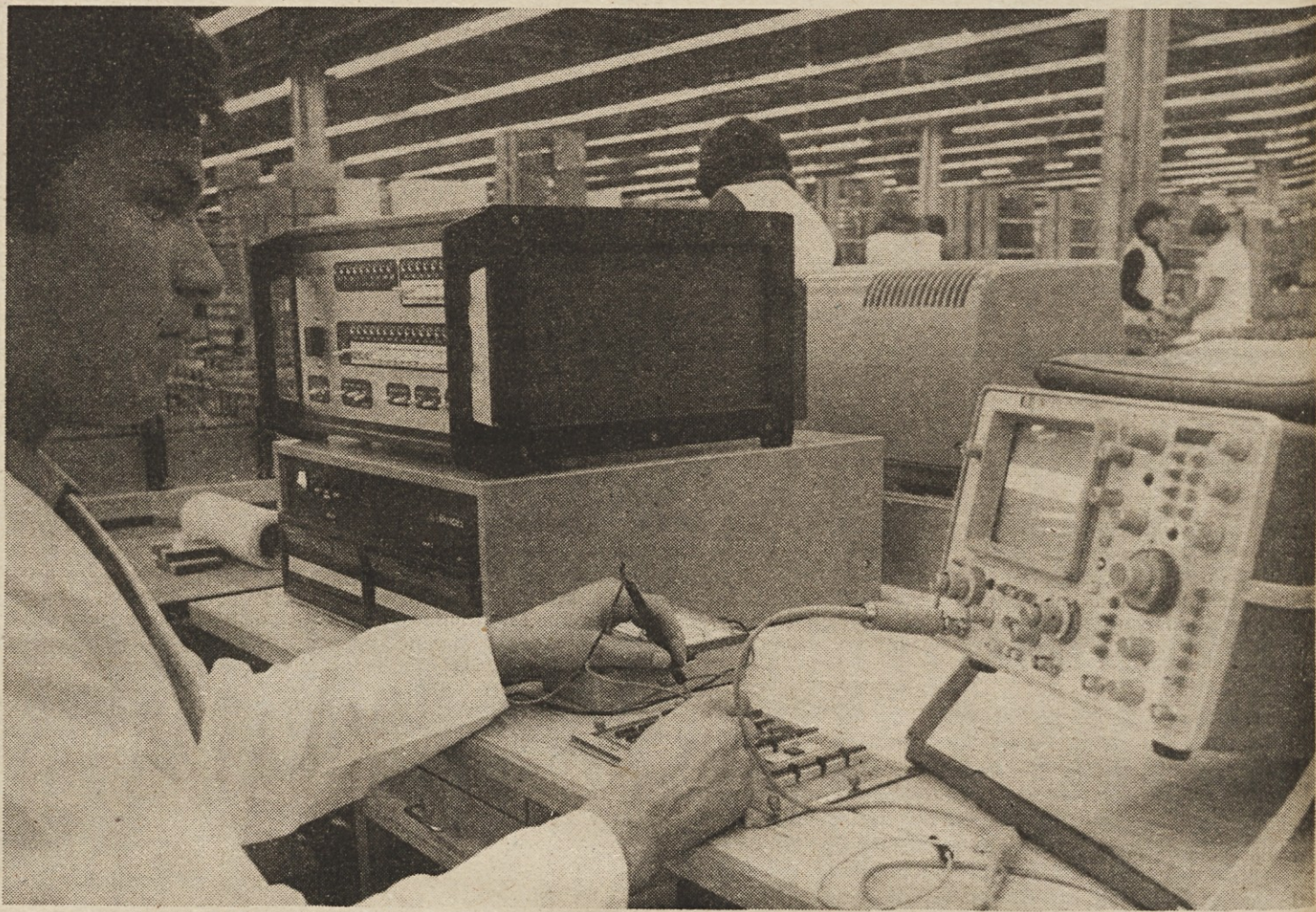

Razstava ilustracij Ančke Gošnik-Godec, ki jo je ob 8. marcu pripravil Gorenjski muzej v Kranju, vzbuja izredno zanimanje. Že prve dni je razstavo obiskalo več kot tisoč cicibanov iz kranjskih vzgojno varstvenih zavodov in učencev srednjih šol. Letošnja razstava je že enajsta po vrsti, ki jih prireja kranjski muzej in s katerimi želi predstaviti dela likovnih umetnic. Istočasno je ta razstava povezana s stalno republiško zbirko »Slovenka v revoluciji«.

Slika: Andrej Agnič

Obračun za lansko leto je v izolski Mehanotehniki pokazal, da je kolektiv dobro gospodaril. Spodbudno so se napolnili tudi skladi, saj so delavci samo za stanovanjsko izgradnjo namenili 16 milijonov dinarjev. Posebno ponosni pa so v tem kolektivu na bistveno povečanje produktivnosti (za 53 odstotkov) in precej bolj spodbudno rentabilnost poslovanja (za 22 odstotkov). Besedilo in slika: Žika Jovičič

V Iskri namenjajo posebno pozornost stalnemu dopolnilnemu usposabljanju delavcev, saj zaradi hitrega razvoja elektronike v svetu pridobljeno znanje kmalu zastari.

Naše vključevanje v mednarodno delitev dela

Večji prodor na tuje nam bo pomagal na lastne noge

Politika ekonomske stabilizacije in prizadevanja za zmanjšanje naše odvisnosti od tujine postavljajo vse bolj v ospredje razmišljanj v naši družbi vprašanje vključevanja slovenskega in jugoslovanskega gospodarstva v mednarodne ekonomske tokove. Lahko rečemo, da je splošno sprejeto stališče, da se brez pogumnejšega nastopanja na mednarodnem trgu ne bomo uspeli postaviti na lastne noge in da je od tega odvisen naš nadaljnji gospodarski in družbeni razvoj.

Znano je, da smo se v preteklih letih preveč zaprli v svoje meje, da smo se »pogumno« zadolževali v tujini in da smo z nekritičnim kupovanjem licenc in zanemarjanjem lastne znanstveno-raziskovalne dejavnosti zabredli v precejšnje težave. Le-te običajno spravljamo na isti imenovec in jih pogosto poimenujemo kot »živimo na preveliki nogi«. Toda prišel je čas streznitve in vse bolj je slišati glasove tistih, ki opozarjajo, da se moramo odpreti v svet, da se moramo odločneje meriti z gospodarsko močjo drugih in podobno. Takšen korenit zasuk v naši ekonomski politiki je lani že dal vidne rezultate: namesto pričakovane milijarde 800 milijonov dolarjev je imelo jugoslovansko gospodarstvo lani le kakih 750 milijonov dolarjev primanjkljaja. Tako smo naš poglobitveni cilj v lanskem letu dosegli, hkrati pa so najbolj prizadevni delovni kolektivi uspeli bistveno izboljšati lastno zunanjetrgovinsko bilanco.

Resne gospodarske naloge, ki so pred nami, nam seveda ne dovoljujejo, da bi se z doseženim na veliko »kitili«, še zlasti, ker so se posamezna gospodarska vprašanja še zaostri. Upoštovati moramo tudi, da kriza mednarod-

nega gospodarstva (splošna recesija v svetu, problem energije, podražitev dolarja itd.) ne vpliva »blažilno« na naše notranje gospodarske razmere. Celo nasprotno: zaradi protekcionistične politike zahodnoevropskih držav na področju zunanje politike in vrste drugih »zakoničnosti« mednarodnih tržnih razmer bomo morali na poti večjih izvoznih prizadevanj premagovati vse težje prepreke.

Manjkajo nam dolgoročne usmeritve

Za gospodarjenje temeljnih organizacij združenega dela je značilno, da ga »vlečejo k tlom« mnogi gospodarski problemi, ki niso od danes. V prvi vrsti kaže omeniti motnje v preskrbi z osnovnimi surovinami in repromaterialom, marsikje pa si belijo glavo še z odprtim vprašanjem, kje dobiti nujne devize za nakup nove opreme in posodobitev proizvodnje. Tehnološki razvoj tekstilne in drugih industrijskih vej v svetu je namreč tako skokovit, da ga naše delovne organizacije ne uspejo dohitevati, kaj šele prehiteti. Ker precejšnje število organizacij več uvaža s konvertibilnega področja kot tja izvažajo, se otepamo z resnimi pla-

čilno-bilančnimi zagatami in problemom devizne likvidnosti države. Pod pritiskom teh in še nekaterih drugih zagat — to velja za vse republike — delovne organizacije izgubljajo spred oči dolgoročne usmeritve vključevanja v mednarodno delitev dela. Zato marsikje vidijo v izvozu nujno zlo, ki se ga pač za zdaj ne da obiti.

Logična posledica tega je, da v precejšnjem številu delovnih organizacij — čeprav je vse več razveseljivih izjem — še vedno premalo resno in odgovorno »usmerjajo« poslovno politiko na vroča tla mednarodne konkurence. Če pa to že počno, se večkrat »opečejo«, ker so sila redke tiste organizacije, ki spremljajo gibanja na tujih trgih, kot to dela tuja konkurenca. Ne kaže se torej čuditi, da često podpisemo pogodbo o gospodarskem sodelovanju, kjer nismo v enakopravnem položaju s tujim partnerjem.

V naši izvozni politiki bomo morali uskladiti nekatere poglede, ki so bistvenega pomena za učinkovitejši prodor na tuje. Tako nekateri gospodarstveniki in politiki poenostavljeno razlagajo, da bo naših tegob hitro konec, če bomo razvijali energijske in surovinsko manj zahtevne proizvodne panoge. Vemo pa, da zahodnoevropske države ščitijo evropski trg z visokimi carinskimi stopnjami najbolj pred izdelki, v katere vlagamo največ domačega znanja in kvalificirane delovne sile. Zlasti v razvitih državah najbolj pritisakajo na zmanjšanje cen izdelkov z visoko stopnjo obdelave.

Jasno je torej, da se moramo uveljavljati v mednarodnem merilu tudi kako drugače.

Vprašanje je tudi, ali naj Slovenija gradi le tako imenovano čisto industrijo, pri čemer nam bodo druge republike dobavljale surovine. Nekateri ekonomisti sodijo, da bi zaradi usklajenega razvoja države morale vse republike izdelovati tudi energetsko zahtevne proizvode, seveda v okviru obstoječih proizvodnih zmogljivosti.

Dodati še velja, da bržčas ne moremo pristajati tudi na politiko izvoza »za vsako ceno«. Biti moramo bolj celoviti in se zediniti — na ravni republik in federacije — s katerimi proizvodnimi programi in izdelki kaže prodirati na tuje za daljše časovno obdobje, kdaj pa se odločati za enkratne posle.

Bolje izkoristiti obstoječe zmogljivosti

In za konec — nesporno je, da na mednarodnem trgu ne bomo želi kaj prida uspehov, če ne bomo boljše izkoriščali sredstev, delovnega časa ter vseh razpoložljivih materialnih in drugih virov. Izkoristek v prenekateri panogi je namreč tako nizek, da ni več ekonomsko upravičen.

O naštetih in še nekaterih drugih značilnostih aktualnega gospodarskega trenutka smo se tokrat pogovarjali z vodilnimi delavci sozda Iskra — ki dosega na tujem spodbudne rezultate — in Luke Koper, ki je prometno stičišče naših uvožno-izvoznih načrtov in začetnih korakov na mednarodni trg.

Izvozna usmeritev
sozda IskraBrez razvoja
lastnega znanja
ne bi bili to,
kar smo

Agresivna izvozna politika v sestavljeni organizaciji združenega dela Iskra je že vrsto let eden od temeljev uspešnega razvoja Iskre in del njene poslovne tradicije. V kolektivu so namreč kaj kmalu spoznali, da razvoj elektronike kot tretje tehnološke revolucije ne dopušča avtarkičnega razvoja. Vključili so se v mednarodne ekonomske tokove, kar jim je omogočilo oplajanje lastnega znanja s tujimi izkušnjami. Že pred enaindvajsetimi leti so ustanovili lastno komercialno organizacijo Iskra Commerce, ki skrbi za predstavniško mrežo, maloprodajo, servis in tržne raziskave. Kot razvejana tržna organizacija je Iskra Commerce dohodkovno povezana z Iskrinimi proizvodnimi delovnimi organizacijami in ima »ambasadorje« v 17 državah.

Iskra namenja izredno skrb šolanju kadrov za opravljanje zahtevnih nalog v mednarodnem trženju. Kot so nam povedali njeni predstavniki iz Ljubljane in Kranja, prav zdaj poteka v Škofiji

Letos načrtujejo v Iskri izvoz v višini 236,6 milijona dolarjev, kar jim še omogoča uresničiti zahtevne srednjeročne načrte izvoza v višini 1,5 milijarde dolarjev.

Razumljivo je, da je tudi za ta kolektiv pomemben predvsem izvoz na konvertibilno področje, ki tudi pogojuje obseg uvoza z istega področja. Kot smo že omenili, je to za Iskro kot elektronsko firmo izrednega pomena, saj je v marsičem vezana na uvoz repromateriala in polizdelkov iz razvitih industrijskih dežel.

Da bi si zagotovili še zadovoljivo preskrbo z ustreznimi surovinami iz konvertibilnega uvoza, bi le-ta moral znašati v letošnjem letu 111,6 milijona dolarjev ali za 24 odstotkov več kot leto poprej. Za realizacijo takega uvoza pa je v letu 1982 potrebno izvoziti na konvertibilno področje kar za 159,4 milijona dolarjev oziroma za 28 odstotkov več kot v letu 1981. Tu niso upoštevani uvoz opreme in neblagovni odliv deviz, ki jih bodo poskušali pokriti iz drugih virov (združevanje deviz itd.).

Da bi dosegli zastavljene cilje, v Iskri še krepijo ustrezno organiziranost zunanjetrgovinske mreže.

Še več denarja bodo namenili za nadaljnji razvoj raziskovalne dejavnosti, šolanju kadrov itd. Pri tistih izdelkih, ki dosegajo evropsko tehnološko kakovost, dosegajo tudi najboljše izvozne rezultate. Kot je v pogovoru poudaril direktor DO Telematika Ludvik Kuhar, in drugi sogovorniki gre predvsem za telekomunikacijske sisteme, avtomatiko, elektromotorje, števec, elektrooptiko in druga področja. Tako prodaja Iskra tudi znanje, največ v obliki celotnih sistemov. Leta 1976 je bil delež teh sistemov v celotnem izvozu 8 odstotkov, leta 1980 pa že 66 odstotkov.

ni dobro povezan v tako imenovani integralni transport (prevoz od vrat proizvajalca do vrat kupca), dosežejo stroški transporta tudi šestino materialnih stroškov. Tako zlasti v mednarodni delitvi dela in mednarodnih blagovnih tokovih stroški prevoza zelo pomembno vplivajo na konkurenčnost izdelkov. Ker se naše gospodarstvo v zadnjih letih izjemno trudi, da bi povečalo svoj delež v mednarodni delitvi dela in v trgovinski menjavi, smo v našem sestavku o vključevanju gospodarstva v mednarodne gospodarske tokove enako pozornost kot izvozno usmerjeni industriji namenili tudi prometni dejavnosti.

V dolgi verigi transportnega sistema, ki se začne pri viličarju v skladišču proizvajalca, teče prek drugih sredstev tako imenovanega notranjega transportnega sistema in prevoza blaga med delovnimi organizacijami in med državami po kopnem, vodi in zraku, konča pa pri viličarju v skladišču trgovine, smo izbrali naše okno v svet, Luko Koper.

Vsekakor tega nismo storili brez razloga. Luka je v vsaki prometni poti izjemno pomemben člen: tu se začenjajo cenene morske poti in končujejo dražje kopenske (ali narobe, glede na to, s katere strani prihajate); v okolici luke je moč zgraditi predelovalno industrijo in prihraniti transportne stroške za surovine (katerih velik del je tehnološki odpadki in prevoz torej nekoristen). Poleg tega luka privablja tudi tako imenovani tranzitni prevoz — prevoz blaga za tuje države prek našega ozemlja — če ima dovolj ugodno lego. Skratka, gospodarstvo, ki ima morskoukno, se lahko že zavoljo tega mnogo bolj vključi v mednarodne blagovne tokove. Slovensko gospodarstvo ima luko — eno najbolj perspektivnih v Sredozemlju. Kako naše okno v svet izkoristimo za močnejši gospodarski prodor v svet?

Ko smo se o tem pogovarjali v luki Koper s komercialnim di-

ških naprav povečali zmogljivosti luke na 3,2 milijona ton ali za 66 odstotkov. Tranzitni promet se bo pri tem povečal za 70 odstotkov ali na 1,6 milijona ton.

Luko bomo še naprej pripravljali na povečan integralni transport (kontejnerji in Ro-ro ladje) in razsute tovore. Uvajanje sodobnih naprav za pretovarjanje pa bo povečalo produktivnost za 16 odstotkov, »obračanje« kamionov in vagonov za 25 do 30 odstotkov. Močno bomo izboljšali delovne razmere in kvalifikacijsko strukturo delavcev, tako nam je pripovedoval Rudi Duje.

K temu velja dodati, da luka porabi zase samo približno petino deviznega priliva, ki ga ustvari (lani ga je bilo za 12 milijonov dolarjev) preostali del pa odstopa slovenskemu gospodarstvu oziroma jih združuje za skupne potrebe.

Za tako obsežne razvojne načrte bodo v luki potrebovali (preračunano po cenah s konca leta 1980!) v tem srednjeročnem obdobju skoraj 3500 milijonov dinarjev. Toda kljub temu, da so posamezni luški načrti na seznamu prednostnih razvojnih nalog v Sloveniji, kot na primer načrt, po katerem naj bi za potrebe avstrijskega in bavarskega gospodarstva prevažali skozi koprsko luko in po železnici prek Nove Gorice in Jesenic 4,5 milijona ton premoga, se zdi, da bo marsikateri razvojni projekt moral malo počakati. Tako je bilo doslej zaradi pomanjkanja sredstev in kaže, da tudi v naslednjih letih ne bo mnogo bolje. Seveda pa ni samo luka v težavah.

Tudi železnica se razvija prepočasi (obe zaradi prepočasnega združevanja sredstev v slovenskem gospodarstvu za te namene) in prav tako tudi domači brodarji, ki bi lahko bili pomembnejši člen v transportni verigi. Neskladen, zlasti pa prepočasen razvoj vseh členov v transportni verigi je največja cokla v prometu. Zakaj prihaja do zastojev, pojasnjuje Mario Lovec.

»Lani smo imeli sredstva samo za razvoj integralnega transporta, ki ga najbolj širimo,« je dejal. »Ostali načrti so morali počakati. Letos pa bomo morda dobili od interesne skupnosti za železniški in luški promet še manj sredstev. Združevanje sredstev za razvoj prometne dejavnosti gre namreč slovenskemu gospodarstvu bolj slabo od rok. Dogovor o združevanju sredstev je podpisalo okoli 80 odstotkov možnih podpisnikov. Ker tistim, ki ga niso podpisali, sredstev ni treba združevati, zdaj tudi v marsikateri drugi delovni organizaciji razmišljajo o prekinitvi sporazuma.«

Če zraven dodamo še, da tudi delež domačih brodarjev pri povečevanju prometa skozi koprsko luko sicer raste, a mnogo prepočasi glede na možnosti (zdaj prihajajo služiti na linije do Srednjega vzhoda, ki so zelo perspektivne, celo Bolgari z dvema ferry boat ladjama), da železnica nima dovolj vagonov za prevoz kontejnerjev, da domači brodarji zahtevajo tudi od domačih delovnih organizacij plačilo prevoza v devizah, da storitve še vedno niso enakovredne izvozu industrijskih izdelkov, je jasno nekaj. Namreč to, da transporta, kot sestavnega dela reprodukcije verige in izjemno pomembnega dejavnika pri vključevanju gospodarstva v mednarodne gospodarske tokove ne izkoristimo tako, kot bi ga morali in mogli.

Pripravila:
Emil Lah in
Boris Rugelj

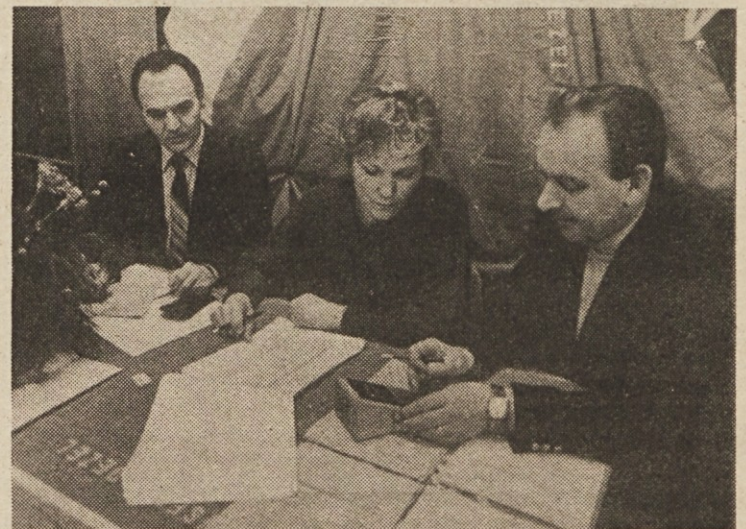

Na volitvah delegatov v delovnih organizacijah in z množično udeležbo na nedeljskih volitvah, ko smo volili delegate za skupščine družbenopolitičnih in samoupravnih interesnih skupnosti, smo jasno dokazali, da geslo »Bodočnost je v naših rokah« ni le prazna fraza na papirju, ampak dejstvo, globoko zakoreninjeno v naši zavesti.

VOLITVE 82

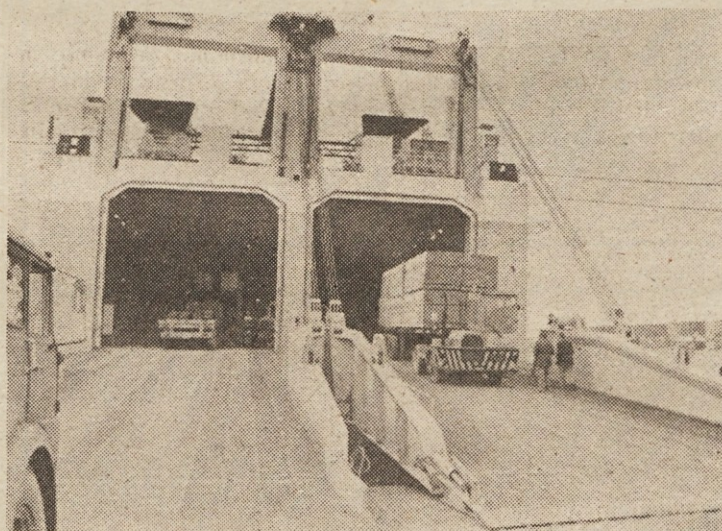
Temeljito so že na predvolilnih konferencah, tudi v Litostroju, preverili slehernega kandidata; kljub temu je vsak volivec še enkrat pretehal, preden je obkrožil ZA.

V Litostroju so v četrtek odprli volišča že ob pol šestih zjutraj in do 15. ure je na 16 voliščih kar 87 odstotkov od 4.069 zaposlenih oddalo svoje glasove.

Posebno živahno je bilo na voliščih v nedeljo. Le malo je bilo takih, ki so zanemarili to svojo pravico in dolžnost.

V Luko Koper ugotavljajo, da stroški prevoza pomembno vplivajo na konkurenčnost izdelkov.

Transport je še bolj ali manj
pastorek v prizadevanjih go-
spodarstva za večje vključe-
vanje v mednarodno delitev
delaPriprto okno
v svet

Prevoz blaga — surovin in repromateriala do proizvajalcev in izdelkov do kupcev (trgovine) — je izredno pomemben del proizvodnega procesa. Transport lahko močno vpliva na proizvodne stroške; če je dobro organiziran in uporablja sodobna transportna sredstva in naprave, prispeva k materialnim stroškom le nekaj odstotkov, če gospodarstvo uporablja zastarele načine transporta, če transportni sistem

rektorjem Rudijem Dujeem in vodjem razvoja Mariom Lovcem, smo zvedeli, da ima luški kolektiv velike načrte. Glede na svoj izjemno ugoden zemljepisni položaj (od Kopra pa do srednjeevropskih dežel je manj kot 1000 kilometrov po kopnem) bo v luki v naslednjih letih vse večji pomen pridobival tranzitni promet, prevoz blaga za srednjeevropske dežele. Tranzitni promet se bo v naslednjih letih tudi najbolj povečeval, dosti bolj, kakor uvoz blaga za potrebe domače industrije in široke porabe (južno sadje), najmanj pa bo (razen letos) rasel izvoz, kar je seveda razumljivo glede na poslovno usmeritev slovenskega gospodarstva.

»V srednjeročnem načrtu smo zapisali, da bomo z dograditvijo obstoječih in gradnjo novih lu-

Loki že tretja tako imenovana zunanjetrgovinska šola Iskre, katere cilj je vsestransko izobraziti delavce za opravljanje zahtevnih nalog v mednarodnem poslovanju.

Iskrin kolektiv se lahko pohvali tudi s tem, da vlaga velika sredstva v razvoj lastnega znanja, kar zmanjšuje njeno tehnološko odvisnost od tujine. Samo za ilustracijo: v lastno raziskovalno delo vlaga okoli 8 odstotkov od vrednosti proizvodnje, kar je največ v Jugoslaviji. Ali drug podatek: vložena sredstva v lasten razvoj so za okoli 50 odstotkov večja od »proračuna« raziskovalne skupnosti SR Slovenije. V razvojnem oddelku Iskre sicer dela 2000 delavcev.

Nič čudnega ni torej, da sodi Iskra med največje in najbolj uspešne slovenske izvoznike. Njen izvoz znaša 10 odstotkov slovenskega in 2 odstotka jugoslovanskega blagovnega izvoza.

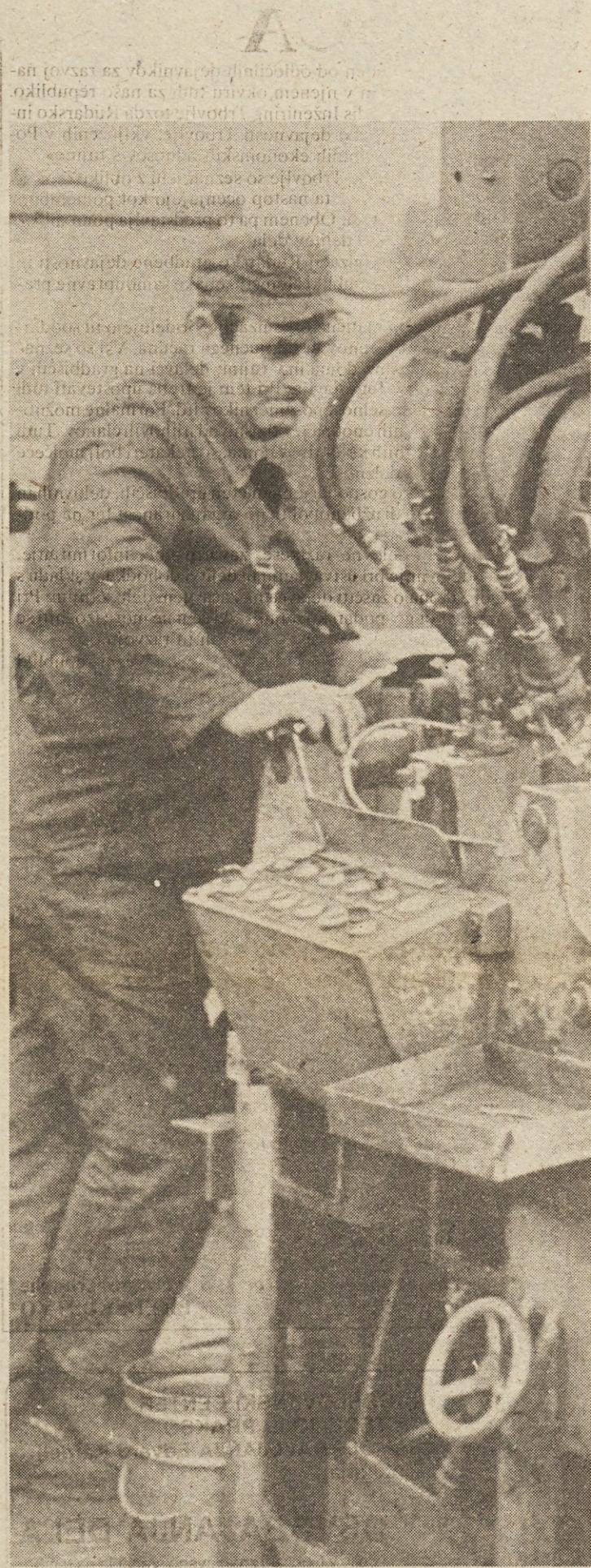
V preteklem srednjeročnem obdobju je bila povprečna stopnja rasti izvoza 25 odstotkov in uvoza 10 odstotkov. Svojo izvozno obveznost za preteklo srednjeročno obdobje so v celoti presegle (plan 500 milijonov dolarjev, realizacija 509 milijonov dolarjev).

Dokaj ambicioznega izvoznega načrta za lansko leto v višini 203 milijone dolarjev v Iskri niso mogli v celoti uresničiti, predvsem zaradi zapiranja konvertibilnih trgov in motenj pri preskrbi proizvodnje za izvoz z repromateriali. Kljub temu je bil lanskeletni izvoz za 32,5 odstotka večji kot leto poprej, izvoz na konvertibilno področje pa je prav tako prerasel — za 19,9 odstotka — vrednost v letu 1980.

Sprejet osnutek sprememb zakona o delovnih razmerjih

Ko praksa prehitila zakon

Slika: Peter Štefanič

Minuli teden so delegati v slovenski skupščini med drugim obravnavali in tudi sprejeli osnutek sprememb zakona o delovnih razmerjih, vendar z nekaj predlogi dopolnitev, tako da bodo določila čim bolj jasen napotek delavcem pri oblikovanju samoupravnih aktov na tem področju.

Osnutek dopolnitev zakona prinaša precej novosti na področju delovnih razmerij. To so zlasti prožnejše določanje delovnega časa, več možnosti za prerazporejanje delavcev, strožje obravnavanje disciplinske odgovornosti, manjše možnosti za nadurno, honorarno in pogodbeno delo, skoraj obvezno upokojevanje ljudi, ko izpolnijo zahtevane pogoje, poleg tega pa dopolnitve zakona prinašajo več pravic materam in dajejo natančnejša navodila za urejanje izobraževanja in zaposlovanja pripravnikov.

Poglejmo na kratko nastajanje tega zakona. Leta 1977 smo po temeljnih razpravah sprejeli povsem samostojen zakon o delovnih razmerjih, ki naj bi za dobro tretjino slovenskih delavcev urejal pravice, obveznosti in odgovornosti v njihovih petintridesetih oziroma štiridesetih delovnih letih. Dve leti zatem smo sprejeli prve dopolnitve, ki so prepovedale delo upokojevcev.

To je bilo nujno, saj so težave z zaposlovanjem mladih rasle iz dneva v dan. Medtem je praksa prehitela nekatere določbe zakona. Tako je republiški izvršni svet znova predlagal dopolnitev nekaterih členov zakona. Temu je sledila temeljita analiza, ki so

jo izvedli v združenem delu in ki naj bi pokazala, kaj je na področju delovnih razmerij še ustrezno urejeno in kaj bi bilo treba spremeniti ali ustrezno dopolniti. Spremembe so torej najprej nastale na podlagi zelo real-

Tako kot v izolski Mehanotehnik je bilo v četrtek zjutraj v vseh organizacijah združenega dela, kjer so delavci volili svoje delegacije v zbor združenega dela, občinskih skupščin in samoupravne interesne skupnosti. Slavnostno okrašena volišča so bila najbolj oblegana že takoj po šesti uri zjutraj. Na sliki delavke tozda Tehnične igrice na volišču.

Tekst in foto: Ž. Jovičič

nih ocen, zatem pa so se oblikovale še v široki javni razpravi, ki jo je vodil sindikat.

Ni pretirano, če zapišemo, da do zdaj — seveda, če izvzamemo zakon o združenem delu — nobena obravnava kakšnega pomembnejšega dokumenta ni požela toliko pozornosti delavcev kot prav ta — lahko mu, glede na številne spremembe, rečemo tudi novi zakon o delovnih razmerjih. Kako ne bi, saj je to tako imenovan delavski zakon, ki naj končno prinese več reda in discipline v delovna razmerja ter zaščiti dobrega delavca, slabemu pa onemogoči, da bi živel na njegov račun. Javna razprava je torej podprla osnutek dopolnitev zakona z enotnim mnenjem, da s pravnjo mero spodbuja boljše in bolj smotno delo ter zatira slabo delo in preprečuje nedelo.

Tudi delegati družbenopoli-

tičnega zbora in zbora združenega dela republiške skupščine so v sklepnih fazah pazljivo pretresli vse novosti in pridali še nekaj pripomb. Ena takih je, da predlog zakona ne sme dajati pravice občinskim skupščinam, da tozdom določijo število pripravnikov, če ga ne določijo delavci sami. Kajti, če tega delavci ne store, kršijo sprejete planske obveznosti in je zato mogoče proti njim uporabiti ukrepe družbenega varstva.

Delegati se tudi niso strinjali z določbo o 30-kilometrski razdalji, ko je mogoče posameznika razporediti na dela in naloge v drugem kraju brez njegove privolitve. Taka določba je namreč po mnenju mnogih preveč toga. Upoštevati moramo, da so te razdalje glede na možnost prevoza kakor kje različne.

V združenem delu je veliko sporov prav zaradi začasnega razporejanja delavcev v druge tozde. Zato so delegati vso pozornost namenili tudi povsem novi določbi v zakonu, ki pravi, da je mogoče delavca v določenem primeru začasno razporediti v drugo temeljno organizacijo. To določbo bo treba še temeljiteje preučiti, saj gre za oženje delavčevih družbenoekonomskih in drugih samoupravnih pravic.

Peter Štefanič

Znanstveno srečanje o teoriji in praksi sindikatov

Sindikat namesto države

Ta teden se je v Beogradu zbralo na dvodnevem znanstvenem srečanju 150 teoretikov in sindikalnih delavcev. Razpravljali so o teoriji in praksi sindikatov v socialistični samoupravni družbi. Razčlenili in ocenili so delovanje sindikatov v naši družbi, v združenem delu in političnem sistemu. Povzeli smo nekaj uvodnih misli:

»Sindikat ni več nikogaršnja transmisija, ampak je aktiven organizator dviga delavskega razreda na raven vladajočega razreda, preosnove najemnega v svobodno združeno delo. Te preobrazbe tvorijo sindikat kot politično organizacijo v marksističnem pomenu, v organizacijo, ki pomembno pripomore k ukinjanju dualizma med delavskim razredom in oblastjo.«

Seveda tudi delo sindikatov ne teče povsem gladko. Med ovire, ob katere se spotikajo samoupravljavci, sodijo centri moči s svojim vplivom: »Teoretična in izkustvena spoznanja pričajo, da je v samoupravni delovni organizaciji prišlo do »oligarhičnega obrazca moči« namesto do demokratičnega, kakršnega opredeljuje naš institucionalni samoupravni model. Analizo moramo uperiti v to,

kar ohranja oligarhično in duši samoupravno moč — in katere družbene moči omogočajo takšno stanje, s kakšnim delovanjem se mu lahko postavimo po robu. Precej imamo skupinsko-lastniške miselnosti, področij dela, ki si jih v organizacijah združenega dela lastijo strokovne in poslovodne strukture. Te imajo monopol nad informacijami in torej tudi oblast. Krojijo in uresničujejo samoupravljanje ter s tehnobirokratskega položaja odtujujejo dohodek.«

»Kardelj, tvorec teorije demokratičnega pluralizma samoupravnih interesov, je opozarjal na možnost konflikta med parcialnimi interesi, protislovja med posameznimi in skupnimi interesi. To lahko povzroči socialne razlike pa tudi idejnopolitičen spor. Osnovni elementi usklajevanja teh interesov so družbeno lastništvo proizvodnih sredstev in položaj delavcev v združenem delu. Ker naša država ni več klasična, ker se krog njenega dela oži, moramo te probleme reševati v delegatskem sistemu, z dogovarjanjem in sporazumevanjem. Tu pa so najmočnejše orožje družbenopolitične organizacije, še posebno sindikat.«

C. B.

MIMOGREDE

Delegati, po poklicu funkcionarji

Volitve — čeprav še niso končane — kot piko na i vsebinskih, kadrovskih in organizacijskih priprav na odgovorno in trdo delo v delegatskih skupščinah, v celoti ocenjujemo kot uspešne. Lepo podo do pa kazijo na videz drobne slabosti in pomanjkljivosti. Pa so res drobne?

V nekaterih občinah in organizacijah združenega dela je pozorni opazovalec na razgrnjenih kandidatnih listah lahko videl marsikaj, kar je vredno temeljitejšega premisleka. V rubriki o stopnji dosežene šolske izobrazbe oziroma z njo pridobljenega poklica je bilo mogoče prebrati tudi besedici »politični delavec« in »funkcionar«.

Kaj se skriva za tema besedama? Gre za prikrievanje dejanske šolske izobrazbe in poklica kandidata? Kaj to pomeni? Da nekdo — in to verjetno niso kandidati sami — misli, da je nizka stopnja formalne šolske izobrazbe sramota nasploh, posebej kadar gre za človeka, ki se za določen čas profesionalno ukvarja s političnim delom. Kot da bi bila formalna šolska izobrazba edino merilo za uspešnost v družbenopolitičnem delu! Pa tudi: od kdaj je sramota priznavati delavsko poreklo?

Razmislek pa velja tudi dejstvu, da je »funkcionar« oziroma »politični delavec« za marsikoga v družbi postal poklic za vse življenje. Gotovo je, da bomo profesionalne družbenopolitične delavce potrebovali še dolgo. Ne more pa biti profesionalno politično delo domena nekaterih posameznikov. Vendar ni problem to, da so pri nas ljudje, ki se že od oborožene revolucije profesionalno ukvarjajo s političnim delom. Problem je, da so v občinskih političnih vodstvih posamezniki, tudi mladi, ki bi dali vse, da bi — ko za določen čas postanejo politični funkcionarji — ne glede na uspešnost to tudi ostali!

Matjaž Kek

9. KONGRES ZKS

Uresničevanje ustavne zamisli krajevne skupnosti

Možnosti za učinkovitejšo demokratično uveljavljanje in usklajevanje interesov in potreb delovnih ljudi in občanov v krajevnih skupnostih so se okrepile. Vse več krajanov je aktivnih v procesih samoupravnega in delegatskega odločanja, ... doseženi pa so tudi pomembnejši uspehi pri vzpostavljanju neposrednih samoupravnih odnosov med KS in organizacijami združenega dela.

Samoupravni razvoj krajevnih skupnosti je kljub dosežkom še naprej bremenila vrsta nerešenih ali nezadovoljivo rešenih vprašanj. Vzroki za to so tudi v odporih birokratskih sil v nekaterih krajevnih skupnostih samih, v občinskih organih, SIS, pa tudi v OZD, ki se izražajo v različnih lokalističnih težnjah, v pomanjkanju volje za iskanje skupnih rešitev, ... ter v pogosto premalo usklajeni aktivnosti subjektivnih sil.

Številne KS z vsebino dela zbora KS, še zlasti pa izvršnega sveta in drugih predlagateljev zadev, ki naj jih obravnava zbor KS, niso zadovoljne, ker imajo premalo posluha za njihove pobude in interese, hkrati pa je odnos občinskih organov do KS pogosto hierarhičen in pri reševanju njihovih problemov marsikaj monopolen.

Iz poročila za IX. kongres ZKS

»Četrta petletka« Raziskovalnega centra za samoupravljanje

Samoupravljanje v teoriji in praksi

Lansko jesen je Raziskovalni center za samoupravljanje pri RS ZSS delovno pričakal petnajstletnico delovanja. Raziskovalci centra so pripravljali 72. številko Vidikov samoupravljanja, v kateri so udeležencem tretje konference Zveze sindikatov Slovenije strnjeno predstavili nekaj dognanj iz lanskoletne raziskovalne akcije »Delavci v slovenskem gospodarstvu 81« na temo socialne politike in socialne varnosti.

Z rezultati svojega raziskovalnega dela je center od lanskega poletja naprej sproti seznanjal tudi bralce Delavske enotnosti. Po odmevih soedeč — še zlasti tistih, sistematično zbranih med udeleženci tretje konference — so bralci sprejeli, nekateri pa tudi s pridom porabili prve objavljene podatke, čeprav so raziskovalci z njimi bolj odpirali vprašanja kot pa nanja odgovarjali.

Na začetku objavljanih podatkov smo sicer pojasnili značaj lanskoletne raziskovalne akcije, pa najbrž ni odveč nekaj besed o tem tudi ob zaključku. S prispevkom v prejšnji številki Delavske enotnosti smo namreč končali z objavljanim prvih izsledkov lanskega empiričnega raziskovanja. V začetku prihodnjega meseca bodo izšle prve številke Vidikov samoupravljanja (raziskovalnih zvezkov centra), v katerih bo raziskovana problematika celoviteje predstavljena; seveda pa bomo dele zaključnih poročil, zanimive za širši krog bralcev, ustrezno predstavili tudi v množičnih občilih.

Doslej smo objavljali skoraj izključno (prve) izsledke iz mnenjskega raziskovanja, izvedenega na vzorcu 3436 delavcev, zaposlenih v slovenskem gospodarstvu. Hkrati z mnenji in stališči delavcev v 484 izbranih temeljnih in enovitih delovnih organizacijah ter delovnih skupnostih pa smo zbirali tudi podatke iz zaključnih računov za leti 1979 in 1980 o različnih vidikih uspešnosti in razvoja organizacij. S posebnim vprašalnikom, pripravljenim v centru, smo dobili še

vrsto drugih podatkov, zlasti o položaju in odnosih delavcev v njihovih organizacijah ter socialnih, kadrovskih, informacijskih in drugih neekonomskih vidikih razvoja njihovih organizacij združenega dela. Obilica težav pri zbiranju teh vprašalnikov zaradi premajhnega ali sploh nerazumevanja v vodstvih nekaterih sindikalnih organizacij in med poslovodnimi organi je preprečila, da bi hkrati s podatki iz raziskovanja mnenji in stališča predstavili tudi prve podatke iz drugih dveh virov, zlasti že v grobem pokazali na zvezi med mnenji in stališči delavcev ter njihovim položajem v procesu dela in družbeni reprodukciji. Kompleksnejše analize podatkov so bile opravljene šele pred kratkim z nemajhno pomočjo delavcev v računskem centru raziskovalnega inštituta fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo. Analize bodo izčrpnije predstavljene v posebnih publikacijah, ki jih izdaja raziskovalni center za samoupravljanje. Sploh je treba reči, da lanskoletne raziskovalne akcije center ne bi mogel izpeljati, kot je bila zamišljena, brez sodelovanja z zavodom za statistiko, službo družbenega knjigovodstva, skupnostjo pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter brez pomoči delavcev iz drugih raziskovalnih organizacij.

Zaključevanje raziskovalne akcije »Delavci v slovenskem gospodarstvu 81« pa pomeni šele zaključek prve faze večletnega raziskovalnega programa centra. Nadaljevanje izpeljave začrtanega raziskovalnega programa

naj bi bilo oprto na akcijsko usmerjeno strategijo in sodelovanje z »eksperimentalnimi« organizacijami združenega dela, s čimer naj bi predvsem uveljavili večjo projektno oziroma prognostično funkcijo raziskovanja. To je slejkoprej edina pot, da bi presegli neplodno razpravljanje o svobodni menjavi dela med uporabniki in izvajalci v raziskovalni sferi in pavšalno kritiko o neuporabnosti raziskovalnih izsledkov za »prakso«. To kajpak v enaki meri velja tako za organizacije združenega dela kot za (osnovne) organizacije sindikatov, pa tudi druge družbenopolitične organizacije.

Naj na koncu le še naštejemo poglavitne raziskovalne naloge, ki jih bo raziskovalni center za samoupravljanje izvajal (tudi) v letu 1982, in se z njimi vključil tudi v pripravo letošnjega kongresa Zveze sindikatov Slovenije. Ob podpori raziskovalne skupnosti Slovenije bo center nadaljeval raziskovanje procesov odločanja v proizvodnem planiranju in njihove povezanosti z uspešnostjo organizacije, problematiko delavcev iz drugih jugoslovanskih republik in pokrajin, zaposlenih v slovenskih gospodarskih dejavnostih ter mesto in funkcije sindikatov v političnem sistemu socialističnega samoupravljanja. Za kulturno skupnost Slovenije je v pripravi večletni projekt o družbenoekonomskem položaju knjige na Slovenskem. Poleg tega bodo raziskovalci centra v sodelovanju z zunanjimi sodelavci, preučevali metodologijo za izračun minimalnih življenjskih stroškov, problematiko družbenega in življenjskega standarda delavcev, zaposlovanje v proizvodnem in neproizvodnem delu v gospodarskih organizacijah, vloga delovnih skupnosti v občinskih upravnih in nadaljevali še nekatere raziskave, zastavljene v lanskem letu.

Dr. Slavko Splichal

Iz razprave Marije Rafolt na 3. konferenci ZSS

Zakaj je naš trgovec čemerem?

Pogosto smo pripravljani vta-kniti roko v ogenj, da so za slabšo oskrbo krivi predvsem trgovci, ki špekulirajo, tako da zadržujejo blago v skladiščih in čakajo na nove cene. Marsikdaj nismo zadovoljni s postrežbo, nergamo nad oholostjo trgovcev itd. Toda, ali smo se pri vsem kdaj vprašali, v kakšnem družbenoekonomskem in socialnem položaju so trgovci? Smo poskušali kdaj priti do korenin razlikam pri postrežbi pri tujih in domačih trgovcih? Najbrž ne, zato je bila razprava Marije Rafolt iz mariborske Time na 3. konferenci ZSS o socialni politiki in varnosti delavcev več kot dobrodošla. Delegatka iz Maribora je razpravljala o osebnih dohodkih trgovskih delavcev, za katerimi se skriva dobršen del odgovora za včasih nevljudno vedenje naših trgovcev. Takole je izzvenela njena razprava:

»V minulih nekaj letih se je položaj trgovske dejavnosti v primerjavi z drugimi bistveno poslabšal. Posebej zato, ker so »marže« bolj ali manj zamrznjene in ne gredo v korak z ne-

nehno rastočimi cenami, kot je bilo to pred letom 1971. V tem obdobju smo izžrpali domala vse notranje rezerve ter spričo družbenih obveznosti za gradnjo novih zmogljivosti krčili predvsem osebne dohodke. Poleg tega nas je v zadnjem obdobju močno prizadelo tudi padanje kupne moči prebivalstva, s čimer se kajpak zmanjšujeta tudi naš prihodek in dohodek. Ugotovili smo za okoli 13 odstotkov manj fizičnega prometa, ob tem pa padec realnih osebnih dohodkov za 12,5 odstotka.

Osebnih dohodki v Timi iz dneva v dan bolj zaostajajo za osebnimi dohodki drugod v Mariboru, kar povzroča v trgovini vedno večje socialne probleme. Povprečni osebni dohodek delavcev v našem ozdu znaša za lanskim enajst mesecev 8.377 dinarjev, v tozdihi maloprodaje pa celo 8.015 dinarjev. Trgovski pomočnik-začetnik, ki nima dodatkov za minulo delo in stalnost, prejme mesečno približno 6.000 dinarjev. Pri nas so to največ ženske, ki si šele ustvarjajo družine, kar pomeni, da so nji-

hovi osebni dohodki obremenjeni še s potrošniškimi in drugimi posojili. Položaj je v nekaterih primerih prav kritičen.

Tako kot z osebnimi dohodki pa je tudi z našo akumulacijo. Sredstev za širitev materialne podlage dela je vedno manj. Prišlo je celo tako daleč, da ne moremo izpeljati nekaterih nujnih popravil v trgovinah, kjer delajo naši delavci v prav nemogočih delovnih razmerah, prizadeti pa so tudi kupci.

Kajpak so osebni dohodki in pa pičla akumulacija le del zagate, v kateri se je znašla naša trgovina. Marija Rafolt je opozorila tudi na delovni čas v trgovini, o katerem veliko govorimo, spreminimo pa nič, pa na velike težave z otroškim varstvom, družbeno prehrano in podobnim. Ob tem bi samo rekli: če hočemo v trgovini boljše oskrbo in postrežbo, moramo trgovcem omogočiti, da bodo ob družbeni pomoči čimprej rešili svoje težave. Že zaradi naš kupcev, če že ne zaradi trgovcev samih...

Ivo Kuljaj

ZVEZA SINDIKATOV SLOVENIJE OBČINSKI SVET TRBOVLJE

Predsedstvo občinskega sveta zveze sindikatov Trbovlje je obravnavalo problematiko izvajanja rudarsko investicijskih gradbenih del, ki jih prek Poslovne skupnosti RUDIS Trbovlje opravljajo v Zvezni republiki Nemčiji delovna organizacija Rudis Inženiring Trbovlje in tozda Rudarske investicijske gradnje in delovne organizacije Rudarsko gradbene dejavnosti Trbovlje. V zvezi z vsebino polemičnih člankov, ki so bili v zadnjem času objavljeni v jugoslovanskem časopisu, je predsedstvo sprejelo naslednja

STALIŠČA

● Vse oblike zunanjetrgovskega prometa postajajo eden od odločilnih dejavnikov za razvoj narodnih gospodarstev. To velja za nevrščeno Jugoslavijo in v njenem okviru tudi za našo republiko. Tako predstavljajo naložbena dela delovne organizacije Rudis Inženiring Trbovlje tozda Rudarsko investicijske gradnje delovne organizacije Rudarsko gradbene dejavnosti Trbovlje, vključenih v Poslovno skupnost Rudis, na tujem trgu pomemben delež celotnih ekonomskih odnosov s tujino.

● Družbenopolitične organizacije in upravni organi občine Trbovlje so seznanjeni z obliko in vsebino nastopa teh dveh delovnih organizacij na tujem trgu in ta nastop ocenjujejo kot pomembno spodbudo in prispevek k razvoju jugoslovanskega gospodarstva. Obenem pa to predstavlja pomembno obliko vključevanja občinskega gospodarstva v mednarodno delitev dela.

● Predsedstvo ugotavlja, da imajo delavci delovnih organizacij Rudarsko gradbene dejavnosti in Rudis Inženiring Trbovlje, ki delajo na deloviščih v Zvezni republiki Nemčiji, enake samoupravne pravice kot delavci na domačem gradbiščih.

S svojimi delegati so povezani z delom delavskega sveta matične organizacije. Sodelujejo in soodločajo pri obravnavi in sprejemanju planov, periodičnih obračunov in zaključnega računa. Vsi so seznanjeni s samoupravnimi akti, svojimi pravicami in dolžnostmi doma in v tujini; delavci na gradbiščih v Zvezni republiki Nemčiji so vključeni v Zvezo sindikatov Jugoslavije. Pri tem je treba upoštevati tudi specifične pojave odtujevanja, nemalokrat se spreminja miselnost posameznikov itd. Formalne možnosti so pač takšne kot doma, delo posameznih svetov delovnih enot pa je odvisno od njihovih članov. Tudi delegati teh svetov, ki redno obiskujejo delavske svete svojih kolektivov doma, so nekateri bolj molčeče narave, drugi pa temeljito opravljajo svojo delegatsko dolžnost.

Vse to zahteva sprotno spremljanje in ocenjevanje tako gospodarjenja na teh gradbiščih, delovnih in življenjskih razmer delavcev, njihovo samoupravno in družbenopolitično organiziranost ter na podlagi tega sproti ukrepati.

● Po prepričanju predsedstva so vloga delavcev, delovne razmere, zavarovanje, informiranje, osebni prejemki in samoupravno odločanje in sodelovanje pri ustvarjanju in delitvi dohodka, v skladu s politiko Zveze sindikatov Jugoslavije in določili zakona o zaščiti delavca na časnem delu v tujini. Pri tem pa gre poudariti zunanjetrgovinsko poslovanje kot gospodarsko nujnost, ki se ji ne more izogniti še tako izolirana država, če noče bistveno zaostajati v svojih izvoznih usmeritvah in razvoju.

● Predsedstvo meni, da je kritiziranje načina dela in življenja naših delavcev v Zvezni republiki Nemčiji in v zvezi s tem delovne organizacije Rudis Inženiring in Rudarsko gradbene dejavnosti Trbovlje skrajno neodgovorno in družbeno škodljivo, zlasti še tako, kot je to storil strokovni sindikat energetike in petrokemije SR Srbije.

Zagotoviti moramo, da bodo naši nastopi na tujem trgu vedno znova potrjevali ugled in sposobnost naše samoupravne socialistične družbe in ugled nevrščene Jugoslavije v tujini. Zavzemati se moramo za skupen cilj in manj za uveljavljanje ozkih interesov.

● Predsedstvo daje polno podporo izvajanju rudarsko gradbenih investicijskih del delovnih organizacij Rudarsko gradbene dejavnosti in Rudis Inženiring Trbovlje v Zvezni republiki Nemčiji, s poudarkom, da se ta dejavnost še naprej razvija in dograjuje. S svojimi organi pa bo predsedstvo še naprej spremljalo in sodelovalo pri utrjevanju organiziranosti teh dveh delovnih organizacij v Zvezni republiki Nemčiji, ki izhaja iz naše samoupravne in družbenopolitične stvarnosti.

● Predsedstvo meni, da je s stališči treba seznaniti predsedstvo republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije in Republiški odbor sindikata delavcev energetike. Potreben je tudi pogovor z republiški strokovnimi sindikati delavcev energetike in petrokemije SR Srbije v zvezi z izvajanjem rudarsko gradbenih investicijskih del v Zvezni republiki Nemčiji in polemičnimi članki ter komentarji.

● Predsedstvo ugotavlja tudi določene pomanjkljivosti, ki jih bo treba čimhitreje odpraviti in sicer:

— zagotoviti enake razmere detaširanih delavcev, ki izvajajo investicijska dela v ZRN, kjer so glede na obliko samoupravne organiziranosti posameznih ozdov različne;

— sindikati v občinah, republikah in zvezi se morajo aktivneje vključiti v zagotavljanje enakih pokojninskih osnov za detaširane delavce, ker so le-te po republikah različne;

— organizacije združenega dela bodo učinkoviteje morale dograjevati samoupravno organiziranost ter s tem zagotoviti večji vpliv teh delavcev pri odločanju o pridobivanju in razporejanju dohodka. Sveti delovnih enot so sicer ustanovljeni, ki še vedno zagotavljajo bolj organizacijsko kot samoupravno obliko odločanja;

— smotno bi bilo poskrbeti za redno »kroženje« teh delavcev. Za to pa bi morali imeti dovolj delavcev, ki bi bili za ta dela tudi usposobljeni;

— kljub obstoječim oblikam obveščanja med matično organizacijo združenega dela in delavci na deloviščih mora matični ozd zagotoviti celovitejši sistem obveščanja za te delavce, o dogajanjih pa redno obveščati občinski svet ZSS.

Občinski svet ZSS Trbovlje
PRESEDSTVO

DE

DELAVSKA ENOTNOST
Ljubljana

JUGOSLOVANSKI CENTER
ZA TEORIJU IN PRAKSO
SAMOUPRAVLJANJA Edvard Kardelj
Ljubljana

SAMOUPRAVLJANJE — POT OSVOBAJANJA DELA

Ob 71-letnici rojstva Edvarda Kardelja, 27. in 28. januarja 1981, je bilo v Ljubljani znanstveno srečanje na temo »Samoupravljanje — pot osvobajanja dela«, ki ga je pripravil Jugoslovanski center za teorijo in prakso samoupravljanja Edvard Kardelj.

Ta znanstvena razprava sodi v okvir tribune »Misel in revolucionarno delo Edvarda Kardelja« in je druga v nizu načrtovanih razprav, ki bodo tudi ob prihodnjih obletnicah Kardeljevega rojstva.

Gradivo letošnjega znanstvenega srečanja je objavljeno v knjigi **SAMOUPRAVLJANJE — POT OSVOBAJANJA DELA**.

Knjiga je izšla v srbohrvaščini. Cena: 700 dinarjev.

ZVEZEK št. 5/II. UDK 3 —

KARDELJEV PRISPEVEK K PREOSNOVI VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

Zvezek vsebuje referate in razprave okrogle mize, ki jo je pripravil Jugoslovanski center za teorijo in prakso samoupravljanja Edvard Kardelj v sodelovanju s Politično šolo ZKJ Josip Broz Tito iz Kumrovcia in s Fakulteto političnih ved iz Beograda, in je bila 17. aprila 1981 v Ljubljani.

Zvezek je izšel v srbohrvaščini. Cena: 120 dinarjev.

Naročila sprejema DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Celovška 43.

NAROČILNICA — Pri DE, Ljubljana, Celovška 43, nepreklicno naročamo:

..... izv. knjige **SAMOUPRAVLJANJE — POT OSVOBAJANJA DELA**

..... izv. zvezka **KARDELJEV PRISPEVEK K PREOSNOVI VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA**

Naročeno nam pošljite na naslov: .....

Ime in priimek podpisnika: ..... Datum: .....

Račun bomo plačali v zakonitem roku.

(Žig)

(podpis naročnika)

KLEPET V UREDNIŠTVU

Naši delavci na tujem so del rodne grude

Jugoslovanski državljani na začasnem delu v tujini so naša skrb, odkar so odšli s »trebuhom za kruhom« v širni svet. Ko povzimo naša skrb, mislimo na vse tiste razprave in akcije, ki smo jih namenili tem delavcem v naših družbenopolitičnih organih in še posebej v delegatskih skupščinah. Prizadevamo si, da bi zadovoljili njihovo potrebo po vsestranskem obveščanju o pomembnem dogajanju v domovini, da bi jim olajšali kolikor se le da bivanje na tujem in da bi jim tudi omogočili čim hitrejšo vračanje v domovino, na delo v domačem okolju.

O tej plati naših političnih in ekonomskih odnosov s tujino smo se tokrat pogovarjali z Jožetom Maroltom, predsednikom koordinacijskega odbora za vprašanja naših delavcev na začasnem delu v tujini pri RK SZDL.

DE — Tovariš predsednik, kakšni so ti stiki z našimi delavci na začasnem delu v tujini?

»Po zadnjih podatkih je na začasnem delu v tujini okoli 48.400 delavcev iz naše republike, skupaj z družinskimi člani pa jih je skoraj 73.000. V zadnjih letih se je število teh delavcev bistveno zmanjšalo, saj jih je bilo na primer leta 1973 na delu v tujini več kot 90.000. Takrat — pred osmimi leti — je bilo v ospredju naše pozornosti vprašanje, kako zagotoviti tem delavcem ustrezno varstvo vseh pravic, ki jih imajo domači delavci. Sčasoma pa je prihajala vse bolj »v ofenzivo« naloga pospeševanja organiziranega vračanja v domače okolje. Z njo se že dalj časa ukvarjajo skorajda vsi samoupravni subjekti in upravni organi. Takšna skrb je logična posledica širšega družbenega spoznanja, da so naši delavci na začasnem delu v tujini sestavni del jugoslovanskega delavskega razreda, naše družbe in domače zemlje.«

DE — Smo v Sloveniji uspešno reševali ta vprašanja?

»V Sloveniji smo že leta 1975 sprejeli in pristopili k uresničevanju začrtane usmeritve republiške skupščine, ki je kasneje večkrat kritično opozorila na površno uresničevanje posameznih stališč in zahtevala večjo zavzetost vseh dejavnikov. Tudi koordinacijski odbor pri RK SZDL in slovenski sindikati so večkrat obravnavali in presojali samoorganizirano naših delavcev v tujini, povezanost z domovino, izobraževanje otrok oziroma tako imenovane druge in prihajajoče tretje generacije. Skratka, aktivnosti ni bilo malo, razrešili smo nekatere temeljne dileme, vendar smo bili še premalo učinkoviti pri razreševanju posameznih konkretnih vprašanj.«

DE — Imate v mislih obveščanje?

»Tudi v Sloveniji smo sicer naredili korak naprej in vsak delavec dobi hkrati z republiškim ali lokalnim časopisom specializirano revijo Naš delavec, s katero so naši delavci zadovoljni. Upravičene so njihove pripombe, češ da so nekatere informacije že zastarele, ko pridejo do njih. Želijo si več »svežih« informacij o naših prizadevanjih za

stabilizacijo gospodarstva, o naših pogledih na pereča mednarodna dogajanja in podobno. Mogoče smo za to premalo naredili tudi v naši republiki.«

DE — V zahodnoevropskih državah deluje 58 slovenskih društev in klubov. Ali ugodno ocenjujete njihovo vsebinsko povezavo z občinami?

»V zadnjih letih smo uspeli skorajda dve tretjini slovenskih društev in klubov neposredno povezati z občinami. Res je, da vsebina teh stikov še ni dorečena in da je v nekaterih primerih še preveč kampanjsko obarvana. Večinoma pa so te povezave — na primer na kulturnem področju — zelo plodne. Ne gre le za nudenje gnotne podpore, ampak predvsem za pomoč pri konkretnih akcijah, ki jo naša družba in klubi potrebujejo. Zato menim, da jim lahko nudimo tako pomoč kljub našim stabilizacijskim prizadevanjem.«

DE — Razveseljivo je, da je večina naših društev in klubov v tujini zelo aktivnih in da uspešno sodelujejo v pripravah na letošnje srečanje združenj in klubov, ki bo julija izjemoma v domovini...

»Res je, društva so zelo aktivna, kar lahko podkrepimo na primer s podatkom, da je bilo samo na širšem področju Stuttgarta 82 proslav ob dnevu žena, na katerih so v glavnem nastopali otroci naših delavcev. Kot ste omenili, se v društvih in klubih intenzivno pripravljajo na letošnje že osmo evropsko srečanje naših klubov in združenj, ki bo julija v Mariboru. To bo prava revija aktivnosti različnih sekcij v društvih.«

DE — Kljub tem prizadevanjem naših ljudi doma in na tujem pa se še vedno soočamo s težavami, ki povzročajo samoupravnim dejavnikom precejšen »glavobol« in so povezane z vračanjem delavcev v domovino...

»Sodim, da se teže problemov še ne zavedamo dovolj. Politično smo se jasno dogovorili, da moramo to problematiko vključiti v srednjeročne načrte razvoja — od temeljne organizacije združenega dela do federacije, kar pa ne delamo dovolj načrtno. Tako v precejšnjem številu občin ne poznamo realnih možnosti za zaposlitev teh delavcev v industriji, kmetijstvu, zasebni obrti, v tako imenovanem malem gospodarstvu itd. Zaradi zapletenih in dolgotrajnih postopkov za pridobitev gradbenega dovoljenja se stanovanjska vprašanja teh delavcev počasi rešujejo. Rekel bi še, da je res, da bi morali tudi naši delavci v tujini dolgoročneje načrtovati vrnitev v domači kraj, se dogovoriti za primerno zaposlitev itd.«

DE — Nekateri, sicer redki posamezniki so zelo kritični in zatrjujejo, da se ukvarjamo le z obrobni vprašanji, ne znamo pa poskrbeti za ustreznejšo carinsko, posojilno in davčno politiko.

»Ukvarjamo se s širšimi kot tudi s konkretnimi, le na videz drobnimi vprašanji. Naj nave-

dem podatek, da se je leta 1976 vrnilo v domovino 2653 delavcev, lani pa 606. Ker se naši ljudje praktično ne odločajo več za začasno delo v tujini, pada tudi število vračajočih, ki ga ne kaže zanemarjati. Strinjam pa se, da moramo nekatere postavke carinske politike spremeniti. V republiki sodimo, da bi kazalo dovoliti uvoz delovnih sredstev večje vrednosti kot doslej. Tudi carinske stopnje za uvoz strojev naj bi bile bolj »stimulativne« od dosedanjih, pri čemer bi morali določiti vrednost teh strojev glede na vrednostni tečaj dinarja.

Soglašam, da bi morali tudi kreditno in davčno politiko bolj vpeti v prizadevanja za hitrejšo vračanje naših delavcev v domovino. Manj togi naj bi bili v primerih, ko želi naš delavec s privarčevanim »kapitalom« odpreti novo proizvodnjo, ki bo »dala delo« drugim delavcem.

Še nekaj bi dodal: naši delavci pričakujejo več tople in prijazne domače besede naših obmejnih organov.«

DE — Samoorganiziranost naših delavcev v tujini je eno od pritrjenih vprašanj, o katerem v Jugoslaviji nimamo enotnega mnenja. Nekateri republike podpirajo ustanavljanje klubov na narodnostni osnovi, druge pa so bolj za splošne jugoslovanske klube. Od kod ta razhajanja?

»Da bi zagotovili uspešnejše uresničevanje varstva pravic naših delavcev v tujini, smo se že

pred desetimi leti odločili za ustanavljanje splošnih jugoslovanskih klubov. Jezikovne pregrade med narodi in narodnostmi in potreba po hitrejšem širjenju dopolnilnega pouka v materinem jeziku in po trdnejši povezavi z domovino pa so narekovale ustanavljanje tako imenovanih nacionalnih klubov. Res da smo se doma v začetku različno opredeljevali do tega vprašanja, vendar smo se že leta 1977 odločili, da bomo podpirali takšne oblike samoorganiziranja naših delavcev, ki jim v največji meri omogočajo uveljavitev njihovih interesov. Tako so nastala številna slovenska, makedonska, albanska društva in podobno. Verjetno ni treba posebej poudarjati, da so lahko na primer v slovenskih klubih dejavni tudi pripadniki drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti.«

DE — Nekateri naši delavci so prevzeli tuje državljanstvo, zato imajo včasih težave pri vključevanju v naše klube. Se vam ne zdi takšno ravnanje sektaško, še posebej če upoštevamo, da so jih k temu silili ekonomski razlogi?

»Vprašanje tako imenovane integracije tujih delavcev v okolje, kjer živijo in delajo, postaja v zahodnoevropskih državah vse bolj aktualno in pogojeno z naraščajočo brezposelnostjo. Tem asimilacijskim težnjam se z vsemi močmi upiramo. Vemo pa, da je dvojno državljanstvo ena od teh oblik. Res je, kot pravite, da se je precej naših ljudi odločilo za prevzem tujega državljanstva zaradi večje socialne varnosti, možnosti enakopravnega šolanja svojih otrok in zaradi drugih ekonomskih razlogov. Toda večina teh ljudi ni v ničemer spremenila pozitivnega odnosa do domovine in še naprej razmišljajo o vrnitvi domov. Zato sodimo, da jih ne bi smeli odpraviti od vključevanja v delo v naših društvih in klubih.«

DE — Naši delavci se včlanjajo tudi v tuje sindikate. O tem so različne razlage in mnenja. Kakšno je stališče slovenskih sindikatov?

»Že pred desetimi leti smo prišli do spoznanja, da si lahko naši delavci na začasnem delu v tujini zagotovijo večjo varnost pravic iz dela tudi s članstvom v tujih naprednih sindikatih. Obstaja naša skupna opredelitev o tem vprašanju v ZSJ, o tem smo se tudi večkrat pogovarjali z avstrijskimi, nemškimi in švedskimi sindikati.

DE — Kakšen je naš odnos do včlanjevanja naših delavcev v tuje napredne stranke...

»O tem vprašanju v zadnjem času precej razmišljam. Naše stališče je, da naši klubi in društva ne morejo biti torišče političnega strankarskega delovanja. Vendar menimo, da našim delavcem ni mogoče prepovedovati niti jim svetovati, naj se včlanijo v tuje napredne delavske stranke. To naj bo stvar presoje delavca samega v okolju, kjer živi in dela. Omenim naj še, da v nekaterih deželah že dajejo tujim delavcem pasivno volilno pravico pri volitvah v lokalne organe oblasti.

DE — In za konec — slišati je, da je vloga države preveč izrazita tudi pri reševanju problemov naših državljanov na začasnem delu v tujini. Se strinjate s to oceno?

»Vloga republik in federacije je v političnih dokumentih jasno opredeljena. Vsa vprašanja bi morali reševati v republikah. To pa seveda ne pomeni, da se ne bomo tudi v prihodnje dogovarjali in usklajevali stališča na ravni zveze. Res je, da nekatere republike bolj druge manj odgovorno uresničijo svojo vlogo in da se ponekod pojavljajo težnje po krepitvi vloge države, vendar na srečo niso prevladujoče.«

Emil Lah

O mednarodni dejavnosti slovenskih sindikatov

Bogata bera stikov in izkušenj

Slovenski sindikati na ravni občin in republike so v lanskem letu poglobili sodelovanje z avstrijskimi, italijanskimi, madžarskimi, zahodno-nemškimi, španskimi in sovjetskimi sindikati. Rezultat te razvejane mednarodne dejavnosti je, da bolj poznamo notranjepolitične razmere v sosednjih in drugih državah, da lažje razumemo, kakšna sta vloga in položaj sindikata v teh državah in da izmenjava izkušenj koristi tudi drugi strani. Prav tako je pomembno, da smo tudi po tej poti napredovali pri razreševanju kopice vprašanj, ki se nanašajo na področje vračanja in zaposlovanja naših delavcev na začasnem delu v tujini.

Tudi v letošnjem letu bodo sindikalne organizacije nadaljevale s krepitvijo stikov s sosednjimi in drugimi sindikati. Tako se bo ugled našega sindikata v mednarodnem sindikalnem gibanju še okrepil, še

zlasti, ker zavzema tudi do žgočih mednarodnih vprašanj zelo korektna in načelna stališča. Obenem pa je skrajni čas, da razširimo krog delavcev in sindikalnega članstva, ki se neposredno vključujejo in sodelujejo pri navezovanju trdnih vezi z drugimi sindikati. Le-tako bomo namreč dokazali, da znamo priti dlje od papagajskega ponavljanja resnice o premalo podružbljenem področju zunanje politike in mednarodne dejavnosti, pred čemer tudi sindikalni forumi na ravni republike in federacije niso imuni.

Precej dela čaka sindikat tudi pri večjem vključevanju delavcev v resnično odločanje o vključevanju v mednarodno delitev dela. V večini delovnih organizacij namreč o sklepanju mednarodnih pogodb in podobno še vedno odločajo tehnomanagerske strukture, kjer pa so delavci le zraven, pa dlje od formalnega

dviganja rok tudi niso prišli. Omeniti velja, da bo ena od prihodnjih sej predsedstva RS ZS Slovenije posvečena obravnavi te teme, ki prav tako že dalj časa »buri duhove« med sindikalnimi aktivisti.

Kot so omenili na eni od zadnjih sej predsedstva slovenskih sindikatov, morajo sindikalne organizacije skrbneje paziti tudi na hitrejšo in nemoteno vračanje naših delavcev, ki so na začasnem delu v tujini. Nesprejemljivo je namreč, da pri načrtovanju nadaljnega razvoja v občinah ne upoštevajo dovolj možnosti za njihovo zaposlovanje v drobnem gospodarstvu, kmetijstvu in drugod. Njihove delovne izkušnje in »kapital«, ki so ga ustvarili na delu v tujini, lahko s pridom izkoristimo za poživitev omenjenih dejavnosti in tudi za živahnejšo politiko zaposlovanja.

E. L.

Položaj delovnih invalidov in oseb z zmanjšano delovno sposobnostjo v velenjski občini

Med invalidi vse več mladih delavcev

V občini Velenje namenajo v zadnjem času večjo pozornost razreševanju problematike delovnih invalidov. O tem se je zvrstilo več razprav v samoupravnih organih in osnovnih organizacijah zveze sindikatov v organizacijah združenega dela, v velenjski občinski skupščini ter občinski skupnosti socialnega skrbstva.

Lani so v Šaleški dolini, po podatkih občinske skupnosti socialnega varstva, v 14 organizacijah združenega dela (ki zaposlujejo večino delavcev) zaposlovali 1.444 delovnih invalidov 2. oziroma 3. kategorije invalidnosti. V organizacijah združenega dela je med zaposlenimi tudi do 14,4 odstotkov delovnih invalidov, v nekaterih temeljnih organizacijah združenega dela oziroma delovnih skupnostih pa celo do 50 odstotkov. Največ delovnih invalidov zaposluje Rudnik lignita Velenje. Sedem odstotkov od vseh zaposlenih v občini je delovnih invalidov, pri čemer pa niso upoštevani delavci z zmanjšano delovno sposobnostjo. Vsako leto se število delovnih invalidov poveča za 10 do 12 odstotkov, zlasti zaskrbljujoče pa je, da je med njimi vse več mladih delavcev. Po zadnjih podatkih jih skoraj dve tretjini še ni dopolnilo 45. leta starosti; v tovarni gospodinj-ske opreme Gorenje kar 75 odstotkov, v Rudniku lignita Velenje 54 odstotkov itd. Najpogostejši vzrok invalidnosti je bolezen, pri rudarjih pa obolenja hrbtenice, vendar obolenja oziroma poškodbe hrbtenice niso uspeli bistveno omejiti.

Med delovnimi invalidi iz Šaleške doline so v veliki večini delavci iz neposredne proizvodnje (kar 93 odstotkov), prevladujejo pa kvalificirani delavci (64 odstotkov). Združeno delo velenjske občine izgublja torej usposobljene mlade delavce. Težko je tudi zadovoljivo rešiti vsa vprašanja v zvezi s prekvalifikacijo, ustrezno zaposlitvijo, nadomestili itd.

Učinkovitejše socialne službe v združenem delu

Doslej so delovnim invalidom pomagali tako, da so jim nudili lažja delovna mesta. Zaradi premajhne sistematičnosti in načrtnosti, predvsem pri zaposlovanju delavcev z zmanjšanimi delovnimi zmognostmi, pa se v zadnjem času pojavljajo težave. Zlasti rudarje je bilo treba prekvalificirati, dokvalificirati oziroma usposobiti za odgovornejša dela. Zato je bilo delavcem z zmanjšanimi delovnimi zmognostmi priznana nadomestila za izgubljeni dohodek. Neprimerna organiziranost socialnih služb v organizacijah združenega dela povzroča, da se morajo s tovrstnimi težavami ubadati tudi poslovodni delavci, zlasti še v temeljnih organizacijah združenega dela. Da bi težave uspešneje razreševali, bo treba zagotoviti večjo načrtnost in tudi strokovnost pri delu, nasploh pa bo treba določiti dela in naloge,

ki bi jih v prihodnje opravljali delovni invalidi oziroma osebe z zmanjšano delovno sposobnostjo. Odnos do razreševanja tovrstnih težav bodo morali spremeniti tudi samoupravni organi in organizacije zveze sindikatov v temeljnih in drugih organizacijah združenega dela.

Pozabili na usposabljanje za odgovornejše in strokovnejše delo

V Velenju ugotavljajo, da sta komisiji (tako invalidska kot

cialna varnost delovnih invalidov oziroma delavcev z zmanjšanimi delovnimi zmognostmi.

Pri oblikovanju in sprejemu ukrepov, ki naj bi celoviteje pomagali razreševati tovrstno problematiko, pa bo treba spodbujati tudi lastno odgovornost delavcev za zdravje. Delavci morajo resnično postati osnovni nosilci skrbi za svoje delo in zdravje, delovni invalidi pa tudi za prekvalifikacijo.

Med nalogami, ki jih bo treba v prihodnje odgovorneje in učinkoviteje uresničevati, velja omeniti doslednejše uresničevanje dogovorjenih minimalnih standardov za življenje delavcev. Že pri sprejemu delavcev na delo bo treba upoštevati objektivno opredeljene zdravstvene razmere pri zaposlovanju na določenih delovnih mestih. V samoupravnih delovnih skupinah je treba začeti krepiti odgovornost delavcev za svoje zdravje. V te-

Slika: Joco Žnidaršič

zdravstvena) premalo povezani s temeljnimi in drugimi organizacijami združenega dela. Največkrat pozabljajo na možnost, da bi delovne invalide prekvalificirali, usposobili za odgovornejše in strokovnejše delo.

V Rudniku lignita Velenje pa morajo tudi delovni invalidi delati več kot 42 ur na teden, in se ne morejo ravno pohvaliti, da skrbe za delovne sposobnosti oziroma zdravje invalidov. Trenutno je v temeljni organizaciji združenega dela Plastični izdelki REK — Plastična Velenje med zaposlenimi polovica delovnih invalidov. Na ta način so sicer uspeli razrešiti prenekatero težavo. Vendar bo treba poskrbeti, da bi delovni invalidi lahko še naprej delali v starem delovnem okolju, med znanimi sodelavci.

Krepiti odgovornost delavcev za svoje zdravje

Dosedanje izkušnje opozarjajo, da se vsi odgovorni dejavniki bolj ukvarjajo s posledicami delovne invalidnosti, namesto da bi aktivnosti usmerili v odpravo vzrokov invalidnosti. Seveda pri tem ne sme biti prizadeta so-

meljnih oziroma drugih organizacijah združenega dela naj bi ustanovili posebne organe za varstvo pri delu, ki naj bi usmerjali in vodili preventivno dejavnost in akcije za varnejše delo nasploh; službe za varstvo pri delu in poslovodni organi pa bi morali poskrbeti na dosledno upoštevanje predpisov o varstvu pri delu. V večjih organizacijah združenega dela naj bi, kot menijo v Šaleški dolini, imeli zdravstvene ambulante, sicer pa naj bi organizacije združenega dela sklenile z zdravstvenimi organizacijami dogovore o svobodni menjavi dela, da bi zagotovile večji obseg preventivnega zdravstvenega varstva. Organizacije združenega dela, ki imajo samske domove, pa naj bi z uvedbo posebnih bolniških sob v samskih domovih zagotovile višjo raven skrbi za zdravje samskih delavcev.

Na razreševanje problematike delovnih invalidov oziroma oseb z zmanjšano delovno sposobnostjo vplivajo tudi nekatera sistemska vprašanja, zlasti na področju invalidskega in pokojninskega zavarovanja. Predvidene novosti pa obetajo hitrejšo razrešitev prenekaterega perečega vprašanja.

M. L.

Slika: Svetozar Busič

V kaj so se prelevile obratne ambulante

Obratne ambulante: strošek ali dohodek?

Precejšnja odsotnost z dela, vse več poklicnih obolenj in pa številni primeri invalidnosti — vse to sili organizacije združenega dela k razmišljanju o večji preventivni zdravstveni varnosti delavcev.

Na poti k samoupravnemu obvladovanju položaja delavca na področju zdravstvenega varstva pa je ta čas zaslediti nekaj okornih cokel. Nekatere sodijo v tako imenovano etatično dediščino, ki se spričo nastalih gospodarskih razmer ponekod še kako bohoti, druge pa ustvarja naše nedelo in nepripravljenost, da stvari premaknemo z mrtve točke.

Ko že govorimo o coklah pri samoupravnih preobrazbi zdravstvenega varstva delavcev, nedvomno ne moremo mimo obratnih ambulanz, ki smo jih ustanovili kot temeljne celice preventivnega zdravstvenega varstva v združenem delu, vendar le-te danes zvečine delujejo kot ustanove za kurativo in ne preventivo. Nekdanje obratne ambulante so postale del ozdov družbenih dejavnosti, se pravi, zdravstvenih organizacij, ki so le še lokacijsko ostale v ozdih materialne proizvodnje.

Kot je na 3. konferenci ZSS o socialni politiki in varnosti delavcev med drugim poudarila tudi Vanda Zajc iz kopskega zdravstvenega centra, so obratne ambulante po svoji vsebinski opredelitvi ostale dislocirane enote splošne medicine. Zdaj le še redko kje naletimo na obratno ambulanto, ki bi delala v

tesni povezavi z dispanzerjem medicine dela in ki ne bi mahala naokoli zgolj s formalizmom, ampak bi tudi v resnici skrbela za preventivno zdravstveno varstvo delavcev. Primere tesne povezanosti med obratno ambulanto in dispanzerjem medicine dela je torej jemati zgolj kot izjeme in ne kot pravilo, čeprav bi v praksi moralo biti tako.

Zdi se, da imamo danes prav zavoljo omenjenih pomanjkljivosti pri delu obratnih ambulanz še vedno opraviti s preveliko odsotnostjo z dela, premajhno produktivnostjo in visoko stopnjo invalidnosti. Obratne ambulante v združenem delu prav zavoljo njihove vloge, ki jo imajo danes, še marsikje jemljejo bolj kot nepotreben strošek, ne pa kot ekonomsko kategorijo. Tako se dogaja, da prenekateri organizacija združenega dela še vedno uvaja novo tehnologijo zgolj zaradi ekonomskih učinkov, bolj malo pa jih zanimajo »stranski učinki«, ki jih ima ta tehnologija na zdravje delavcev. Potem pa kajpak spričo velike odsotnosti z dela in invalidnosti zganjajo vik in krik ter pritiskajo na sindikalne organizacije, naj temu vendarle naredijo konec. Sindikat se tako velikokrat znajde prav v kočljivem položaju, ko je prisiljen obrniti hrbet delavcem, da bi zaščitil »dobro gospodarjenje«, kar pa ni res, saj štiti zgolj napake, ki jih je nekdo storil ob uvajanju »nove« tehnologije.

Dve poti sta, ki nas lahko pope-

ljeta iz tega začaranega kroga. Prva je pot doslednega uresničevanja strokovno in doktrinarno že zdavnaj oblikovanih in sprejetih načel in izhodišč. S tem imajo opraviti zdravstvene organizacije same, pri čemer bi moral imeti glavno besedo institut za medicino dela. Gre torej za to, da obratne ambulante skupaj z medicino dela postanejo to, za kar smo jih tudi ustanovili.

Da bi to lahko dosegli, se moramo podati na pot uveljavljanja hotenj uporabnikov v ozdih. Delavci naj s programi o neposredni menjavi dela natančno opredelijo naloge in cilje, ki jih bodo zanje opravljale zdravstvene organizacije v obratnih ambulanzah. Sindikat pa morajo člani uporabiti za to, da ne bodo sprejemali mačka v žaklju. Osnovne organizacije sindikata ne smejo dopuščati, da bi zdravstvenim organizacijam »na osnovi sporazuma o svobodni menjavi dela« odmerjali pavšalne zneske, ampak se mora zavzemati za to, da bodo delavci plačevali zdravstvene storitve glede na rezultate njihovega dela in učinke, ki se morajo zrealiti v večjem dohodku ozdov. Le tako lahko obratne ambulante postanejo ekonomska kategorija, kar nenazadnje tudi vodi k njihovi pravi vsebini. Postale bodo mesto, kamor se delavci ne bodo zatekali zgolj v primeru bolezni, ampak tudi prizorišče skrbi (v sodelovanju z drugimi službami seveda) za vso varnost pri delu. Delale naj bi torej preventivno in sicer tako, da bodo s študijami o delu in delovnih razmerah odstranjevale škodljive vplive in s tem zmanjševale možnosti za poškodbe, invalidnost in odsotnost z dela. Tako bi se tudi večala produktivnost ki lahko edina zagotovi večjo socialno varnost.

Ivo Kuljaj

NOVO! NOVO! PRAVKAR IZŠLO! NOVO!

DE — zbirka Knjižnica SINDIKATI št. 43

3. konferenca Zveze sindikatov Slovenije

VLOGA IN NALOGE SINDIKATOV PRI UVELJAVLJANJU DELAVCEV KOT NOSILCEV SOCIALNE POLITIKE

NAROČILNICA Pri TOZD Delavska enotnost, Ljubljana, Celovška 43, nepreklicno naročamo ..... izvodov brošure Knjižnica SINDIKATI št. 43. Naročeno nam pošljite na naslov:

Ulica, poštna št., kraj: .....

Ime in priimek podpisnika: .....

Naročeno, dne: .....

Račun bomo plačali v zakonitem roku.

Žig

(Podpis naročnika)

Iz vsebine:

- Stališča in usmeritve 3. konference ZSS o vlogi in nalogah sindikatov pri uveljavljanju delavcev kot nosilcev socialne politike
- Do večjih socialnih pravic in socialne varnosti le z boljšim delom — (uvodno poročilo podpredsednika RS ZSS Martina Mlinarja)
- Poročilo o pripravah in predlogih javne razprave o gradivu za 3. konferenco ZSS — (Nada Mikič-Bulc)
- Socialna politika — avtentično področje delovanja sindikatov — (Rade Galeb, predsednik sveta Zveze sindikatov Jugoslavije)
- Razprave
- Odbor za pripravo 3. konference ZSS
- Komisija za oblikovanje stališč in usmeritev 3. konference ZSS

Cena 95 din. Naročila pošljite na naslov: DE, Ljubljana, Celovška 43 in Knjižgarna DE, Tavčarjeva 5 v Ljubljani.

Kaj vse doživljajo šoferji, ki vozijo na Bližnji in Srednji vzhod

Pesem o šoferjih, ki ni od muh

Kdo med nami bi si želel poklica, ki zahteva od tebe, da si zdoma dva, tri tedne, če ne celo ves mesec, s tem da nikoli ne spiš normalno, da si ne moreš privoščiti kopalnice. Poleg tega pa tudi ne veš, če se boš vrnil domov živ in zdrav ali te bodo pripeljali v krsti. Mogoče bo kdo ob tem za hip pomislil, da takšnih poklicev sploh ni. Pa so in premalo jih poznamo, tudi po naši, novinarski »zaslugi«.

Beseda velja poklicnim voznikom tovornjakov, med katerimi si častno mesto zaslužijo šoferji na mednarodni špediciji, posebej tisti, ki vozijo na Bližnji in Srednji vzhod. Sla po zaslužku jih sili, da se ne menijo za tveganja, da postavljajo na kocko včasih tudi lastna življenja.

Eden od teh »kamikaz« so-dobnega sveta je tudi Anton Rukše iz Hrušice pod Gorjanci. Z njim je stekel ta priložnostni pomenek.

Iz razglasila glasbene skrinje v brusniški gostilni »Pri Hudo-klinu« pod Gorjanci udarja Domiceljeva »Soferska«. Za šankom poleg mene stoji Anton Rukše, šofer mednarodne špedicije pri podjetju »Avto Kočevje«. Nekam zamišljeno zre v svoj kozarček, ki se zdi v njegovi roki (mimogrede: velika je vsaj za obe moji) prav neboljšen.

Pesem je že skoraj pri koncu. Domicelj ponavlja še zadnji refren: »Jaz pa umrl bi rad doma!« Pesmi je že konec, ko se Antonov pogled nalahno dvigne od kozarčka. Pogleda me izpod čela in reče: »Pa veš, da ta ni tako od muh, kakor se zdi na prvi pogled...« Dojel sem, kaj mi hoče povedati. Tudi on se vsakih 14 dni ali tri tedne poslavlja od družine, tudi on bi rad umrl doma.

»Seveda ni.« zinem bolj zato, da nekaj rečem. In Anton, kot da bi preslišal mojo pritrditev, začne pripovedovati: »Tako kot na tej zadnji vožnji mi še nikoli ni šlo za nohte. Sem že mislil: »Adijo Gorjanci!« Tam doli streljajo kot za stavo. Glavo lahko izgubiš, kot bi trenil.«

— Kdo strelja?

»I, kdo le? Ti Arabci. Saj so čisto ponoreli. Če bo šlo tako naprej, ne vem, kaj mi je storiti. Dol ne bom več vozil.«

— Pa menda ni tako hudo?

»Kako da ni. Poslušaj: peljemo v koloni proti sirskega mestu Hami. Pred menoj kolega, za mano prav tako. Ob cesti stoje vojaki. To nas ne preseneča, ker vemo, da tu naokoli poka, vendar smo prepričani, da je najhuje že mimo. Vozimo torej tako nič hudega sluteč, ko nam na eni strani ceste mahajo naj zaustavimo, na drugi pa, da naj vozimo naprej. Šofer spredaj se ravna po onih, ki dajejo znake, naj vozimo dalje. To pa ne gre v račun onim na drugi strani ceste. Nakar zapoka, da sem na mah držal glavo pod volanom. Jasno, takoj zaustavim. Prijatelj spredaj tudi. H kabini pristopi oficir z vojakom, ki z odprtim avtomatom meri vame. Na znak oficirja izstopim in vidim, da so tovornjaku spredaj preretali prvo gumo. Začne se spraševanje. Oficirja zanima, kaj smo vozili. Sprašujejo za orožje (to ne preseneča, saj je celo sirska vlada trdila, da je šlo v neredih, ki jih je povzročila podtalna organizacija »Muslimanski bratje«, zgolj za iskanje orožja, medtem ko je zanimala ameriške vesti o streljanju in napetem stanju op. avt.). Slučajno sem imel na tovornjaku še kolut, s katerim sem uspel prepričati Sirce, da smo peljali v Irak papir. Potlej nas spustijo, da smo lahko peljali naprej. Oddahnil sem si, kot še nikoli v življenju...«

Tita zelo cenijo

— Kaj pa tisti arabski napis spredaj na kabini, nič ne zaleže?

— »Zaleže, vendar ne v Turčiji ali v Siriji. Pomaga samo v Iraku, kjer zelo cenijo tovariša Tita. Mnogi, ki vidijo v arabščini izpisano pot Jugoslavija-Irak-Bagdad, preprosto pridejo k meni, mi stisnejo roko, rekoč: »Tito-Husein«. Če voziš v arabski svet, je dobro, da imaš oznake (vsaj nekatere) napisane v arabščini, saj večina ljudi tam doli ne zna brati naših črk. Če namreč na tovornjaku ni ničesar napisanega v arabščini, ki bi govorilo, da si Jugoslovčan, te v Iraku ne bo nihče poznal, kar pa ne gre v tvojo korist, kajti Iranci imajo prav zavoljo Tita radi našo državo. In ko vidijo, da si Jugoslovčan, mnogo stvari lažje opraviš, kot bi jih sicer.«

»Turki so pa Turki. Tam ne zaleže nobeno pisanje. Bolj se spoznajo na »bakšiš« (podkupnina), na cigarete, menjavanje njihovih lir za dolarje, viski... In Turki znajo biti pri tem prav nasilni. Če nisi uslužen, se ti kaj hitro primeri, da dobiš kamen v šipo ali pa da ti razrežejo gume. Kadijo pa res kot Turki. Kadijo vsi, od otrok do častitljivih starcev.«

Tudi sicer je vožnja skozi Turčijo bolj podobna kavbojskemu filmu. V tej deželi vlada namreč vojno stanje. Ljudje so napeti in surovi. Korupcija je na vsakem koraku. In tako se ti lahko popolnoma normalno primeri, da si na cesti ob 1000 njihovih lir, ne da bi vedel zakaj. Običajno ustavlja dva policaja, tretji pa sedi v policijskem avtomobilu. V njem je neke vrste pisarna, kjer moraš odšteti omenjeno vsoto, brez kakršnegakoli potrdila ali kakšnih vprašanj o prekršku, ki naj bi ga storil. Če nočeš ceremonij, je najbolje, da kar plačaš.

Podobno je na turško-irakijski meji. Tam težko prides čez, ne da bi plačal bakšiš. Ti že najdejo kaj, da lahko komplicirajo. Carinska administracija na mejnih prehodih je strašno nesposobna.

Anton Rukše na poti domov (Slika: Ivo Kuljaj)

Lako ni nobena redkost, da moraš za prehod turške meje čakati tudi po več dni, denimo na repu kakšne 100-kilometrskelone. Tam nikogar ne skrbi, če čakaš. Težka je šoferska v Turčiji. Najbrž se prav zategadelj nekateri države izogibajo prevozu prek te države, ampak se raje odločajo za morski promet. Avstrijci, denimo, so problem rešili tako, da prevažajo tovar z vlakci do Kopra, kjer jih spravijo na ladjo in odpeljejo v Sirijo. Od tam naprej pa za prevoz tovora skrbijo Iranci sami. S stališča prevozniskega podjetja to sicer ni najbolj smotrno, ker izgubi del dohodka, gledano širše pa je tak prevoz gotovo cenejši. Tako bi morali delati tudi v Jugoslaviji, kadar je to mogoče. Če samo pomislim na visoke cestnine... In Turki denimo, zaračunavajo cestno takso izključno v dolarjih. Za lire niti slišati nočejo. Saj bi človek ne imel nič proti, če bi imeli vsaj dobre ceste, tako pa te stvari spravljajo kar malo v bes.

— Kakšen tovar pa prevažate, denimo, jugoslovanski prevozniki?

»Vse mogoče, od toaletnega papirja do tehničnega materiala. Mi pri »Avto Kočevju« si priza-

devamo, da bi čimveč vozili za tuje izvoznike, ker nas kajpak plačajo v devizah. Toda ne gre lahko, kajti vedeti moramo, da nam tujci nalagajo zgolj tiste vožnje, za katere pri njih ne najdejo šoferjev. To pa je Bližnji vzhod. Drugače si, denimo, ne znam razložiti, da se nekatere evropske prevozniske velesile otepajo prevoza v ta del sveta.

Za nas pa je devizni kruh prav v tem. Če hočemo preživeti, moramo pač voziti tisto, kar drugi nočejo. Poglavitno je, da so marke...«

Marke in človek...

— Samo marke?

»Ne, za nas je važen tudi človek. Vsaj v našem podjetju je tako. Odnos do šoferja je v človeškem smislu v redu. Za to pri nas v kolektivu res vzorno skrbijo. Druga stvar pa je, da v razmerah, ki nas pestijo, marsikdaj »gor plača« tudi šofer. Spimo kot živina. Od nas zaudarja. Ampak smo šli na mednarodno špedicijo zato, da bi kaj zaslužili. Zato pač moramo stisniti zobe. Čeprav ga krvavo zaslužimo, ampak zaslužek pa je vendarle.

— Kako pa družina?

»Večkrat se mi zgodi, da sem zdoma tudi po 2 do 3 tedne, še zlasti takrat, ko peljem na Bližnji vzhod. Tak je pač naš poklic. Davek zanj mora plačati tudi družina. Pa ni lahko. Ne veš, kaj se dogaja doma. Oni ne vedo, če boš prišel nazaj živ ali te bodo pripeljali v krsti. Moja žena pravi, da je zaradi pogostega pogledovanja skozi okno v smer, od koder naj bi prišel in čakanja ob njem, že dobobra zgladila okenško polico. Verjamem ji, to pa je tudi vse, kar lahko storim. Vsakemu od nas, šoferjev pač ostane tista preprosta logika in tolažba: »Saj bo tega kmalu konec...«

V gostilni so jeli pospravljati. To je bil hkrati tudi znak, da bo najin pomenek končan. Plačala sva in odšla. Jaz sem se odpeljal proti Ljubljani, Anton pa je sedel v svoj tovornjak. Po dolgem času bo spet doma. Preživel bo konec tedna z družino. Malo se bo sprehodil okoli napol zgrajene hiše, kaj malega postoril in pripravil za nadaljevanje gradnje, ko se bo otoplilo. In ko bo hiša zgrajena, najbrž ne bo več šofer. Vsaj ne šofer za Bližnji vzhod...

Ivo Kuljaj

Pismo Delavski enotnosti:

Zakaj tako velika razlika?

Čutim, da v našem samoupravnem sistemu ni vse prav. Čeprav sem preprost delavec, opazam, da se v nedogled porajajo nepravilnosti. To me je spodbudilo, da sem se lotil pisanja tega članka.

Gre predvsem za nesoglasja med delavci v splošnem oddelku tozda Elektromaterial Lendava. Sem udeleženec NOB, udeležil sem se vrste delovnih akcij. Nikoli nisem zavrnil nobenega dela, pa čeprav je bilo še tako umazano. V tozdu Elektromaterial Lendava združujem delo že 17 let. V oddelku nekovin, v neposredni proizvodnji, kjer sem občutil, kako težko se zasluži košček kruha, sem delal 8 let. Sedaj pa že 9 let opravljam delo vratarja-telefonista in slutim za naše družbeno imetje. Če pogledamo delo vratarja, velja reči, da imam v mesecu le eno prosto soboto in nedeljo, medtem ko imajo drugi delavci v splošnem oddelku proste skoraj vse sobote in nedelje. Čeprav sem tako rekoč pred upokojitvijo, je moja urna postavka zelo nizka. Menim, da sem zaradi tega prizadet, ker bom dobival zelo nizko pokojnino. Ze nekaj let imamo utečeno osebno ocenjevanje režijskih delavcev, kar je velik kamen spotike. Razlika pri ocenjevanju med delavci v pisarnah v splošnem oddelku je prevelika. Zadnje ocenjevanje pa me je docela spravilo s tira.

Kaj me torej muči? Zakaj ne bi imeli denimo čistilka, vratar in še kdo drug boljšo oceno od sedanje? Kateri so dobri delavci in kateri oni capljajoči? Zakaj imajo trije delavci v neki pisarni lahko od 19 do 22 točk, delavci v splošnem oddelku pa le od 12 do 15 točk? Tisti delavci, ki imajo 16 točk in več, imajo že tako visok osebni dohodek in pri ocenjevanju dobijo še dodatno motivacijo, imajo tudi daljše dopuste itd. Drugi so za vse to prikrajšani in se morajo pač sprijazniti z raznimi oblikami miloščine, da preživijo meseca v mesec. Vsak dinar iz plitvega žepa obrnejo dvakrat, preostanek pa karkoli namenijo, četudi za nujni vsakdan.

August Škrban

Po sledih pisem ljubljanski televiziji

Povojna generacija zahteva svoje

V zvezi z razpravo v televizijski oddaji »V znamenju« o novem zakonu o invalidskem in pokojninskem zavarovanju dodajam naslednje:

Če govorimo o povojnem rodu delavcev, potem nimamo pravice tako obravnavati teh ljudi in tako jemati predčasno upokojevanje, kajti to pravzaprav tudi ni.

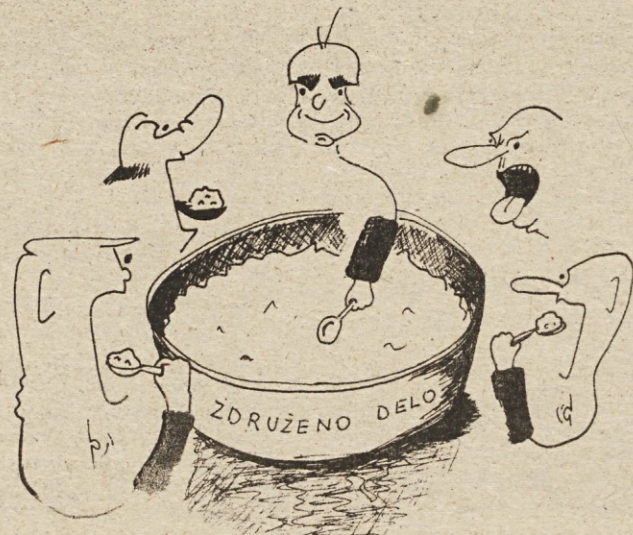
Naša generacija je namreč do leta 1973, ko je bil ukinjen zakon o predčasnem upokojevanju v Sloveniji delala šest dni na teden, kar je v primerjavi z danes veljavnim delovnim časom v dvajsetih ali tridesetih letih delovne dobe za približno tri do štiri leta pokojninskega zavarovanja. Odveč je pripominjati, da smo delali tudi veliko udarniških nedelj, in sicer v zelo težkih delovnih razmerah, kar se danes gotovo pozna pri izrpanosti teh delavcev. Poleg tega je bil precej daljši od sedanjega tudi vojaški rok. Učna doba za vaje je bila prav tako drugačna. Dopoldne smo delali v tovarni, popoldne pa hodili v solo. Kajpak smo opravljali najtežja fizična dela brez kakšnih posebnih nagrad. Danes je to drugače, kar je tudi prav, saj je tudi tisti, ki nee človek in ne žival, kot so ga vca-

sih jemali. Bržda je tu odveč govoriti o delavkah materah, ki so v tovarnah težko delale, imele slabe plače, krajši porodniški dopust, slabo prehrano, ni bilo pralnih in pomivalnih strojev itd.

Kot vidite, ne kaže vseh zaposlenih tako v mojem kot v sedanjem rodu jemati enako.

Tovarišico Nado Mikič-Bulc s sindikata bi rad vprašal, kaj je storil

sindikat za to, da ne bi dobivali nekateri upokojenci dvojnih dohodkov, enega tudi za tako imenovano »honorarno posredanje«, ki v nekaterih primerih zneso tudi dokaj veliko mesečno plačo. Jasno je, da se honorarno zaposlujejo samo tisti upokojenci, ki so prej delali na režijskih opravilih in ki že tako prejemale velike pokojnine, nikakor pa ne fizični delavci, ker so preveč

izrpani, če sploh dočakajo pokojnino. Torej dela upokojenec, ki je honorarno zaposlen, naši socialistični družbi trikrat škodo. Poleg pokojnine dobi še drugo veliko plačo, ki mu jo mora delavec zaslužiti z delom. Jemlje mladim strokovnjakom delovno mesto, njim pa mora dati družba podporo, ki jo spet mora zaslužiti proizvodni delavec. Kot vidite, ne more držati težnja, ki jo zagovarja tovarišica Bulčeva, ko pravi, da bomo verjetno morali pustiti nekaterim delati dlje oziroma več kot štirideset let. Seveda nimam nič proti temu, če tak človek potem ne bi dobil poleg dobre pokojnine še dodatne plače. Naj se odloči ali za pokojnino ali za redno delo in s tem redni osebni dohodek.

Ko sem poslušal tovariša Sinigoja, se mi je zdelo, kot da bi hotel prikazati pokojnino kot odraz minulega dela, kar pa nikoli ni bila in morda tudi ne bo. Jasno je namreč, da tisti, ki ima fakulteto, dobiva večji osebni dohodek ne glede na njegov prispevek iz živega in minulega dela, s tem pa tudi večjo pokojnino. Fizični delavec se na svojem delovnem mestu lahko ubije, pa ne more prejeti večjega osebne-nega dohodka, kar se seveda tudi pozna, ko se upokoji.

Ob vsem tem se sprašujem, kdo bo v bodoče pri nas sploh še fizično delal, tembolj ker vem, da brez fizičnega dela v nobeni družbi ni niti napredka niti kruha.

Anton Safran, Celje

Pogovor s Kristino Čermelj, ki že od leta 1950 aktivno deluje v sindikatih

Vsi ne moremo imeti vsega

S Kristino Čermelj, dobitnico zlatega znaka ZSS, sva se dogovorila, da se na pomenek dobiva kar v prostorih občinskega sindikalnega sveta v Izoli. Tam se očitno počuti kar domače.

O njej sem pred pogovorom vedel le malo. Da je zaposlena v izolski Mehanotehnik, da je tam referent za stanovanjske zadeve, da že od leta 1950 aktivno deluje v sindikatih. Tudi to, da so jo za podelitev zlatega znaka v Izoli predlagali predvsem zaradi njenega deleža pri uresničevanju

Jezi pa jo, ker nekateri hočejo samo pravice, prav malo pa so pripravljene storiti, da bi sami prispevali k izboljšanju svojega položaja. »Preveč godrnjanja pa premalo dela,« kratko pribije.

Kristina je zaposlena na delovnem mestu referenta za stanovanjske zadeve v Mehanoteh-

Po zavzetosti v pripovedovanju se Kristini Čermelj vidi, da je tesno povezana s problemi tovarne in kraja. Kaj jo je prineslo v Izolo, nas je zanimalo.

V Slovensko Primorje je prišla po nasvetu zdravnikov. No, naprej je šlo vse preprosto. Tod se je počutila dobro, zaposlila se je, potem je prišla družina... in ostala je.

V družini so trije moški, mož in dva sinova. Starejši služi JLA, mlajši končuje osnovno šolo. S ponosom pove, da imajo vsi veliko razumevanja za njeno družbeno delo, čeprav si morajo velikokrat sami pripraviti ali pogreti kosilo. Letos se jim bo izpolnila velika želja. Dogradili bodo nov dom v Jagodju. Že sedaj pa v redkih prostih trenutkih Kristina obdeluje zelenjadni vrt.

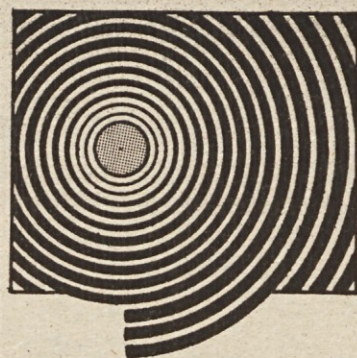
Spet se povrneva k stanovanjem. Pri občinski stanovanjski skupnosti, kjer je Kristina predsednica komisije za reševanje vlog in dodeljevanje stanovanj, so prednost dali reševanju stanovanjskih vprašanih borcev. Posojila so dobili že vsi, ki so zanje zaprosili, nekaj problemov pa bodo odpravili v kratkem. Potem bodo na vrsti še upokojeanci in invalidi. Tudi v komisiji za prošnje in pritožbe občinske skupščine se Kristina srečuje največ s pritožbami, ki se nanašajo na stanovanja. Na vse glede z optimizmom. Pravi, da se stvari hitro spreminjajo na bolje.

Kristini ni žal, da dela to, kar dela, če bi vse morala začeti še enkrat, bi ubrala isto življenjsko pot. Na Obali so jo sprejeli za svojo, sama pa je veliko prispevala; da je življenje lepše. Najbolj je navezana na delovno organizacijo. »Veste, če človek s tovarno preživi hude in lepe čase, ima do vsega nekoliko drugačen odnos,« pravi. »Včasih, ko sem še delala v kontroli, smo delali dva dni in dve noči skupaj, da smo pripravili vse potrebno za izvoz.«

Moti pa jo, da se ljudje preveč zanašajo na družbo, da pričakujejo, da jim bo nekdo »od zunaj« nekaj zagotovil, pripravil, podaril. Preveč postavljajo v ospredje svoje zahteve, pri tem pa so sami pripravljene storiti kaj malo. Po drugi strani pa jih je veliko, ki so potisnjeni na obrobje družbenega dogajanja, ki niso imeli posebnih možnosti in so prav malo dobili s »skupne mize«.

Vendar, »prav vsega ne moremo zagotoviti prav vsem,« pravi Kristina. Zlasti ne takoj. Zato jo bomo pri družbenem delu še srečevali.

Igor Žitnik

ODMEVI

Kdo meče denar skozi okno

V članku »Kdo meče denar skozi okno« (DE str. 12, dne 18. 2. 82) se je avtor obregnil ob usmerjeno stanovanjsko gradnjo v soseski MS 4/5 Fužine, toda vedeti moramo, da je način financiranja izgradnje elektro omrežja enoten za vso Slovenijo.

Za samoupravno urejanje financiranja družbene reprodukcije na področju elektrogospodarstva je podana zakonska podlaga v republiškem zakonu o elektrogospodarstvu. Med sredstva za financiranje distribucijskih objektov je navedeni zakon poleg drugih naštetih virov vrstil tudi enkratne prispevke za priključitev novih porabnikov, ki so namenski in se uporabljajo za financiranje dela izgradnje distribucijskega omrežja na področju, kjer se žele priključiti novi porabniki. Ta prispevek se plača ob izdaji elektroenergetskega soglasja. Poleg tega pa mora vsak interesent (investitor) v celoti zagotoviti pokritje finančnih obveznosti v zvezi z izgradnjo hišnega priključka, sicer elektroenergetskega soglasja ni mogoče dobiti.

Iz tega sledi, da mora investitor (zasebni ali družbeni) zagotoviti finančna sredstva skladno s pravilnikom o prispevkih (Ur. l. SRS št. 24/1979) in to:

1. enkratni prispevek v višini glede na angažiranje moči, napetostnega nivoja in oddaljenosti od energetskih virov,
2. stroške hišnega priključka (notranji in zunanji del) in to posameznega ali sorazmeren del skupinskega.

V skladu z navedenim pravilnikom je samoupravna interesna skupnost na preskrbovalnem območju Elektro Ljubljana — SPO sklenila podpisati samoupravni sporazum o usmerjeni stanovanjski gradnji določene soseske samo pod pogojem, da so v takem sporazumu zajeta tudi določila o financiranju elektro distribucijskega omrežja skladno s pravilnikom o prispevkih.

Zato je poleg besedila, ki je bilo navedeno v članku »Kdo meče denar skozi okno«, to je, da SPO usmerja finančna sredstva, pridobljena od stanovanjske skupnosti, ki jih združuje po sporazumu o združevanju sredstev za stanovanjsko izgradnjo, navedeno tudi besedilo, da SPO usmerja sredstva, pridobljena v skladu s pravilnikom o prispevkih.

Ker sredstev, ki jih združuje združeno delo po samoupravnem sporazumu o združevanju sredstev za stanovanjsko graditev (1,20 % od BOD iz čistega dohodka, od tega 0,93 % za komunalno, 0,27 pa za elektro in PTT omrežje) kljub izdelanim in sprejetim medsebojnim sporazumom med PTT in Elektro o delitvi finančnih sredstev glede na investicijsko vrednost posameznih naprav, ni bilo, je razumljivo, da je SPO usmerjala samo

sredstva, ki so bila pridobljena po pravilniku o prispevkih. Tega denarja pa je bilo dovolj le za gradnjo visokonapetostnih naprav (10 kV TP in kabel), medtem ko družbeni investitor oziroma od njega pooblaščen investitor ni zagotovil finančnih sredstev za hišne priključke (zunanji del), drugih sredstev SPO nima, zato je pač nastal v članku navedeni problem o financiranju kabelskega priključka.

Pripominjam, da so bile z določili financiranja po pravilniku seznanjene vse stanovanjske in komunalne skupnosti. Komiteju za stanovanjsko gospodarstvo skupščine mesta Ljubljane pa smo na njihovo željo dali pojasnilo Republiškega komiteja za energetiko, industrijo in gradbeništvo (št. 402-22/81 z dne 5. 2. 81), da so določila pravilnika o prispevkih v skladu z zakonom o elektrogospodarstvu, torej zakonita, ter se jih kot taka mora tudi izvajati.

Na podlagi navedenega je razvidno, da je SPO Elektro Ljubljana delovala v skladu z zakonskimi predpisi in določili sprejete samoupravnega sporazuma o usmerjeni stanovanjski gradnji, da pa je bila zatajitev drugeje, razprava o tem pa že presega meje tega pojasnila.

Pripominjam, da SPO ne more predlagati posebnega samoupravnega sporazuma z organizacijami združenega dela v gospodarstvu o financiranju hišnih priključkov v usmerjeni stanovanjski gradnji, ker je ta način financiranja že opredeljen v pravilniku o prispevkih. Poleg tega pa ne upošteva že sprejetih določil samoupravnega sporazuma o temeljnih plana samoupravne interesne skupnosti elektrogospodarstva Slovenije za obdobje 1981-1985. V tem sporazumu je v 17. členu navedeno, da uporabniki — OZD gospodarstva združujejo sredstva po 13. in 14. členu (vlaganja v osnovna sredstva elektrogospodarstva), kar predstavlja ustrezno finančno obremenitev, in to:

- uporabniki na napetosti 110 kV — 20 % od zneska plačila električne energije
- uporabniki na napetosti 10-35 kV — 35 % od zneska plačila električne energije
- uporabniki na napetosti 0,4 kV — OZD gospodarstva združujejo 48 % od fakturiranega zneska za porabljeno električno energijo
- 2,11 % od osnove čistega dohodka, zmanjšan za del iz tega dohodka in povečan za amortizacijo, obračunano po minimalnih stopnjah za osebne dohodke.

O priključitvi stanovanjskih blokov v soseski MS 4/5 Fužine smo razpravljali tudi na 10. rednem zasedanju skupščine, ki je bila 25. 12. 1981. Sprejeli smo stališče o ustrezni prioritetni premaknitvi gradnje potrebnih planskih rekonstrukcij omrežja s tem, da se iz planskih sredstev takoj izvede in financira hišne priključke v soseski MS 4/5 Fužine. Potrebna finančna sredstva v višini 1.380.000 din pa se kot kratkoročni kredit dodeli družbenemu investitorju stanovanjske soseske. Tozadevno je bila izdelana in poslana ustrezna kreditna pogodba.

Torej bi bilo vsako dodatno obremenjevanje gospodarstva s strani elektrogospodarstva neutemeljeno in najbrž tudi neizvedljivo. Rešitev za financiranje hišnega priključka je, da so ta finančna sredstva zajeta v:

1. samoupravnem sporazumu o temeljnih plana stanovanjskih in komunalnih skupnosti Ljubljana, kar je bilo sicer dogovorjeno (0,27 % od 1,20 % BOD iz čistega dohodka),
2. ceni kvad. m stanovanjske površine, kar je tudi v skladu z družbenimi dogovori o oblikovanju cen v stanovanjski gradnji

v SRS (Ur. list SRS št. 8/1978), ki v 11. členu določa, da ceno kvad. m sestavljajo tudi stroški priključitve objekta na komunalne naprave, ločeno po posameznih napravah.

Sekretar SPO:
Vili Sušnik, dipl. el. inž.

SPOŠTOVANI TOVARIŠ SUŠNIK!

Najprej hvala za izčrpno pojasnilo dokaj zahtevnega načina financiranja elektro distribucijskega omrežja. Zdaj pa k nekaterim pojasnilom v zvezi s člankom. V spremnem pismu ste napisali, da zapis enostransko, neobjektivno in napačno prikazuje dejstva. Že mogoče. Vendar so potem za to krivi napačni samoupravni sporazumi v družbeni usmerjeni gradnji stanovanjske soseske MS 4-5 Fužine, iz katerega smo povzeli dolžnosti posameznih podpisnikov, in pa nekateri odgovorni tovariši iz Elektro Ljubljana — mesto, ki so ob pogovoru poslušali, kaj sem zapisal.

Sodim, da je bil samoupravni sporazum pravi in da tovariši iz Elektro Ljubljana — mesto zdaleč niso neumni. Ko sem še enkrat prebral članek, sem ugotovil, da sva pisala isto, le da ste vi vso stvar pojasnili precej bolj podrobno. Pač pa je nekaj, kar vas moti in je posledica tega, da ste članek prebrali preveč površno.

Gre za denar za te namene, ki ga ni, a bi moral biti. Vaše samoupravne interesne skupnosti nihče ne obtožuje. V članku je zapisano tako: »Večkrat ni jasno, kam gredo tolikšna sredstva, povsem jasno tudi ni, kako je bilo v tem primeru porabljenih menda 400 milijonov dinarjev (novih, se ve), ki so jih za ta namen dobile komunalne skupnosti iz prerezporenih stanovanjskih sredstev.«

Vi pa ste zapisali, da sredstev, ki jih združuje združeno delo po samoupravnem sporazumu, ni bilo, in je zato razumljivo, da je vaša samoupravna interesna skupnost na preskrbovalnem območju Elektro Ljubljana — mesto usmerjala samo sredstva, ki so bila pridobljena po pravilniku o prispevkih. Vidite torej, da vam manjka del sredstev od tistih 400 milijonov dinarjev, ki jih za ta namen dobijo komunalne skupnosti. In prav po teh sredstvih sprašujejo mnogi in skozi njihova usta avtor članka.

Ko sem brskal po podatkih — to je bilo konec minulega leta, sem na priporočilo tovarišev iz Elektro Ljubljana skušal dobiti tudi vas, vendar je bilo deset ali deset telefonskih klicev v treh dneh zaman. Telefon je zvonil v prazno...

Pred tem sem bil tudi na dokaj vročem pogovoru v zvezi z elektro priključki za stanovanjske objekte v soseski MS 4-5 Fužine, ki je bil na komunalni skupnosti Ljubljana Moste-Polje in imam tudi zanimiv zapis s tega pogovora.

Da ne bom dolgozvil: pojasnila nisem pričakoval od vas, pač pa od samoupravne komunalne interesne skupnosti, saj je bil to izziv njej.

Peter Štefanič

analog zveze sindikatov pri razvoju samoupravnih odnosov ter na področju stanovanjske politike.

»Kar vprašajte, kar vas zanima,« je dejala malce v zadregi na začetku pogovora, »takih stvari sicer nisem vajena.« Beseda kar ni hotela steči, le ko je nanesla na njeno najljubše področje — stanovanjsko politiko, je oživela.

Kristina Čermelj se je sindikatu »zapisala« že leta 1950, takoj po tem, ko se je zaposlila v Tekstilni tovarni v Ajdovščini. Tam so jo kmalu izvolili v občinski sindikalni svet, več let pa je bila tudi uspešna predsednica sindikalne podružnice v podjetju.

Kar samo se je ponudilo vprašanje, kaj ji pomeni sindikalno delo, ki mu je zvesta še danes.

»Sindikat je organizacija, ki skrbi za človeka, za njegov položaj, za njegovo počutje,« pravi Kristina. »Sindikalno delo te zagrabi, po tej poti lahko pomagaš veliko ljudem. Predvsem takim, ki so sicer zaradi različnih razlogov odmaknjeni od odločanja. Tudi socialno ogroženi so med njimi, mnogi od njih pa tudi ne razumejo slovensko.« V mislih je spet pri reševanju stanovanjskih vprašanj in številnih delavcih iz drugih republik, ki so se zaposlili na obalnem območju.

niki. S svojim delom je zelo zadovoljna, pravi. Reševanje stanovanjske problematike so dobro uredili, vse urejajo na samoupraven način, samostojno in odgovorno. Samostojno pomeni tudi to, da stanovanj in posojil ne dodeljujejo po nobenih posebnih kriterijih — skratka kadrovskih stanovanj, ki bi jih dodeljevali poslovodni organi, ni. Na referendumu so sprejeli vse akte, ki urejajo dodeljevanje stanovanj, imajo podrobno določena merila in na osnovi tega so pripravili prednostno listo, ki jo, kot s ponosom pove Kristina Čermelj, natančno upoštevajo. Pri dodeljevanju stanovanj so uveljavili tudi soudeležbo prosilcev, ki znaša od dveh do 12 odstotkov. Sedaj se ukvarjajo največ z reševanjem problemov tistih, ki so jim bili dodelili solidarnostna stanovanja. Dvanajstim so že uspeli trajno urediti življenjske razmere, za ostale — pri njih pogodbene pet let še ni poteklo — pa intenzivno iščejo rešitve.

Sicer pa imajo v Mehanotehniku še precej nerešenih stanovanjskih problemov. Denarja je pač premalo, med zaposlenimi pa je tudi veliko žensk. Kljub temu so v zadnjih letih odpravili mnogo problemov, dodelili so 40 stanovanjskih posojil in kupili 20 stanovanj. Letos pa si obetajo še več, nam je povedala sogovornica.

Obisk Franca Šetinca in Jožeta Marolta pri naših delavcih na začasnem delu v Stuttgartu

»Mi smo svoje povedali že leta 1948!«

Srečanje Franca Šetinca, sekretarja CK ZKS in Jožeta Marolta, predsednika ljubljanskih sindikatov in predsednika koordinacijskega odbora za vprašanja naših delavcev na začasnem delu v tujini pri RK SZDL, s predstavniki slovenskih in jugoslovanskih društev in klubov v deželi Baden — Württemberg v ZRN je ponovno pokazalo, kako zelo znajo ceniti naši ljudje obiske družbenopolitičnih delavcev, ki ne bežijo pred resnico, ampak prav na njej gradijo svoje razmišljanje. In Franc Šetinc je na obeh pogovorih v Stuttgartu dokazal, da ZKJ lahko nastopa kjerkoli po svetu, ne da bi ji bilo treba povešati oči. Poleg tega pa je tudi nazorno potrdil pravilnost usmeritve, po kateri je ZKJ lahko uspešna edino, če opravičuje svojo avantgardno vlogo v družbi z neposrednim političnim delovanjem med ljudmi in ne s položaja oblasti. Zato večkratnih spontanih aplavzov ne gre jemati zgolj kot priznanje Šetinčevim besedam, ampak tudi kot priznanje politiki ZKJ in vsem našim prizadevanjem, da bi se otresli gospodarskih težav, ki nas pestijo.

Zanimanje naših delavcev na začasnem delu v tujini za vse, kar se dogaja v domovini, je veliko. Kot smo lahko izluščili iz obeh pogovorov, so naši rojaki na tujem do dobra izkoristili možnost, ki se jim je ponudila in se tako iz »prve roke« seznanili s splošnim gospodarskim in političnim položajem v Jugoslaviji. Prav tako so se tudi izčrpno zanimali za politiko naše države, ki zadeva njihovo vračanje v domovino.

Nekako po tem vrstnem redu so tudi postavljali vprašanja. V zvezi z gospodarskim položajem v deželi je Franc Šetinc poudaril, da je ta res težak, vendar še zdaleč ne brezizhoden, kot se to trudijo nekateri dokazati. Prav tako je podčrtal, da so brez osnove govornice, češ da se Jugoslavija spričo nastalega gospodarskega položaja vrača na star sistem etatističnega odločanja. »Res je,« je dejal Franc Šetinc, »da se tudi v Jugoslaviji oživljajo nekatere

šile, ki povzdigujejo glas, da je prav samoupravljanje krivo za nastale gospodarske težave. To pa ni res. Če je kaj, potem je resnica v tem, da je pri nas še vedno premalo samoupravljanja in storiti je treba vse, da se bo le-to krepilo tudi v teh težjih gospodarskih časih. Če smo se odločili za samoupravni socializem kot tisto najpravičnejšo obliko poti k osvobajanju človeka, potem moramo imeti samoupravljanje tako za dobre kot tudi za slabe čase.« Franc Šetinc je s tem v zvezi dodal, da tako kot v tujini, delajo dobro naši delavci tudi doma. Učinkovitost njihovega dobrega dela pa po njegovem prepričanju hromi pogostokrat slaba organizacija dela in še vedno ne dovolj spodbuden način nagrajevanja, zato bo moralo priti do tega, da bo proizvodno in ustvarjalno delo dobilo veljavo, ki mu gre.

Stem v zvezi se je sekretar slovenskih komunistov dotaknil tudi nekaterih zlonamernih primerjav našega gospodarskega položaja s poljskim in menil, da so takšna razmišljanja brez prave

podlage, o čemer se nejeverneži lahko prepričajo tudi pri mednarodnih monetarnih skladih, ki imajo še vedno zaupanje v naše plačilne sposobnosti.

Ko je stekla beseda o političnem položaju v domovini, je med drugim tudi »padlo« vprašanje: kako to, da so nekatere tako imenovane evrokomunistične partije ostreje obsodile uvedbo vojnega stanja na Poljskem kot pa naša? Franc Šetinc je na to odgovoril: »Mi smo svoje povedali že leta 1948, takrat smo z dejavnimi pokazali svoj odnos do državnega socializma, zato ni nobene potrebe, da se danes spuščamo v nove verbalne spopade!«

Predstavniki naših delavcev v deželi Baden Württemberg so s posebnim zanimanjem prisluhnili tudi besedam Franca Šetinca, ki je izrazil priznanje družbenopolitičnemu delu v družtvih in ki bo po njegovih besedah v prihodnje deležno še več podpore naše družbenopolitične skupnosti. Vidno pozornost pa je pritegnil tudi kratek oris nekaterih gospodarskih dosežkov pri uredništvu gospodarske stabilizacije in iz nje izhajajočih nalog, ki jih bo obravnaval tudi bližnji kongres slovenskih komunistov. Med njimi izstopajo še zlasti prizadevanja za večji izvoz in večjo proizvodnjo domače hrane, utrjevanje drobnega gospodarstva in druge, v katere se in se bodo tudi v prihodnje dejavno vključevali tudi naši zdomci. Kot je menil Franc Šetinc, bo treba v tem smislu »skleniti krog« tako, da se bo poleg dokaj uspešne skrbi družbe za pravice in zaščito naših na tuje odhajajočih delavcev, prizadevanj za organiziranje in uspešno delovanje društev, dopolnilnih šol slovenskega pouka itd., poslej naša družbenopolitična skupnost tudi bolj pripravila na njihovo vrnitev in vključevanje v življenje in delo doma. Slovenija si bo ob tem prizadevala urediti nekatere carinske predpise, ki zadevajo uvoz malih kmetijskih in drugih strojev in izboljšati davčno politiko, ki naj bi v prihodnje bolj spodbujala obdelovanje zemlje, odpiranje obrti in podobno.

Ivo Kuljaj

IZ PRAKSE SODIŠČ ZDRUŽENEGA DELA

Sprememba osnove za obračun OD

Delavec se ni strinjal z novim ovrednotenjem osnove za delitev sredstev za osebne dohodke, ker je menil, da posamezni elementi niso v skladu s samoupravnim splošnim aktom. Dobil je odločbo o višini osnove, vendar ni pravočasno zahteval varstva pravic pri delavskem svetu, zato je delavski svet ugotovil, da je delavčeva zahteva prepozna, enako stališče pa je zavzelo tudi sodišče prve stopnje.

S takim stališčem se pritožbeno sodišče ni strinjalo. Ugodilo je delavčevi pritožbi zoper odločbo sodišča prve stopnje in med drugim navedlo:

»Delavec lahko kadarkoli po izdaji ugotovitvene odločbe o višini osnove za delitev sredstev za osebne dohodke zahteva spremembo ocenitve posameznih elementov, ki sestavljajo osnovo, če ocenitev ni v skladu s samoupravnim splošnim aktom. Taka sprememba je temelj denarnemu zahtevku, saj se z vsako spremembo osnove spremeni tudi višina osebnega dohodka. Sprememba pa ni mogoča samo tedaj, kadar je ocenitev elementov v škodo delavca, ampak tudi takrat, če je v delavčevu korist. V primeru spremembe ima delavec pravico obračuna osebnega dohodka po novih osnovah od tedaj, ko je podal zahtevo za spremembo v temeljni organizaciji ali pa pred sodiščem, če se je obrnil neposredno na sodišče.

Ni mogoče sprejeti stališča, da se sprememba ugotovitvene odločbe o višini osebnega dohodka lahko zahteva le v okviru 30-dnevnega prekluzivnega roka, čeprav odločba ni v skladu s samoupravnim splošnim aktom. Zahteva za spremembo ne pomeni spodbijanja odločbe, ampak gre za zahtevo po novi ugotovitvi, ki ne vpliva za nazaj, ampak le za naprej. Upoštevati je treba, da se delovne okoliščine spreminjajo in da se s tem spreminjajo tudi posamezne okoliščine, ki so jih upoštevali pri določitvi osnove. Najpogosteje se spreminjajo delovne razmere (vpliv hrupa, vlage, plinov itd.)« I. Ž.

C. B.

Kosovo snuje napredek na demokratičnem združevanju dela in sredstev

Od gesla do resničnosti

Ko smo lani obiskali nekaj organizacij združenega dela na Kosovu, so se pogovori sukali predvsem okrog združevanja dela in sredstev. Življenje dokazuje, da je to edina praviša pot gospodarskega napredka. Brez težav seveda ne gre — so pač začetne, ki jih prinese vsak nov korak. Nikakor pa niso tolikšne, da tega koraka ne bi kazalo ubirati naprej.

Vemo že, kako se je obneslo odmerjanje sredstev za razvoj te pokrajine v sklad federacije. Ne delavci, ki so sredstva prispevali, ne oni, ki so jih dobili, niso imeli pravnjega (če sploh kakšnega) vpliva na namenski in učinkovitost njihove porabe. Jasno je, da je le združevanje dela in sredstev tista demokratična oblika, ki omogoča delovnemu človeku popoln

nadzor nad njihovo uporabo. »Hkrati pa je s tem moč zagotoviti koncentracijo finančnih sredstev, ki jo zahteva sodobna tehnika za vsako kolikor toliko pomembno naložbo, ki mora prenesti konkurenco ne le na domačem, temveč tudi na tujem trgu.« je povedal Sergej Kraigher, predsednik predsedstva SFRJ, med svojim nedavnim obiskom na Kosovu.

Dodal je še, da je med najpomembnejšimi stvarmi v današnjem družbenem in gospodarskem razvoju vprašanje oblike koncentracije sredstev in organizacije družbe, da bo sposobna zagotoviti razvoj proizvodnih sil. To je treba prilagoditi zahtevam tehnologije — predvsem v bazični industriji pa tudi drugod. V družbenoekonomskih temeljih in zakonitostih pa moramo uveljaviti demokratizacijo teh procesov.

S temi vprišnji se danes ubadajo prav povsod po svetu, združevanje dela in sredstev pa je naš izvirni odgovor nanje. Čudno je torej, da se tega kljub vrsti pozitivnih izkušenj še premalo zave-

damo. Sledimo razmišljanju Sergeja Kraigherja: »To ni le politično geslo iz naših resolucij in zakonov, temveč vse bolj postaja resničnost, od katere je odvisno življenje, obstoj in razvoj vedno več kolektivov. Dejstvo je, da pri nas še vedno prevladuje kreditni odnos, pa tudi to, da je že zašel v slepo ulico.«

Koliko in kakšna prizadevanja je naša družba vložila v združevanje dela in sredstev, menda ne kaže ponavljati in poudarjati. Če pa na drugo stran tehtnice položimo dosežene rezultate na tem področju, ne bodo odtehtali naporov. Kot bi pomen tega področja še ne prodrli v zavest ljudi, ki neposredno sodelujejo pri dogovarjanju in sporazumevanju. Pot je jasna in če hočemo tehitno premakniti, bo treba najprej pretresti vse samoupravne sporazume o združevanju dela sredstev, ki so že zaželi in obrodili. Kaj brž se bo pokazalo, kakšni odnosi so zrasli na njihovi osnovi, kakšne medsebojne pravice so prinesli — pa tudi obveznosti. Pokazale se bodo tudi vrzeli, težave. Znova in znova namreč poslušamo o splošni pripravljenosti

za združevanje — in če dosežki niso prenosorazmerni tej deklarirani pripravljenosti, takšno temeljito oceno gotovo potrebujemo. Nikomur ni do tega, da bi na tem področju sledili nekakšnim »političnim smernicam«. Spremenjen sistem financiranja je stvar, v kateri morajo vsi spoznati svoj interes in se domeniti, kako ga uresničiti. To je še kako pomemben pogoj za reševanje problemov razširjene reprodukcije — na demokratičen način, ki vključuje delavce v proces odločanja.

Ko je Sergej Kraigher strnil ugotovitve z obiska na Kosovu, je med drugim dejal: »Dejansko gre za preobrat, kar zadeva resnejše upoštevanje združevanja dela in sredstev kot ene temeljnih oblik zagotavljanja sredstev za financiranje razširjene reprodukcije. To je nekaj novega in je precej pomembno. Mislim, da mora takšna usmeritev pripeljati do hitrejših in pomembnejših rezultatov. Ko pa bomo premagali začetne težave, se bo to reproduciralo po lastni logiki.«

C. B.

Mednarodno sindikalno gibanje (7.)

Sindikati v vzhodni Evropi

Oktober lani je Založba Delavske enotnosti v zbirki Knjižnica Sindikatov št. 42 izdala priročnik Andreja Škerlavaja z naslovom: Sindikalno gibanje v svetu. Le-ta je namenjen — kot je v uvodu zapisal avtor — predvsem mladim sindikalnim aktivistom kot sistematična informacija, da bi lažje razumeli sodobna dogajanja v sindikalnem gibanju.

Zaradi aktualnosti in zanimivosti obravnavane teme za širši krog bralcev časnik DE smo se v uredništvu odločili za objavo občutno skrajšanih in vsebinsko prirejenih poglavij omenjenega priročnika.

Velike pozornosti je bila nedavno deležna pritožba združenja zahodnonemških delodajalcev ustavnemu sodišču ZR Nemčije zaradi zakona o soodločanju, ki ga je marca 1976 izglasoval Bundestag (parlament). Ta zakon razširja območje soodlo-

čanja na celotno industrijo, medtem ko so podobni zakoni (1952 in 1972) obsegali samo določene panoge z večjim številom zaposlenih.

Pritožba, ki je bila vložena že dobro leto po sprejemu zakona (tedaj je bil predsednik združenja delodajalcev sedaj pokojni Schleyer, ki so ga ubili teroristi), ne pomeni samo formalnega protesta, temveč začetek kriznega obdobja tako za nemške sindikate kot za samo institucijo soodločanja v ZR Nemčiji, pa

čeprav je ustavno sodišče pritožbo delodajalcev zavrnilo. Mnogi, predvsem mlajši sindikalni kadri vidijo v tem resno nevarnost za tri desetletja star in dobro utečen sistem socialnega partnerstva, na drugi strani pa delodajalci nervozno izjavljajo, da zakon posega v zasebno lastnino in da nova generacija sindikalnih vodij želi spremeniti sistem in prevzeti oblast nad gospodarstvom, in to s podporo vlade. Taki očitki leta na vlado socialdemokratov, ki imajo v nemških sindikatih — DGB — odločilen vpliv.

Sindikati vzhodnoevropskih socialističnih dežel so množične družbenopolitične organizacije, ki praktično vključujejo vse zaposlene. So predvsem v gojne organizacije, »šole upravljanja« ter »šole komunizma«. Njih politika je dogovorjena v državno-partijskih strukturah. Razpolagajo s sorazmerno velikimi finančnimi sredstvi in ponekod upravljajo s socialnim zavarovanjem, počitniškimi in rekreativnimi objekti. Družbeni položaj in vloga teh sindikatov se v vsem povojnem obdobju nista bistveno spremenila, pa vendar

lahko v tem času zaznamo določene spremembe. Prva sprememba v položaju sindikatov v socialističnih deželah je nastala po XX. kongresu KP SZ v času »destalinizacije«, ko so težo sindikalnega dela prenesli bolj v bazo — v osnovne organizacije, ki so dobile tudi veliko več priložnosti in da nova generacija sindikalnih vodij želi spremeniti sistem in prevzeti oblast nad gospodarstvom, in to s podporo vlade. Taki očitki leta na vlado socialdemokratov, ki imajo v nemških sindikatih — DGB — odločilen vpliv.

Sindikati vzhodnoevropskih socialističnih dežel so množične družbenopolitične organizacije, ki praktično vključujejo vse zaposlene. So predvsem v gojne organizacije, »šole upravljanja« ter »šole komunizma«. Njih politika je dogovorjena v državno-partijskih strukturah. Razpolagajo s sorazmerno velikimi finančnimi sredstvi in ponekod upravljajo s socialnim zavarovanjem, počitniškimi in rekreativnimi objekti. Družbeni položaj in vloga teh sindikatov se v vsem povojnem obdobju nista bistveno spremenila, pa vendar

lahko v tem času zaznamo določene spremembe. Prva sprememba v položaju sindikatov v socialističnih deželah je nastala po XX. kongresu KP SZ v času »destalinizacije«, ko so težo sindikalnega dela prenesli bolj v bazo — v osnovne organizacije, ki so dobile tudi veliko več priložnosti in da nova generacija sindikalnih vodij želi spremeniti sistem in prevzeti oblast nad gospodarstvom, in to s podporo vlade. Taki očitki leta na vlado socialdemokratov, ki imajo v nemških sindikatih — DGB — odločilen vpliv.

Sporazumom med vlado in stavkajočimi delavci v Gdansk in Szczecinu 1. septembra 1980 so si poljski delavci priborili pravico do neodvisnega samoupravnega sindikata. To je bil povsem nov način reševanja tovrstnih kriz na Poljskem in v drugih deželah »socialistične skupnosti«. Že dva meseca po podpisu sporazuma je članstvo Solidarnosti naraslo na deset milijonov, starih sindikatov pa praktično ni bilo več. To je bila popolna sindikalna obnova, ki je sprožila mnoge nove ustvarjalne sile v poljskem delavskem gibanju (kot vemo, je uvedba vojaškega stanja na Poljskem s 13. decembrom 1981 prekinila proces so-

cialistične preнове in delovanje neodvisnih samoupravnih sindikatov Solidarnost — opomba DE) in pomenila začetek osvobajanja »avtentičnih oblik organizacije poljskega delavskega razreda spod birokratiziranih državno-partijskih struktur.«

Ob evropskem ima ameriško sindikalno gibanje najdaljšo tradicijo, do intenzivnega razvoja pa je prišlo v sedemdesetih letih 19. stoletja. Poleg Nacionalne unije dela, ki je obstajala samo od 1866—72, je bilo 1869 ustanovljeno posebno sindikalno združenje »Vitezi dela«, ki je, sprva še ilegalno, organiziralo kvalificirane in nekvalificirane delavce. Leta 1886, ko je prišlo v Chicago do znamenitih krvavih demonstracij, je šlo to združenje že več kot 700.000 članov. Toda neusmiljeno preganjanje delavstva in njihovih organizacij, ki je sledilo chikaškemu 1. maju, je povzročilo hitro upadanje članstva, le-to je bilo konec 19. stoletja zdesetkano.

Leta 1886 je bila ustanovljena Ameriška federacija dela, ki je imela 1904. leta že preko 2 milijona članov.

Tovarna stikalnih naprav iz Maribora še ni zaokrožila svojega povezovanja v državi

Zakaj bi si po nepotrebnem konkurirali

Tovarna stikalnih naprav iz Maribora se je v zadnjih petih letih razvila v uspešno delovno organizacijo, ki ima štiri temeljne organizacije v Srbiji in v Bosni in Hercegovini, v teh dneh pa se pogovarjajo, da bi ustanovili še peto v Makedoniji.

Mariborska Tovarna stikalnih naprav, ki se je uspešno uveljavila s proizvodnjo visoko napetostnih stikalnih naprav in transformatorskih postaj, je že pred leti ugotovila, da zapiranje jugoslovankega trga in podvajanje proizvodnje ne vodi daleč. Zato je ponudila roko sodelovanja »Elektrošumadiji« iz Mladenovca, Elektrovezam in Elektromontaži iz Beograda in »Partizan« iz Višegrada v Bosni in Hercegovini — ta tovarna je na manj razvitem območju te republike.

Rezultati skupnega gospodarjenja so po zaključnih računih sodeč zelo ugodni. Vse temeljne organizacije so lani ustvarile za milijardo dinarjev skupnega prihodka, pa tudi čisti dohodek je bil dokaj visok. Ne gre zanemariti tudi izvoza, saj so prodali na tujem za 70 milijonov dinarjev različnih izdelkov. Ustvarili so čvrsto dohodkovno vez, na podlagi vloženega dela in sredstev pa so si po svojih zmožnostih tudi razdelili delo. Da bi izpopolnili izbor in ponudbe na področju izdelkov elektroindustrije, bodo v kratkem v svojo skupnost sprejeli še šesto temeljno organizacijo — to je Elektrojug iz Skopja.

Večjih težav v Tovarni stikalnih naprav nimajo. Največja je mariborska temeljna organizacija Elementi in naprave, kjer so tudi skupne službe. Manjši problemi pa se pojavljajo le zavoljo oddaljenosti posameznih tozov

in zaradi jezika, saj morajo vse samoupravne akte in druga pisna gradiva pripravljati tudi v srbohrvaščini. Mogoče jih moti le ena stvar: namreč, ko pride v katerem od tozov do težav, gledajo nanje v občini ali republiki kot na tuj problem, ki bi ga morali reševati tam, kjer je formalni sedež organizacije združenega dela, to je v Mariboru.

In kaj je pravzaprav vodilo delavce Tovarne stikalnih naprav iz Maribora, da so ustanovljali temeljne organizacije v drugih republikah? Sprva so bila omenjena podjetja le kooperanti TSN, izdelovali so podobne izdelke in si nepotrebno konkurirali na jugoslovanem trgu.

Na pobudo Elektrošumadije iz Mladenovca pa so se TSN Elektrošumadija, Elektrovez, Elektromontaža in Partizan vertikalno povezali, ustvarili so čvrsto dohodkovno odnose, znotraj tozov so se dogovorili za cene in natančno določili, kdo bo kaj izdeloval. Elektrošumadija iz Mladenovca se je specializirala za nizko napetostni program ter za montažne transformatorske postaje, Partizan iz Višegrada izdeluje jamborske transformatorske postaje, mariborska Tovarna stikalnih naprav pa dela visoko napetostne stikalne naprave in zidane transformatorske postaje, medtem ko sta beograjski temeljni organizaciji bolj ali manj usmerjeni v montažo.

Rezultat takšne razdelitve dela se je takoj poznal, predvsem pri prodaji. Ni bilo več konkurence v posameznih republikah pri prodajanju tovrstnih izdelkov elektroindustrije, hkrati pa so z nekaterimi domačimi patenti prodrli tudi v tujino, predvsem na Češkoslovaško in v Sovjetsko zvezo. Poudariti je treba tudi, da je Tovarna stikalnih naprav iz Maribora oziroma toz Elementi in naprave pri prijavljanju inovacij, tehničnih izboljšav in izumov na vodilnem mestu v podravski regiji.

Delovna organizacija Tovarna stikalnih naprav pa s tem še ni zaokrožila svojega povezovanja v državi. V svoj krog želijo pritegniti tudi »Elektrojug« iz Skopja, s katerim že nekaj časa poslovno tehnično sodelujejo. Makedonci so se pripravljali združiti, saj že občutijo zaprtost tržišča in v posameznih republikah težko prodajo svoje izdelke. Pa še nekaj velja omeniti: pri gradnji transformatorskih postaj oz. izdelovanju hišic zanje so se povezali s štirimi partnerji: Betonkerko iz Aleksinca, Gradbo iz Strumice, Ibelikom iz Velike plane in Elektroizgradnja iz Bajne bašte. S sarajevskim Energoinvestom so se dogovorili, da jim bodo izdelovali elektro stikala, za katera bi moral sicer Energoinvest kupiti licenco v tujini. S poslovno tehničnim sodelovanjem z Energoinvestom se je Tovarna stikalnih naprav odprla tudi nova izvozna pot v Mehiko, kjer je Energoinvest ustanovil mešano firmo za Srednjo in Južno Ameriko.

Marjan Šrmpf

Veliko svojih potreb zadovoljuje Plava laguna z lastno proizvodnjo. Ima svojo ribiško floto, oljčne nasade, vinograde in najsodobnejšo vinsko klet, tople grede in njive z najrazličnejšo povrtnino, pa nasade lešnikov in še marsikaj drugega, kar morajo imeti ljudje, ki že hočejo zadovoljiti gosta, takorekoč pri roki. Ne navsezadnje ima Plava laguna tudi farmo ovac (1200 živali), ki predstavlja (poleg možnosti približka) predvsem »zlato rezervo«. A. Ul.

Delavci Plave lagune veliko sejejo, da imajo kaj žeti

Vajeti v rokah

Bolj po naključju kot pa po skrbno pripravljem načrtu so pred petindvajsetimi leti v Poreču ustanovili Plavo laguno, ki naj bi v poletnih mesecih skrbela za dobro počutje nekaj sto turistov. Na kaj več tudi ni bilo misliti, saj je imela takrat Plava laguna pod borovci le nekaj šotorov in lesenih hišic, restavracijo, teraso in slaščičarno. To je bilo vse in obenem, vsaj za takratne turistične pojme, kar veliko.

V minulih dveh in pol desetletjih so delavci sestavljene organizacije združenega dela Plava laguna odločno posegli v gospodarska gibanja na svojem območju in hkrati pritegnili pozornost mnogih. Na področju turistične ponudbe so korak pred drugimi, zato v nasprotju z drugimi pričakujejo tudi letošnjo sezono z, kot sami pravijo, »blagim optimizmom«. Pričakujejo nekoliko večje število gostov, pa čeprav se ne bodo mogli izogniti novim, to je za nekaj odstotkov višjim cenam.

Koncept razvoja Plave lagune oziroma rdeča nit rasti te sestavljene organizacije združenega dela je načrtno povezovanje, združevanje in dogovarjanje, vse s enim samim namenom: zadovoljiti gosta v čim širšem pomenu besede in mu nuditi vse, kar si želi, kar potrebuje in poleg tega poskrbeti še za čim več prijetnih presenečenj, ki človeka znova privabijo na poreške obale.

Prav na področju združevanja in povezovanja z dejavnostmi, ki so bistvenega pomena za razvoj turizma, je opravila Plava laguna pionirsko delo. Pravzaprav si brez takšnega koncepta razvoja niti ne bi mogli zamisliti uresničevanja zastavljenih nalog, saj bi bilo tveganje, denimo samo na področju oskrbe, preveliko. Zato se je Plava laguna že pred enajstimi leti združila z bližnjimi delovnimi organizacijami, ki so se ukvarjale s trgovino, kmetijstvom, ribolovom, predelavo hrane in drugimi dejavnostmi, ki jih potrebuje turistično gospodarstvo. Korist takega povezovanja je bila razumljivo obojestranska: turistični delavci so si zagotovili kakovostno in redno preskrbo, veliko pridnih rok, od vinogradnikov do ribičev, pridelo-

valcev zelenjave, sadja in žlahtnih istrskih pršutov, lešnikov in podobnih dobrot pa si je zagotovilo tržišče. Še več: s čvrstimi dogovori so si mnogi svoje razvojne možnosti močno izboljšali. Več turistov, več lačnih ust, več zahtevnih gostov, ki bolj kot po cenah vprašujejo po pestri in bogati ponudbi.

V najrazličnejših hotelskih objektih, počitniških hišicah, kampih in zasebnih sobah lahko pod streho Plave lagune letuje hkrati že okoli 26.000 gostov. Zmogljivosti so torej precejšnje, zato so se delavci zadnja leta odločili v glavnem za investicije v spremljajoče dejavnosti, ki so odločilnega pomena za obisk oziroma število gostov. Letošnje poletje bo pričakala Plava laguna s 450 novimi ležišči, tremi novimi samopostrežnimi trgovinami, več restavracijami in predvsem boljše ponudbo na področju športne rekreacije in aktivnega oddiha. Že doslej so imeli prijatelji rekreacije na voljo kar 52 športnih panog, letos pa bodo tovrstno ponudbo v Poreču obogatili še z vodnim bobom in, za našo obalo, novo obliko tenisa.

Delavci Plave lagune zagotavljajo, da tudi v letošnjem jubilejnem letu ne bodo zatajili, saj so se dobro pripravili na sprejem večjega števila gostov. Za razliko od drugih turističnih kompleksov je namreč tu zelo živahno ob prvih toplih spomladanskih žarkih, saj vabi na stotine vzorno urejenih športnih objektov. Sicer pa je tu veselo tudi pozimi, saj so poskrbeli za dobro počutje gostov tudi v mesecih, ko sicer mnogi mislijo na smučanje.

Približno polovico dohodka na področju občine Poreč ustvarjajo prav delavci Plave lagune. Podatek je nedvomno zgoreven, saj dobro poznamo tegobe našega turizma. Sicer pa moramo k vsemu temu tudi dodati, da so osebni dohodki delavcev Plave lagune v povprečju kar za dobro tretjino večji v primerjavi z enakimi dejavnostjo v Jugoslaviji. Seveda imajo tudi tu velike težave s sezonskimi delavci, ki jih potrebujejo le nekaj manj kot 1500. Iščejo jih po vsej domovini, zato pravijo, da je poleti kolektiv Plave lagune Jugoslavija v malem.

Andrej Ulaga

9. KONGRES ZKS

Združevanje v delovne in sestavljene organizacije združenega dela

- Začeli smo presegati institucionalne pristope k organiziranju združenega dela, ki so bili v prvih letih uveljavljanja zakona o združenem delu nujni, ter se lotili vsebinske preobrazbe odnosov v združenem delu.
- Temeljne organizacije združenega dela še niso povsod ustrezno organizirane in so se v nekaterih primerih stihajno spreminjale v podjetja, s tem da so se proizvodno zaokroževale, razširjale vrste dejavnosti ali pa organizirale lastne skupne službe.

Iz poročila za IX. kongres ZKS

Problemi in dileme dolgoročnega razvoja Slovenije (16)

Kako bomo živeli jutri

Piše: Vinko Blatnik

Slovenija in vsa Jugoslavija sta z jasno strategijo razvoja (pospešena industrializacija, jasni odgovori na vprašanja kaj razvijati in kako zaposlovati in razvijati razpoložljive proizvodne dejavnike) do srede šestdesetih let z gradnjo novih tovarn in neneh-

nim povečevanjem zaposlovanja dosegli naglo gospodarsko rast in primeren izvoz. Kasneje pa nismo več ubirali prave poti.

Nasprotno: v sedemdesetih letih je prišlo do večjega (avtarikičnega) zapiranja jugoslovankega gospodarstva pred svetom. V republiških in pokrajinskih (vse bolj pa tudi v področnih in občinskih) mejah ostajajo zdaj akumulacija, surovine in reprodukcijski materiali, devize, znanje in tehnologija, proizvodni programi, zmanjšuje pa se tudi delež pretoka blaga med republikami (v zadnjih letih se je zmanjšal že pod 30 odstotkov!).

Ta težnja je povsem v nasprotju s strategijo razvoja v večini razvitih dežel in nekaterih dežel v razvoju, ki so v zadnjih dveh desetletjih uspele vgraditi tehnološki napredek in znanje v proces strukturne preosnove, ki teče od posnemanja in proizvodnje enostavnih izdelkov, prek lastnega obvladovanja in razvijanja zahtevnejših tehnoloških postopkov, do specializirane proizvodnje delovnih sredstev, v kateri je

mogoče najbolje združiti materialno proizvodnjo z znanjem. In tako smo pred temeljito dilemo našega razvoja, ki se glasi: kakšna naj bo prihodnja družbenoekonomska usmeritev razvoja Slovenije? Ali naj ravnamo »racionalno« in — podobno kot druge republike in pokrajini — povečujemo gospodarsko samozadostnost ali pa naj upoštevamo temeljne kriterije ekonomike in se specializiramo za proizvodnjo v tistih gospodarskih dejavnostih, v katerih imamo največ možnosti, da izkoristimo prednosti svojega edinega obilnega proizvodnega dejavnika — do brega dela — in se z visokovrstnimi proizvodnimi programi uveljavimo na lastnem, jugoslovanem in mednarodnem trgu.

Odločitev, kako naprej, bi morala biti logična, vendar pa vse kaže, da je v sedanjem trenutku politika razvoja Jugoslavije težka in dokaj zapletena. O njej sodi vodja skupine soustvarjalcev scenarija ekonomskega razvoja Slovenije do leta 2000 tole:

dr. Lojze Sočan:

Presoja o tem, ali naj v Sloveniji v prihodnjem obdobju pospešno dograjujemo in izboljšujemo predvsem svojo bazično proizvodnjo ali pa naj večino svojih finančnih, kadrovskih in drugih razvojnih zmogljivosti usmerimo v izboljševanje sedanjih in razvijanje novih visokokakovostnih programov proizvodov in storitev, mora preseči zgolj panožne, lokalne in regionalne kriterije razvoja.

Če hočemo doseči nadaljnjo kakovostno rast proizvodnje, ne samo povečevanje rasti proizvodnje, se je treba zavedati, da brez znanja, brez izkanja tistih proizvodov, za katere ima Slovenija v Jugoslaviji možnosti, ne bo šlo.

Sprašujem zelo konkretno: ali naj Slovenija samo povečuje obseg proizvodnje, npr. jekla, tekstila itd., ali pa išče rešitev v tem, da bo iz ene tone jekla, aluminija, dobila dva do trikrat večji dohodek. Razvoj kakovostnih in tehnološko zahtevnih proizvodov mora spremeniti sedanje razmere, v katerih je strojništvo

vsaj v 50% obsegu zgolj obdelava pločevin — zato pa zaostajamo v dohodku na zaposlenega v teh panogah za razvitejšimi državami 2,5 do 6-krat. Iskati moramo torej takšne projekte, podpirati takšne raziskovalne in razvojne teme, da bomo prišli do programov proizvodnje, ki jo potrebuje tako Jugoslavija kot svet. Ne more nam biti vseeno, ali smo v tej proizvodnji izraziti, nadpovprečni porabniki energije, surovin itd. ali ne.

Premalo jasna tehnološka perspektiva

Doslej v jugoslovanem okviru nismo imeli jasne tehnološke strategije: katere sektorje in tehnologije moramo pridobiti in zadržati v prihodnje, če hoče Jugoslavija doseči razvojno in tehnološko samostojnost. Ker nismo imeli jasne tehnološke strategije, nismo mogli imeti jasne licenčne politike, usmerjanja akumulacije in nastajanja naložbene politike. Tudi to sodi med vzroke, zakaj prihaja do osmih ekonomij, kar je nespre-

jemljivo. Kadar govorimo o usmerjanju akumulacije, pravzaprav primerjamo to akumulacijo z naložbami v židove, kvečjemu še v opremo. V letu 1979 smo zbrali 77 milijard akumulacije v gospodarstvu Jugoslavije, 98 na račun amortizacije in 63 milijard obresti od kreditov. Ob splošni in skupni porabi bi znašala akumulacija 500 milijard. Torej prihajamo do problema, da nosilec reprodukcije, naše gospodarstvo, enostavno nima zadostne materialne osnove, da bi nosilo tveganje in odgovornost za svoje poslovne in razvojne odločitve. Vendar dajemo soračnemu močan poudarek planskem usmerjanju akumulacije. Kakovostno pa ne moremo spreminjati ne samo gospodarske sestave ampak tudi načina gospodarjenja brez pomembnih sprememb v sami ekonomski politiki. Eden od pomembnih vzrokov je tudi ta, da pravzaprav gospodarstvu kot nosilcu razširjene reprodukcije ostane premalo sredstev, da bi bilo samo sposobno izvesti svojo kakovostno preobrazbo. (Se nadaljuje)

Učenci in proizvodno delo

Kaj je delo, veš, ko si nanj lahko ponosen

Prve ugotovitve o tem, kako se mladi v usmerjenem izobraževanju seznanjajo s proizvodnim delom v Celju, kažejo, da se je združeno delo bolje vključilo v usmerjeno izobraževanje kot šole. Okrog 2.800 mladih iz prvih letnikov usmerjenega izobraževanja se že nekaj dni, mnogi med njimi se z »delom prvič srečujejo«, ob delu začneta učiti abecedo samoupravljanja.

Na začetku revolucionarne preosnove našega šolstva, ko se mladi iz prvih letnikov usmerjenega izobraževanja komaj soočajo s proizvodnim delom, še ne moremo dajati celovitih ocen. Toda vendarle: ti prvi koraki vsaj v Celju kažejo, da se je združeno delo dobro pripravilo na sprejem mladih — po drugi strani pa delavci v združenem delu ugotavljajo, da mladini z različnimi trditvami o tem, češ da je nezainteresirana, lena, nagnjena le k zabavi — delamo krivico.

Kljub temu, da smo prehod na usmerjeno izobraževanje pripravljali dolga leta, z vsebino učnih programov pogosto še nismo posegli v resnično preosnovo našega šolstva. Kaže, da so se ponekod le s spremembo naziva vključili v usmerjeno izobraževanje.

Prav tako je na dlani, da nimamo enotnih stališč in dorečenih kriterijev glede vsebine proizvodnega dela in proizvodne prakse: kdo, kje in zakaj naj dela, kako bo zaščiteno, kaj mu za to delo pripada in kako bo nagrajevan.

V Celju smo naključno izbrali štiri organizacije združenega dela, v katerih učenci prvega letnika različnih srednjih šol usmerjajo svoje prve korake v proizvodno delo. Obiskali smo inštruktorje v Aeru — tozd Kemija, Pohištvu Celje, Cinkarni — tozdu Grafika in LIK Savinja. Ti so se zvečine s kratkim seminarjem iz delavcev spremenili v pe-

delovna mesta, za katera so sposobni, torej za delo, ki ga znajo opraviti. Vztrajamo, da morajo v tem relativno kratkem času spoznati našo proizvodnjo, organizacijo dela, dolžnosti in pravice delavca v vsaki posamezni fazi dela, ki jo opravljajo. Odločili smo se, da ima vsak učenec svojega mentorja. K nam prihajajo predvsem učenci tehniške šole, torej mladi, ki so se v širšem smislu že usmerili v svoj poklic.

»V našo delovno organizacijo že vrsto let sprejemamo mlade, tudi takrat smo jih, ko še ni bilo usmerjenega izobraževanja. Posebno dobre stike smo navezali v preteklosti s pedagoško gimnazijo,« razlaga Ivan Centrih iz »Pohištvu«. »Marsikdo se bo vprašal, kakšno zvezo ima pedagoška gimnazija, torej bodoči pedagog z mizarским delom. Predvsem gre za spoznavanje proizvodnega dela, organizacije dela, za spoznavanje samoupravnih procesov in na koncu tudi za oblikovanje ročnih spretnosti. Naš kolektiv je sorazmerno majhen, proizvodnja pa dokaj raznolika, torej zanimiva. V vseh teh letih smo ugotavljali, da je bila nekdanja počitniška praksa — kot zdaj proizvodno delo — učinkovita in dobra.«

Najsposobnejše delavce k mladini, a druge nam manjkajo

»Pri nas smo za mentorje izbrali najsposobnejše delavce. Tudi vodstvo šole trdi, da smo

Od delavcev, mojstrov, tehnikov do inženirjev. Vendar ugotavljamo, da izbor ni bil ravno najboljši. Večina teh inštruktorjev opravlja taka dela, ki zahtevajo od njih vsakodnevno skrb za proizvodnjo, proizvodni proces. Obremenjeni so z vrsto nalog, ki jih morajo opraviti in se zato ne morejo v celoti posvetiti učenecem. To bomo spremenili.

V Cinkarni menimo, da je to prvo srečanje mladih s proizvodnim delom izredno pomembno. Namreč tako, kot bo mlad človek videl nas, naše delo, naše samoupravljanje, tako se bo pozneje sam opredeljeval. Cinkarna je vrsto let predstavljala strah za vse, ki so iskali zaposlitev. Zdaj so ti mladi spoznali, da Cinkarna ni samo onesnaževalac okolja, zgubar, družben problem. Torej s tem usmerjenim izobraževanjem opravljamo tudi neke vrste novačenje novih delavcev. Pri tem računamo, da bo šolstvo moralo korak naprej, kajti združeno delo pričakuje strokovnjake, ki bodo ob prihodu na delo, torej čez nekaj let, znali več kot znamo danes mi, sicer ne bo napredka.«

Učenci so povsem enakovredni delavcem

»V LIK Savinja ugotavljamo, da so dobili naši mentorji ali inštruktorji na seminarjih v Mariboru dober poduk. Čeprav je pri nas vrsta del in opravil, ki ne zahtevajo posebnega znanja, so tudi delovne operacije, ki lahko služijo mladim kot dober uk. Zato smo že pred prihodom mladih sami izbrali tista dela, ki bi jim ustrezala, ki bi jih lahko opravljali,« je razložil Vinko Stanič, referent za izobraževanje. »Ti učenci so povsem enakovredni našim delavcem, ob proizvodnem delu pa so spoznavali tudi samoupravne procese. Zato smo jih vključevali v ce-

Slika: Vido Repanšek

Jože Cencelj Ivan Centrih Štefan Fras Marjan Drev Edi Cimerman Vinko Stanič

dagoge. In kako ocenjujejo te prve korake naše šolske preobrazbe?

Delo z mladimi ni novost

Ugotavljajo vsi enako, da mladi radi delajo, da so vestni in pridni pri delu, čeprav se s proizvodnim delom prvič srečujejo. Sicer pa v delovnih organizacijah vsak po svoje, glede na možnosti in posebnosti njihovega dela — sami usmerjajo, prilagajajo in rešujejo vprašanja proizvodnega dela učencev.

»Delo z mladimi za nas ni novost,« prvi tehnik Jože Cencelj v Aeru. »Vse najprej seznanimo z našo delovno organizacijo, s posebnostjo proizvodnje, jih v nekem smislu anketiramo, da jih potlej lahko razporedimo na tista

imeli srečno roko,« dodaja inženir Štefan Fras, direktor »Pohištvu«. »Za naše gospodarjenje to ni prevelik strošek, če upoštevamo, da ti mladi ljudje ob dobro organiziranem delu tudi dobro opravijo delo, ki bi ga sicer morali sami prav tako opraviti. Kot zanimivost naj povem, da se je neka učenka pedagoške gimnazije ob počitnicah vračala k nam na delo tudi, ko je bila že na univerzi. V teh letih je tako dobro spoznala našo proizvodnjo, da smo ji lahko zaupali tudi najzahtevnejše delo.«

»Ne vem, kako in zakaj, toda v Cinkarni je samo naš tozd Grafika sklenil sporazum o sprejemanju učencev usmerjenega izobraževanja na proizvodno delo,« pravi inženir Marjan Dren. »Tovariši, ki so bili izbrani za delo s to mladino, so iz raznih oddelkov in različnih profilov,

lotno dogajanje pri nas. Bili so na zborih delovnih skupin, na zborih sindikata, zborih delavcev, ko smo razpravljali o reorganizaciji skupnih služb.

Ob koncu proizvodnega dela učencev smo ugotovili, da so opravili tudi do 90 odstotkov nalog, ki jih opravijo naši delavci. To je dovolj zgovoren dokaz, da dobro organizirano delo ob pravilnem animiranju daje tudi ekonomske učinke. No, tu se razhajamo s tistimi, ki menijo, da učencev za to proizvodno delo ni treba posebej nagraditi. Osnovno načelo naše družbe je — vsakemu za vloženo delo. Zato bomo izplačali del teh nagrad razrednim skupnostim in vsakemu posamezniku glede na prizadevanje, pridnost. Kako lahko mladim dopoveduje načela naše družbe, zakon o združenem delu, in mu že na prvem koraku daš

vedeti, da je eno teorija, drugo pa praksa. Zato vztrajamo pri nagradah. Naše strokovne službe so izračunale učinek opravljenega dela, vsak bo dobil toliko, kolikor je vložil.«

»Menimo, da so učenci, ki so pri nas prvič spoznali proizvodno delo, v redu opravili ta »izpit«.

Doslej ni bilo nobenih težav, čeprav vse okrog usmerjenega izobraževanja in proizvodnega dela še ni razčiščeno. To delo sprti spremljamo in čakamo, da se bomo pozneje usedli za skupno mizo, zadeve analizirali, strnili ugotovitve in se dogovorili za delo v bodoče,« meni Edi Cimerman, tehnolog, eden izmed tistih inštruktorjev v LIK Savinja, ki tvorijo steber novega načina seznanjanja in usposabljanja mladih.

Prvi vtisi in spoznanja

In kaj pravijo mladi? Sodeč po anketah, ki so jih opravili na nekaterih celjskih šolah, sodeč po izjavah v samih delovnih okoljih povzemamo, da so ti prvi koraki usmerjenega izobraževanja trdno zastavljeni. Mladi odhajajo iz organizacij združenega dela z novimi spoznanji, med katerimi je najbolj bistveno to, da proizvodno delo ni sramotno, ne tako

zastrašujoče in danes ne več — premalo ovrednoteno. Ob tem lahko zapišemo tudi to, da mladi presenečeni ugotavljajo zmotnost prepričan, kako je samoupravljanje v resnici samo na papirju, oziroma v rokah peščice vodilnih.

Janez Sever

9. KONGRES ZKS

O PREOSNOVI SISTEMA VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

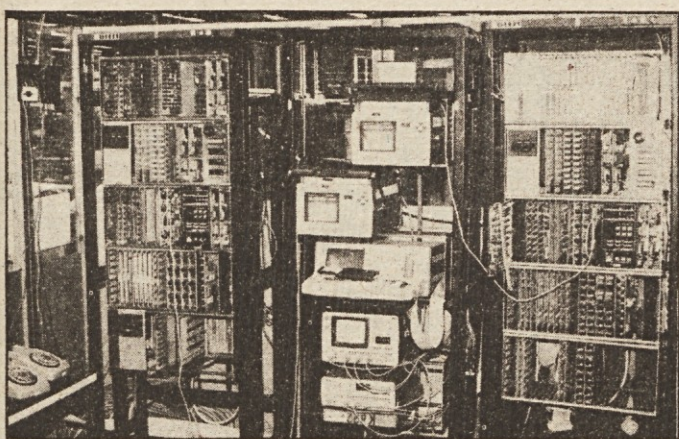
● V o. .dobju med kongresoma smo v normativnih rešitvah uveljavili, manj pa s planiranjem in usmerjanjem tudi praktično razvili večjo skladnost obsega izobraževanja s planiranimi kadrovsko-izobraževalnimi potrebami združenega dela...

● Usmerjeno izobraževanje smo zasnovali kot programsko povezan sistem celotnega izobraževanja po osnovni šoli, kar je bilo specifično za reformni pristop v naši republici.

● Preočasi se uveljavljajo izobraževanje iz dela in ob delu ter programi za izpopolnjevanje oziroma za usposabljanje z delom, ki so sestavina permanentnosti izobraževanja.

Iz poročila za IX. kongres ZKS

Dijakinjam in dijakom!

VAS ZANIMA ZANIMIVO IN DINAMIČNO USTVARJALNO DELO NA PODROČJU ELEKTROTEHNIKE? RAZMIŠLJALI STE O TEM, PA SE NEKAKO NISTE USPELI ODLOČITI, KAJTI NISO VAM BILE ZNANE MOŽNOSTI USPOSABLJANJA IN ZAPOSLELTVE? POTEH JE TALE INFORMACIJA PRILIKOVNOST PRAV ZA VAS! ŽELIMO VAM POMAGATI PRI VAŠI ODLOČITVI IN VAS SPODBUDITI ZA ŠTUDIJ ELEKTROTEHNIKE NA FAKULTETI. KAJTI - POTREBUJEMO VAS!

Hiter razvoj mikroelektronike v zadnjih letih je vplival na spremembo strukture zaposlenih v elektrostruki. Nova tehnologija zahteva vedno več visoko usposobljenih delavcev.

Na Gorenjskem že nekaj časa čutimo pomanjkanje teh kadrov. Trenutno samo v Iskri primanjkuje okrog 120 elektroinženirjev, drugim delovnim organizacijam pa okrog 30. V prihodnosti pričakujemo samo še večjo potrebo po delavcih omenjenega profila.

Ponatis naslovne strani Iskrinega »Informativnega lista«

Iskrin »Informativni list« za dijake

Učinkovita informacija

Nekatere akcije za vključevanje mladine in odraslih v usmerjeno izobraževanje so se že kar lepo udomačile. Potem ko so bili 24. in 25. februarja v Delu in Večeru objavljeni razpisi za vpis učencev in študentov v prve letnike srednjega in visokošolskega usmerjenega izobraževanja in za prosta mesta v domovih za učence, so 4., 5. in 6. marca izobraževalne organizacije tudi letos pripravile »informativne dneve«. Po 7. členu Pravilnika o razpisu za vpis in izvedbo vpisa v usmerjenem izobraževanju morajo namreč vzgojnoizobraževalne organizacije, praviloma v desetih dneh po objavi razpisa za vpis, prirediti »informativni dan«. Na tak dan učenci, njihovi starši, pa tudi odrasli, ki se zanimajo za nadaljevanje izobraževanja ob delu ali iz dela, obiščejo šole in se tu seznanjajo z možnostmi in pogoji za izobraževanje, s poklici in možnostmi zaposlovanja v teh poklicih, z možnostmi nadaljevanja izobraževanja in z drugimi informacijami, ki so pomembne za vsakogar, ki se odloča za izobraževanje.

Seveda »informativni dnevi«, čeprav so se že udomačili, niso edina oblika obveščanja, ki je v pomoč pri izbiri študija in poklica. Tako je na primer izšla letos tudi knjiga »Visokošolski poklici in študij«, ki je zdaj v prodaji, srednješolci pa so v zadnjih dveh letih prejeli več pu blikacij, letakov in drugih pisnih in ustnih informacij o poklicih, možnostih izobraževanja za te poklice, o potrebah po posameznih strokovnih kadrih in drugo. Vsega tega ni malo, čeravno še vedno ne dovolj, in tudi vse oblike informiranja zagotovo nimajo enakih učinkov.

Še posebej učinkovite so tiste informacije, ki so res celovite in rekli bi lahko — oprijemljive. Ena takih je prav gotovo »Informativni list«, ki sta ga izdali Iskra Kibernetska Kranj in Iskra Telematika Kranj, da bi za študij elektrotehnike pridobili čimveč študentov, saj je prav elektrotehnika ena izmed tistih ved, iz katere so strokovnjaki naši proizvodnji zelo potrebni: »Zelimo vas spodbuditi za študij elektrotehnike na fakulteti, kajti — potrebujemo vas!« so zapisali v Iskrin »Informativni list«, ki so ga naslovili in razposlali med dijakinje in dijake. Zapisali so, da hiter razvoj mikroelektronike v zadnjih letih zahteva vedno več visoko usposobljenih delavcev, ki pa jih na Gorenjskem že nekaj časa primanjkuje. Trenutno samo v Iskri primanjkuje okrog 120 elektroinženirjev, drugim delovnim organizacijam pa okrog 30. Zato seznanjajo dijake s tem, da je Iskra zagotovila možnost študija prvega in drugega letnika elektrotehnike v Kranju, če bo le odziv dovolj velik. Študij v Kranju poteka v sklopu Fakultete za Elektrotehniko iz Ljubljane. Program izobraževanja v prvih dveh letnikih je enoten za vse študente, zato lahko poteka v Kranju, v 3. in 4. letniku, ko se program študija deli, poteka študij seveda v Ljubljani in sicer v naslednjih smereh: industrijska elektrotehnika, avtomatika, industrijska elektronika, telekomunikacije, merilna in procesna tehnika, računalništvo in informatika in končno elektroenergetika.

Iskrin »Informativni list« pa vsebuje še druge, za mladega človeka zelo pomembne informacije; da jim združeno delo za ta študij nudi štipendije, sama Iskra za prihodnje šolsko leto 73 štipendij; da bodo študenje delovno prakso lahko opravljali v delovnih organizacijah na Gorenjskem; da bodo študentje iz bolj oddaljenih krajev lahko sprva bivali v dijaškem domu, kasneje v študentskem domu; da jim je po končanem študiju zagotovljena zaposlitev v delovnih organizacijah na Gorenjskem. Vse te informacije so za dijake prav gotovo vabljive, so pa hkrati signal očitno dobrega dogovarjanja in tudi sprejetih dogovorov v združenem delu.

»Informativni list« Iskre mlade tudi natančno seznanja s tem, kakšna in katera so tista dinamična in ustvarjalna dela, pri katerih bodo lahko sodelovali, če se bodo odločili za študij elektrotehnike. In zapisali so še, da je poklic diplomiranega inženirja elektrotehnike zelo primeren tudi za dekleta, a znano je, da se doslej dekleta za ta poklic niso pogosto odločala.

Iskrin »Informativni list« je z vsebino svojih informacij skratka tak, da bi si lahko le želeli podobnih tudi iz mnogih drugih specifičnih panog v Sloveniji. Potem bi se naša mladina zagotovo še lažje in v večjem številu odločala za tiste poklice, ki so našemu gospodarstvu in splošnemu družbenemu razvoju res najbolj potrebni.

S. G.

Bo v tretje program Kulturne skupnosti Slovenije le sprejemljiv za vse?

S kompromisi težave le odlagamo

Skupščina kulturne skupnosti Slovenije je imela na zadnji seji, ki je bila prejšnji teden, na dnevnem redu vrsto pomembnih vprašanj. Med drugim so delegati sprejeli tudi predlog skupnega programa kulturne skupnosti za letošnje leto. Pravzaprav so in niso. Vsi posamični programi še niso v celoti ovrednoteni, zato bodo dokončno razdelitev pripravili do naslednje seje skupščine, ki naj bi bila še do konca tega meseca. Da bodo program sprejeli, ne gre dvomiti. Toda način sprejemanja programa, odnos do tega in številna odprta vprašanja, ki so še ostala, spodbujajo k razmisleku.

Nepopolni program — nepopoln zato, ker so manjkale številke za mnoge postavke — so obravnavali že na decembrski skupščini. Odtlej so minili skoraj trije meseci, toda stvari očitno niso postale nič bolj jasne. Zataknilo se je pri solidarnostno-vzajemnostnem financiranju kulturnih ustanov širšega pomena. Prva vsebinska točka dnevnega reda se je začela kaj nespodbudno. Delegat iz kulturne skupnosti Ljubljana Center je predlagal, da programov ne bi sprejeli, ker se ne ujemajo z določili samoupravnega sporazuma o temeljih plana. Če bi predlagane skupne načrte sprejeli, je dodal, bi to v toliki meri ogrozilo delovanje

nekaterih — vodilnih, profesionalnih — kulturnih ustanov, da bi zašle v težave, ki bi zahtevale ukrepe družbenega varstva.

Nobena skrivnost ni, da gre za težave in kompromise v obeh središčih profesionalne kulture — za Ljubljano in Maribor. Obe kulturni skupnosti ne izpolnjujeta svojih dogovorjenih in sprejetih obveznosti ter s tem postavljata kulturno skupnost Slovenije v nemogoč položaj, saj se njej delež mora večati. V neenakopravnem položaju so tudi ostale občinske kulturne skupnosti, ki na ta način krčijo sredstva za lastne programe, se marsičemu odpovedujejo, pri tem pa v celoti izpolnjujejo svoje obveznosti do skupnega programa.

Učinkovito usmerjanje izobraževanja za potrebe koroškega gostinsko-turističnega gospodarstva

Kuhar in natakarkar — vse bolj cenjena poklica

Gostinske, turistične in druge delovne organizacije na Koroškem so že dolgo opozarjale, da jim primanjkuje kuharjev in natakarkarjev. Zato so prek odbora za gostinstvo in turizem medobčinske gospodarske zbornice spodbudile akcijo za ustanovitev gostinske šole v okviru šolskega centra Edvard Kardelj v Slovenj Gradcu. O rezultatih te akcije smo se pogovarjali s predstojnico gostinske šole tovarišico Stanislavo Dolar.

Pobuda gostinsko-turističnega gospodarstva je bila uresničena leta 1976 z ustanovitvijo dislociranih oddelkov celjske gostinske šole v Slovenj Gradcu. Doselej so iz teh oddelkov izšle tri generacije kuharjev in natakarkarjev, ki jih je koroško gostinsko-turistično gospodarstvo z veseljem sprejelo. Ta prva oblika sodelovanja združenega dela gostinstva in turizma z gostinsko šolo je torej nastala še pred uvedbo srednjega usmerjenega izobraževanja v SR Sloveniji. Prek tega sodelovanja je nastajal in se razvijal medsebojni interes, zlasti skrb za kadre in za materialno osnovo izobraževanja gostinskih in turističnih delavcev. Tako je naraščal ugled šole, a hkrati družbeni ugled poklicev kuhar in natakarkar, zaradi česar se je v zadnjih letih število učencev za te poklice povečalo.

Z uvedbo srednjega usmerjenega izobraževanja v šolskem letu 1981/82 je gostinska šola vpisala ustrezno število učencev, ki so se odločili za vzgojnoizobraževalne programe smeri kuharstvo in strežba. To je prva generacija učencev, ki je kar najbolj povezana s potrebami združenega dela. V obeh smereh izobraževanja imajo vsi, razen šestih učencev, bodisi kadrovske štipendije bodisi štipendijo iz združenih sredstev.

Velja poudariti, da je z usmerjenim izobraževanjem postalo področje gostinstva in turizma enakovredno drugim področjem dela in izobraževalnim usmeritvam, tako z vidika napredovanja v izobraževanju kot tudi napredovanja v delu. Naj gre

za mladega človeka, ki se šele pripravljaja za delo, ali za že zaposlenega, ki se namerava vključiti v nadaljnje izobraževanje za zahtevnejše delo,

Poklic natakarkarja in poklic kuharja sta vedno bolj cenjena

Sploh nočemo trditi, da gre za enostavna vprašanja, ki jih lahko razrešimo čez noč. Tudi ne, da ima ta ali oni v celoti prav. Prav gotovo pa trije meseci pomemijo dovolj časa, da bi v družbenopolitičnih organizacijah našli ustrezno rešitev. Zlasti v organizacijah SZDL, v republiškem merilu, pa v Mariboru in Ljubljani, saj gre za izrazito politično vprašanje.

Ne dvomimo, da bomo tudi ta klobčič razpletli. Toda zakaj se ga lotevamo tako pozno? In kakšna je bila vloga prizadetih kolektivov združenega dela v kulturi? Očitno se preveč zanašamo, da bo nekdo od zunaj, na državen, proračunski način razrešil vse tegobe. Očitno je tudi, da smo pri uveljavljanju svojih bodne menjave na področju kulturnih dejavnosti šele na začetku. Da hočemo misliti na nov način, delamo pa še po starem. Da sprejete kriterije in merila natezamo na stara, preizkušena kopita.

Takšna dvojnost nikakor ni dobra. Konec koncev podaljšuje negotov položaj kulturnih delavcev. Prav gotovo ne vpliva ugodno na njihovo delo in ustvarjalne dosežke.

oba imata možnosti osebnega razvoja prek izobraževanja v slovenjegraški gostinski šoli.

Komunalna skupnost za zaposlovanje v Titovem Velenju predvideva, da bodo imeli na področju Koroške do 1985. leta okoli 260 novih delovnih mest za kuharje in 200 delovnih mest za natakarkarje. Za profil pomočnika v obeh usmeritvah pa so planirali samo deset odstotkov od prej omenjenih potreb.

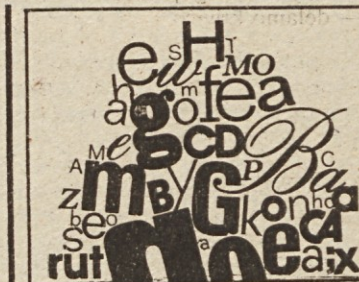
S petletnim združevanjem sredstev so gostinske, turistične in druge delovne organizacije, ki zaposlujejo kuharje in natakarkarje, omogočile, da so graditelji in investitorji predali gostinski šoli v uporabo učilnice za kabinetni pouk. S tem je združeno delo ustvarilo tudi dobre razmere za izvajanje vzgojnoizobraževalnih programov 4. stopnje usmerjenega izobraževanja, to je triletnega solanjanja bodočih kuharjev in natakarkarjev.

Adolf Ankon

Več odgovornosti torej. Več poslušaja za »naše« in »skupno«. Šele oboje skupaj pa je skupno in naše.

Naj le še navržemo nekaj težav. Kaj pomeni npr. v gledaliških »naš« dohodek in kaj je prispevek skupnosti? Je »naš« prihodek denar, ki ga prisluži s televizijskim snemanjem (v vsakem primeru plača KSS)? Kaj se da storiti za povezovanje — programsko, kadrovske, tehnično — za oblikovanje skupnih normativov, standardov, meril in kriterijev dela — naših vrhunskih profesionalnih kulturnih ustanov? Za večji učinek seveda. In še kaj.

Še dve opombi na rob. Ob programu so na seji skupščine sprejeli tudi zakon o samostojnih kulturnih delavcih. Brez dvoma pomemben zakon. Pa vendar so se delegati kulturne skupnosti med dobre štiri ure trajajočim zasjedanjem morali nekajkrat prešeteti. Zaradi sklepčnosti. Komaj so zvožili. Pa vendar je šlo za življenjske probleme kulturnih delavcev. Nekaj pomembnih točk dnevnega reda so preložili. Med drugim tudi obravnavanje problematike reproduktivne kinematografije. Velikemu številu Slovencev pomeni film edino »kulturno hrano«. Toda vabljivih predstavnikov tega področja na seji kulturne skupnosti ni bilo. Igor Zitnik

JEZIKOVNO RAZSODIŠČE

(63.)

Je za Slovence res vse dobro?

»Dovolite, da Vam pošljem letak, s katerim Madžari razlagajo svoje kulturnogostinske znamenitosti v slovenskem jeziku. Pred tremi dnevi sem namreč v Delu prebral slavošpev o tem, kako lepo se razvijajo naši odnosi s porabskimi Slovenci ipd. — potem pa mi pride v roke listič, ki Vam ga pošiljam z željo, da bi ga obravnavali.«

V tem iz Murške Sobotice poslanem besedilu beremo: »Körmend leži v delnem zahodu v železni županji v dolina Rába, na levo. Od pročasa je bilo stanovanjsko področje. V stari latinskem pisanju se nahaja njegovo ime Curmend, in zgodba dotika se do rimski časov nazaj. V bližini tudi danes najdemo, prek rimsko gradino 'Bršljankamen cesta' ali kakor eno iz 274 letno listina spomina Via Latorum-ski ostanek.« In gre tako veselo naprej do konca, ki se glasi: »Mesto Körmend vzema okrog lepe izletne gozdove.« Na zadnji strani so še »Vажne znanje«, kjer pod »Postaja za benzin polniti« beremo: »Zraven na glavni prometna cesta 8 od ceste 86. 700 m. Odpren o: nocpa dan.«

To je res slovensčina in pol. Saj smo veseli, če se nam tujec bliža z našo govorjeno besedo, pa naj bo še tako nenavadno zaobrnjena. Ampak tak jezik tudi pisati, to je od sile! Tudi v Porabju že imamo ljudi s slovenskiščno diplomom, pridobljeno v Ljubljani. Zakaj se ne bi obrnili nanje, ko tiskajo kaj slovenskega? Ker pa so na sploh vsi solani Slovenci iz Porabja jezikovno že zelo pomadžarjeni, v naravnem, samobitnem in krepkem slovensčina tam žal le še iz kmečkih ust. Zato bi svojo skrb za pravilnost, lepoto in učinkovitost slovenske pisane besede tudi na Madžarskem najlepše dokazali tako, da bi besedila te vrste pošiljali v popravek čez mejo: saj je Prekmurje blizu, in za pošto tudi Maribor ali Ljubljana nista daleč.

Dajmo, spoštujemo se med seboj tudi v jeziku!

Razsodišče vabi vse, ki jim ni vseeno, kako Slovenci govorimo in pišemo, naj predloge in pobude za boljše jezikovno izražanje pošiljajo na naslov:

Sekcija za slovensčino v javnosti, Jezikovno razsodišče, RK SZDL Slovenije, 61000 Ljubljana, Komenškega 7.

Dober slovenski jezik naj bo naša skupna skrb!

Letošnja zima ni bila naklonjena hoji in teku na smučeh

V trgovinah ostaja oprema za tekaški šport

Nedeljski množični tek, ki ga je pripravilo smučarsko društvo Snežinke, znan pod imenom YASSA MARATON, je privabil na Pokljuko več kot 500 udeležencev; še veliko več pa bi jih zagotovo prišlo, če ne bi ponagajal nov sneg, ki je marsikoga zadržal doma. Sicer pa je do konca sezone še nekaj množičnih prireditev: 21. marca v Logarski dolini, 28. marca tek po Veliki planini, 4. aprila tek na Vršič in 10. aprila Elanov tek dvojic v Tamar.

Zima bi morala znova krepko zamahniti z repom, da bi padla zadostna količina snega vsaj na območju Črnega vrha ali na Bloški planoti. Tako bi poskusili prirediti tudi ta dva teka, ki bi imela prednost pred drugimi. Ostali bi se pomaknili za nedeljo naprej! Načrtovani teki ob izteku sezone so v takih predelih, kjer se za snežne razmere ni bati, saj leži sneg tamkaj do pozne pomladi. Toda kdo ve!

Take slabe sezone v Sloveniji ne pomnimo, odkar se je mno-

Še huje pa je bilo pravzaprav z organizacijskimi težavami. Odbor za množične prireditve je že jeseni na skupnem sestanku zbral vse organizatorje, upošteval njihove želje in možnosti in uskladi takorekoč idealno razporeditev maratonov in pohodov. Po nekaj uspešnih zimah pa nas je vse skupaj presenetilo vreme. Prireditve so odpadle druga za drugo; med njimi tudi vse najvažnejše. Rezervni termini so minili, snežnih razmer pa ni bilo dovolj dobrih. Končno je sneg vendarle padal (bilo je

Pomanjkanje snega v dolinah pa je pustilo sled tudi pri prodaji opreme za hojo, sprehajanje in tek na smučeh. Decembra, ko so bile razmere za tek ugodne, je bila izbira smuči manjša. Po odjugu ob novem letu, ko se v večjem delu Slovenije ni dalo več dobro teči, se je založenost trgovin sicer popravila, pa kaj, ko ni bilo več pravega tekaškega mika. Najbolj so to občutili trgovci. Tovarna Elan jim je sicer dobavila naročene smuči; imeli so tudi drugo opremo, predvsem vezi in tekaške čevlje. Večina blaga je ostalo v skladiščih, tako da ne moremo presoditi, koliko prijateljev rekreacije se je letos pridružilo tekačem na smučeh.

Sicer pa ostane prepričanje o zdravstveni in rekreacijski vrednosti smučarskega teka še naprej v veljavi! Smučarjev tekačev je vedno več. Nekatere privlači samota, drugim gre za športni užij-

Vrsta smučarjev začetnikov z »domačim« vaditeljem.

Več kot sto tečajnikov Gorenja na Kopah

Privlačna nočna smuka

Komisija za rekreativno in kulturno dejavnost v tovarni gospodinske opreme Gorenje v Titovem Velenju je v zadnjem tednu zimskih šolskih počitnic pripravila popoldanski smučarski tečaj na Kopah. Več kot sto tečajnikov, delavcev Gorenja in njihovih družinskih članov, je v petih dneh obnovilo svoje smučarsko znanje ali pa si pridobilo prvih izkušenj na snegu.

Ta tečaj je po mnenju številnih udeležencev zelo dobro uspel, kar so mnogi pokazali tudi na zaključni vožnji skozi veleslalomski vrata. Smučarji so vadili in tekmovali ob umetni luči, kar je imelo svoj čar in popestrilo celotno vzdušje. Izka-

zali so se tudi »domači« vaditelji smučanja, in v Gorenju so jih »vzgojili« že veliko. Taki tečaji so poceni, dostopni tudi za plitveje žepe, za vso družino.

Takšnih in podobnih tečajev si delavci še želijo in jih bodo v prihodnje še prirejali. Seveda pa si obetajo, da bodo vzdrževalci smučišča na Pungartu le malo bolj pozorni tudi do skupin in bolje poskrbeli za cesto iz Slovenj Gradca na Kope. Bilo je lepo, le vrste pred vlečnico so bile včasih predolge.

Hinko Jerčič

Slika: Egon Kragelj

žični smučarski tek tako zelo razmahnil. Tu in tam je že morala odpasti kaka prireditev; toda, da bi od začetka januarja do konca februarja ne mogli pripraviti takorekoč niti enega teka, se še ni zgodilo. Še huje je bilo pravzaprav to, da vneti ljubitelji hoje in teka na smučeh niso mogli redno teči in se je bilo treba ozirati za precej oddaljenim snegom. Mnogi so celo podvomili v tek na smučeh kot sredstvo redne zimske rekreacije v naših klimatskih razmerah. Kot kaže, popolnoma upravičeno!

konec februarja) in prinesel spopad organizatorjev za zeleno mizo. Kdo naj pripravi tek? Kdo ima prednost? Kdo je največji? Kdo ima največ veljave? Kdo ima vplivnejšega »strica«? Kdo slavnejšega pokrovitelja? Kdo je na športni tehtnici močnejši?!

Ta problem je organizatorje, odbor in Smučarsko zvezo Slovenije našel nepripravljene. In prav načelen dogovor, ki bo predvideval vse mogoče in pač in upošteval vse okoliščine, je nujno potreben, preden se lotimo načrtovanja nove sezone.

tek treniranja, tretjim predvsem za zdravje. Res! Zdravniki sodijo, da je tek na smučeh ena najučinkovitejših telesnih vaj z ugodnim vplivom na srce, ožilje, dihalna mišice in sklepe. Kdor se redno ukvarja s hojo ali tekom na smučeh, si znatno okrepi srce in poveča pljučno zmogljivost. Odrivanje s palicami krepi mišice rok, ramenskega obroča in trebušne mišice. Hoja in tek na smučeh sta primerna za vsa starostna obdobja, za moške in ženske!

Stane Urek

Smučarska sezona delavcev Saturnusa

Tekmovanja od prvih snežink do dneva mladosti

Za naš kolektiv lahko rečemo, da se prične aktivna smučarska sezona ob novem letu, ko odpremo svoj počitniški dom v Kranjski gori. Dom ima 30 ležišč in je polno zaseden od 25. decembra do 10. marca. V tem času nudimo gostom prenočišče s prehrano, kasneje pa imajo gostje možnost tako imenovane samopostrežbe. Zagotovljeno imajo prenočišče, medtem ko za prehrano poskrbijo sami. V ta namen pa lahko uporabljajo kuhinjo z vso opremo.

Med zimskimi počitnicami že več let prirejamo smučarske tečaje za šoloobvezne otroke. Letos se jih je udeležilo 61 otrok naših delavcev. Ob koncu vsakega tečaja pripravimo tekmovanje v veleslalomu in podelimo medalje trem najuspešnejšim iz vsake skupine.

Po dva enotedenska tečaja priredimo tudi za odrasle — člane kolektiva in njihove zakonske tovariše. Tudi odrasli se zadnji dan tečaja pomerijo v veleslalomu in znanju za značko Test international. Letos se je tečajev udeležilo 44 tečajnikov.

Pri izvedbi vseh tečajev nam je pomagal smučarski klub Snežinka.

Prosti čas, ki ga tečajniki preživijo v domu, izkoristimo za družabno življenje. Dolgočasje preganjamo z igrami in aktivnostmi zabavnega značaja, plesom in krajšimi izleti.

Tekmovalna sezona smučanja se je letos pričela 7. februarja z

dvobojem Iskra Bovec — Saturnus. Tekmovanje v veleslalomu je bilo tokrat že četrto po vrsti, za pripravo tekmovanja pa skrbita delovni organizaciji izmenično. Tekmovanja v veleslalomu občine Ljubljana Moste-Polje se je udeležilo 24 članov našega kolektiva. Ekipno so se moški uvrstili na drugo mesto, ženske na tretje mesto, v skupni ekipni uvrstitvi pa smo zasedli tretje mesto.

Sindikarno tekmovanje v veleslalomu je bilo 28. februarja v Kranjski gori. Po tridesetletni tradiciji smo letos imeli dve novosti: odprli smo kategorijo moški do 25 let (prej do 35 let), prvič so se lahko tekmovanja udeležili študenti in učenci v gospodarstvu. Tekmovalo je 64 članov in 6 članic. V času med prvimi in drugim tekom pa se je na progi preizkusilo še 37 otrok, ki so bili po starosti razvrščeni v kategorije mlajši pionirji-pionirke in starejši pionirji-pionirke. Člani so tekmovali v štirih kategorijah, članice pa vse v eni kategoriji.

Rezultati:
ženske: Nuša Sovinc, Marija Brezovnik, Etelka Čečelič;
moški nad 45 let: Janez Medič, Franc Marguč, Miloš Podboj;
moški od 35 — 45 let: Edo Lampič, Sašo Kralj, Avgust Snoj;
moški od 25 do 35 let: Milan Gruđen, Vojko Fattori, Marjan Susman,
moški do 25 let: Marko Kralj, Rok Jenko, Jure Vrhovnik.

Ekipna uvrstitev:

1. Tozd Orodjarna in vzdrževanje
2. Tozd Tovarna avtoopreme
3. Tozd Tovarna embalaže
4. Delovna skupnost skupnih služb

Vendar sezone še ni konec. V drugi polovici marca bomo pripravili še tekmovanje v smuku na Mali planini, če bodo ugodne snežne razmere.

Smučarsko sezono vsako leto zaključimo s tekmovanjem za dan mladosti pod Prisojnikom. To tekmovanje bo že 31. po vrsti. Pripravo tekmovanja izmenično prevzamejo sodelujoče delovne organizacije: Tiki, Totra, Žito, Papirnica Vevče in Saturnus.

V preteklih letih smo sodelovali še na tekmovanju avtomobilske industrije Slovenije, ki pa je zadnji dve leti odpadlo zaradi prevelikih organizacijskih stroškov.

Udeležbo tekmovalcev na vseh prireditvah točkujemo, ob koncu sezone točke seštejemo in dobimo vrstni red tekmovalcev. Članu in članici delovne organizacije, ki sta zbrala največ točk, podelimo prehodna pokala, prvi trije pa prejmejo medalje kot najuspešnejši smučarji in smučarke.

Z opisom vseh tekmovanj pa smo predstavili vsakoletni program smučarske sekcije, ki deluje v okviru športno-rekreativnega društva Saturnus.

V prihodnje bomo morali razmisliti o dopolnitvi programa, saj je vsako leto več navdušencev tudi za smučarski tek.

Etelka Čečelič

PRAVKAR IZŠLO!

družboslovna zbirka **DE**

Dr. Bogdan Kavčič:

SAMOUPRAVNA ORGANIZACIJA DELA

Cena 470 dinarjev.

Novo, izvirno delo predstavlja prvi poskus sistemiziranja delnih spoznanj o teoretičnih podlagah samoupravne organizacije dela; knjiga vsebuje vrsto izvirnih predlogov in rešitev, ki se bodo postopno tudi praktično uveljavili in bo koristen pripomoček tako za študij samoupravne organizacije kot za iskanje praktičnih ukrepov.

Knjigo lahko naročite na naslov: TOZD DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Celovška 43 in knjigarna DE, Tavčarjeva 5 v Ljubljani; kupite jo lahko v vseh knjigarnah po Sloveniji.

NAROČILNICA

Pri TOZD DE, Ljubljana, Celovška 43, nepreklicno naročamo ..... izvodov knjige dr. Bogdana Kavčiča: SAMOUPRAVNA ORGANIZACIJA DELA.

Naročeno nam pošljite na naslov: .....

Ime in priimek podpisnika: ..... Datum: .....

(Žig)

(Podpis naročnika)

Letos je minilo 25 let, odkar je umrl slikar, časnikar, revolucionar in državnik

Moša Pijade

V ponedeljek, 15. marca je preteklo četrto stoletje od smrti enega od velikanov našega delavskega gibanja in socialistične revolucije, Moše Pijadeja. »Malo je takih vsestransko nadarjenih in razgledanih komunistov med nami,« je ob njegovi smrti dejal Tito. Upravičeno ga je imenoval za enega najbolj priljubljenih borcev naše partije in sinov našega ljudstva.

Moša Pijade, rojen 4. februarja 1890 v Beogradu, slikar, revolucionar, novinar, publicist, eden od tvorcev nove Jugoslavije, politik in državnik, je umrl v Parizu, ko se je kot vodja jugoslovanske delegacije vračal z državnškega obiska v Londonu. V resnici je umrl sredi dela, prav tako kakor je živel, vedno v akciji, neustavljivi, ustvarjajoč.

Življenje in delo Moše Pijadeja je bilo od vsega začetka povezano s Komunistično partijo Jugoslavije. Njen član je postal v

začetku leta 1920, medtem ko je že pred tem kot sodelavec v več listih, ki so takrat izhajali napačno režim, buržoazne stranke in njihovo politiko, ki je bila usmerjena proti ljudskim množicam in njihovim socialnim ter demokratičnim zahtevam. V kratkem času legalnega delovanja partije je bil med njenimi aktivnejšimi člani, ko pa je bila z Obznano in nato še z Zakonom o zaščiti države prepovedana, je Moša Pijade nadaljeval z ilegalno aktivnostjo. Z njegovo politično dejavnostjo je povezana

tudi ustanovitev Neodvisne delavske stranke Jugoslavije leta 1923, kot legalne oblike prepovedane KPJ. V tem času je urejal list »Radnik-Delavec«, glasilo NRPJ, ko pa ga je policija prepovedala, je urejal list »Okovani radnik«. Tudi tega so kmalu prepovedali. Moša Pijade je nato po nalogu CK KPJ organiziral izdajanje ilegalnega glasila KPJ »Komunist«. Izšlo so le tri številke, nato pa je policija odkrila tiskarno in aretirala Mošo Pijadeja. Obsojen je bil na dvajset let težke ječe. Kasneje so mu kazensicer znižali na 12 let, a zaradi revolucionarnega delovanja v kaznilnici je dobil še dve leti, tako da je bil na »robiji« v Sremski Mitrovici in Lepoglavi do leta 1939. Kaznilniška leta Moše Pijadeja so postala prava legenda, kazalo, kako tudi v zaporu ostaneš revolucionar, ki ne klone, marveč se v

Moša Pijade z Josipom Brozom-Titom

jetniških razmerah bori dalje. Z imenom Moše Pijadeja je ozko povezana komunistična univerza. Moša Pijade je na »robiji« skupaj z Rodoljubom Čolakovićem prevedel Marxov Kapital. V zaporih je spoznal tudi Josipa Broza.

Ko so ga spustili iz zapore, leta 1939, se je Moša Pijade takoj vključil v delovanje partije, vendar je bil kmalu ponovno interniran v Bilečo. Oktobra 1940 je sodeloval na 5. državni konfe-

renci KPJ v Zagrebu, kjer je postal član CK KPJ. Ponovno je bil zaprt v začetku leta 1941 in izpuščen neposredno pred napadom na Jugoslavijo.

Delovanje Moše Pijadeja v obdobju narodnoosvobodilnega boja in revolucije je povezano z nastajanjem in gradnjo nove, ljudske oblasti. Tako je prav Moša Pijade tvorec »prve ustave« nastajajoče nove oblasti in države, tako imenovanih Fočanskih predpisov. Letos proslav-

ljamo tudi štiridesetletnico teh revolucionarnih predpisov, ki so pomenili pomemben člen pri graditvi sistema ljudske oblasti, ta pa pomeni osnovno revolucionarno pridobitev NOB. Moša Pijade je tvorno sodeloval tudi pri drugih pomembnih aktih, ki so postali temelji nove države in njene ljudske oblasti, na primer pri sestavljanju sklepov prvega zasedanja AVNOJ konec novembra 1942, ter tudi drugega, zgodovinskega zasedanja AVNOJ v Jajcu, ko je bila rojena nova Jugoslavija. S pripravo dokumentov ljudske oblasti in bodoče državne ter družbene ureditve se je ukvarjal tudi med daljšim bivanjem na Kočevskem

Z zakonodajnim delom pri graditvi ljudske oblasti je še z večjim žarom nadaljeval po osvoboditvi, ko so pripravljali temeljne dokumente, predvsem pa ustavo nove, federativne ljudske republike Jugoslavije. Po vojni je Moša Pijade sodeloval tudi na mirovni konferenci v Parizu, tvoren je njegov prispevek pri krepitvi mednarodnega položaja Jugoslavije. Na eni od teh poti je umrl. Tovariš Tito je ob grobu v imenu vseh narodov Jugoslavije dejal, da bo ostal lik Moše Pijadeja v večnem spominu in bo zgled mladim generacijam, kajti »vse njegovo življenje in delo sta bila pretkana z globokim socialističnim humanizmom.«

Ob izidu Spominov Ivana Mačka-Matije

Osvoboditev, prerojenje, pomlad

Spomini udeležencev naše revolucije so zanimivo branje ne samo za zgodovinarje in njihove soborce, ampak tudi za mlajše rodove, ki hočejo spoznati, kako je nastajala družba, v kateri danes živimo. Tudi spomini Ivana Mačka-Matije, predvojnega revolucionarja, partizanskega komandanta in vidnega političnega delavca niso izjema.

Avtor Ivan Maček se je rodil leta 1908 v Zadobrovi pri Ljubljani. Otroštvo je preživljal večkrat lačen kakor sit, sredi težav prve svetovne vojne. Prepričanje o krivičnosti tedanjega reda se je še poglobilo, ko se je po končani osnovni šoli zaposlil pri sosedu in

za borno plačo po cele dneve torvil les. Tudi v drugih priložnostnih službah ni bilo dosti bolje, zato se je šel k stricu učiti za tesarja. Marca 1929 so ga poklicali k vojakom v Karlovac, avtor je služenje vojaščine slikovito označil kot »tlako za kralja«. Nacionalno zatiranje, sadizem

oficirjev, slaba prehrana so dali pečat tedanjemu vojaškemu življenju, tako da se je mladi Maček od vojašnice z veseljem poslovil, saj mu razen nekaj znanja o orožju ni dala kaj posebno koristnega.

Po vrnitvi iz vojske je leta 1930 poiskal stik s komunisti in se z mladostno zagnanostjo predal delu v ilegalni KP. Leta 1934 se je prvič srečal s Titom, istega leta je sodeloval na konferenci v Goričanah, kjer je bil izvoljen za sekretarja Pokrajinskega komiteja KP, in na četrti državni kon-

ferenci KPJ v Ljubljani, kjer je postal kandidat za člana CK KPJ.

Poleti 1935 je odšel študirat v Moskvo. V »obljubljeni deželi« je ostal dve leti. Avtor odkrito popisuje življenje v Stalinovi Sovjetski zvezi, tudi ne skriva, da je iz tedaj edine socialistične države na svetu odnesel bolj slabe kot dobre vtise.

Kmalu po vrnitvi v domovino so ga žandarji aretirali. Pred sodiščem za zaščito države je bil obsojen na štiri leta zapore, ki jih je prestajal v Mitrovici. Po okupaciji Jugoslavije je s skupino 32 tovarišev pobegnil iz zapore. Na Fruški gori so skupaj z domačini ustanovili četo. Tu je tudi doživel svoj ognjeni krst.

Jeseni 1941 so ga poklicali v Vrhovni štab, kjer je postal prvi sekretar partijske organizacije Glavnega štaba. Doživel je osvobajanje Užic pa ustanovitev Prve proletarske brigade. Marca 1942 se je prek Sarajeva, Za-

greba in Karlovca vrnil v Slovenijo in prevzel dolžnosti političnega komisarja Glavnega štaba NOV in PO Slovenije. Od oktobra istega leta pa do julija 1943 je bil komandant Glavnega štaba NOV in PO Slovenije. Na tem položaju je doživel in preživel marsikaj, med drugim tudi italijansko ofenzivo poleti 1942, pa partizansko ofenzivo proti belogardistom, ki je trajala vse do pomladi 1943. Kljub burnim časom je utegnil najti trenutek tudi zase: 25. novembra 1942 se je poročil s partizanko Cveto.

Do konca leta 1943 je Ivan Maček opravljal posle organizacijskega sekretarja CK. Bil je tudi odposlanec na Kočevskem zboru, kjer je bil izvoljen za člana SNOS in člana delegacije na II. zasedanju AVNOJ. Leta 1944 je bil izvoljen za člana IO OF. Februarja 1944 je postal načelnik Odseka za notranje zadeve pri predsedstvu SNOS.

Maja je šel poročat v Vrhovni štab in tam doživel nemški napad na Drvar. Po vrnitvi v Slovenijo je prevzel dolžnost načelnika Oddelka za zaščito naroda. Na tem položaju je 9. maja 1945 v Ljubljani dočkal, kot pravi sam: »Osvoboditev, prerojenje, pomlad. Pomlad, kakršne nisem poznal prej in kakršne nisem doživel nikoli več...«

Ivan Maček je v svojih Spominih zelo odkritosrčen, pošten do sebe in do drugih. Storjenih napak ne prikriva, niti svojih niti tistih, ki so jih storili drugi. Ničesar ne olepšuje, o ljudeh svoje dobe piše brez dlake na jeziku, pa naj gre za najvišje voditelje ali pa za ljudi iz njegovega spremstva. Spomini so napisani tudi z velikim posluhom za drobne, povsem človeške stvari. Škoda le, da jih je avtor zaključil s pomladjo 1945 in tako bralce prikrajal za opis svoje povojne poti.

Božo Repe

Nagradna križanka št. 11

Rešitve pošljite do 30. marca 1982 na naslov: TOZD DELAVSKA ENOTNOST Ljubljana, Celovška 43, s pripisom na ovojnic: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 11: Nagrade so 300, 200 in 150 dinarjev.

Rešitev nagradne križanke št. 9

SPOMINI, ANA KARENINA, KENOTAF, ROBERT MUSIL, OREL, KEBA, OSA, ATENA, PAS, PI, IVI, KOP, RON, ASTARTA, AKA, SPREE, STENA, TOLEDO, NOL, MO, POLDE BIBIČ, ADVERB, PIONI, AVAR, NIGER, ANTE, ANALI, IRENA, KEA, VARAN, KARAT

Izzrebani reševalci

- nagrada 300 din: Rezika Ramovš, Mladinska 1-I, 64000 Kranj;
  - nagrada 200 din: Jadranka Kariž, Tržaška 51A, 61000 Ljubljana;
  - nagrada 150 din: Darja Götz, Valvazorjeva 3, 63000 Celje.
- Nagrade bomo poslali po pošti.

DE	SILNOST. MOČNOST	SREDNJEV. IZKORIŠČ. KMETOV, OZ. PODLOŽN.	ŠPANSKI BAROČNI SLIKAR (JUSEPE DE)	DALJŠE ČASOVNO OBDOBJE	LOCUS SIGILLI	KNJIŽNI FORMAT	ŠVIC.-FR. SLIKAR IN GRAFIK (FELIX)	BRENCELJ	SLAVA, OD- LICNOST	DE	ENAKA SO- GLASNIKA	VRSTA URANOVE RUDE	SREDO- ZEMSKI GRM	OSTANKI PRI CVRE- TAJU SLANINE	ANGL. PO- LARNI RAZISKO VALEC
NAPRAVA ZA ZAŠČI- TO PRED STRELO										BULA, O- TEKLINA					
MESTO OB VZROČJU SNEŽNIKA (LESONIT)										RIBIŠKA MREŽA					
NEMSKO- POLJSKA REKA (ELBE)				TLAČAN- SKO DELO						REKA SKOZI CHAMONIX					
ATA				KNJIGA TE- KOČIH RAC.	SLOG					ORGAN VIDA					
VAROVANJE				PRIPRAVA ZA SRKANJE				OMARA S POLICAMI ZA KNJIGE	MANJŠI JADR. OTOK	SLIKAR MEŠKO					SESTAVIL: R. N.
VELIKO TINSKO JEZERO						GEOMETR. LIK				STATUA					
TONI SELISKAR			POTEPUHI, VAGABUNDI			IGRALKA TKAČEVA						CITROE- NOV AVTO	PREBIV. TIROLSKE		
MARIBOR- SKA SOPRA- NISTKA (ONDINA)			ZNAČ. PRED- STAVNIK		GAJ				RAZSTAV- NA DESKA	KLOR				BIVŠI UGANDSKI DIKTATOR	OBLAK BRANE
MESTO V SRBLJI, OB RESAVI					ALUMINIJ						SOVJ. PEDA- GOG IN PI- SATELJ (ANTON)				
MESTO V SRBLJI, JUŽNO OD MLADENOV- CA							ENAKA SO- GLASNIKA				LJUBLJ. TV IN GLEDAL. IGRALEC				SIBIRSKI VELETOK

Ljudski pevci — Marija Laci starejša in Marija Laci mlajša, Janez Laci, Marija Nemet, Majda Seršen, Pavel Uljančič, Marija Trajber, Kalman Trajber, Kristina Sabjan, Marija Horvat, Marjeta Bukovec starejša, Marjeta Bukovec mlajša, Katica Miholič, Bernarda Gjerek, Štefan Seršen, Jožef Bukovec in Ema Laci.

Ljudski godci — Peter Benkovič, Karel Miholič, Pavel Grban in Anton Uljančič.

V Kobilju ohranjajo besedo in pesem naše preteklosti

Dečko fujčka si po pouti...

Kobilje, vas v občini Lendava, je kot slovenski otoček sredi madžarskih vasi; z ene strani meji na Madžarsko, z drugih pa na naše vasi Dobrovnik, Žitkovci, Kamovci in druge, v katerih žive ljudje madžarske narodnosti.

Kako žive tod ljudje, ni težko izvedeti, saj Kobiljani znajo o sebi veliko povedati, še posebej veliko o delu njihovega kulturnega društva.

Poleg recitatorske in drugih društvenih skupin je nadvse uspešna skupina, ki poje in govori o dediščini naših predhodnikov, ki so ustvarili bogato ljudsko zakladnico. Velike vrednosti te ljudske zakladnice se Kobiljani dobro zavedajo. A kako je prišlo do ustanovitve skupine ljudskih pevcev in godcev, skupine, ki še ne deluje dolgo, o tem nam je pripovedovala Marija Farkaš. Ona je pri Kulturnem društvu Kobilje odgovorna za delo te skupine, pa tudi pri prizadevanjih za ustanovitev te skupine je bil njen delež velik.

Spodbuda je padla na rodovitna tla

»Nekaj spodbude za to naše delo smo dobili od RTV Ljubljana. Od tam nam je tovarišica Vidakovičeva poslala pismo, v katerem nas je povpraševala, ali imamo pri nas kakšno ljudsko blago, ali bi ga lahko zbrali, oni pa bi potem prišli k nam in vse to posneli za radio. Kmalu zatem je Vidakovičeva sama prišla k nam na razgovor. Pogovorili smo se, kako se bomo lotili dela in kako naj bi potem potekalo snemanje.

To je bilo januarja 1980. leta. Do marca nam je uspelo zbrati od starejših ljudi veliko ljudskega kulturnega izročila, in 29. marca 1980 smo pripravili »večer v živo«. Za snemanje smo pripravili prizorišče kmečke

Ljubljana v oddaji »Naša zemlja v pesmi in besedi«. Istega leta decembra smo se odzvali povabilu in gostovali v Domu Ivana Cankarja v Ljubljani.

Starejši ljudje so pri tem zelo radi sodelovali. Bili so veseli, da lahko kaj takega prikažejo v svoji starosti. Z velikim zanimanjem pa sprejemajo nastope teh ljudskih pevcev in godcev tudi občani, saj ob vsakem njihovem nastopu napolnijo dvorano v Kobilju do zadnjega kotička.

Da, poleg ljudskih pevcev so zdaj tu tudi naši ljudski godci. Pred kratkim smo oživili, po dvajsetletnem zatišju, tudi njihovo delo. Ti godci so namreč pred dvema desetletjema prav radi igrali po okoliških krajih na raznih prireditvah in kmečkih gostijah. Takrat so igrali na domača glasbila kot so cingale, violina in bas. Zdaj godcem manjka še basist, a upamo, da bomo v bližnji prihodnosti uspeli pritegniti h godcem tudi kakšnega basista.

do enainosemdeset — godci se prav poskočno zaigrajo domače prekmurske narodne melodije, zaigrati pa znajo tudi madžarske skladbe. Čeprav nekatere že nadleguje bolezen, ki pride z leti, se godci z velikim veseljem in samodisciplino vsak večer zberejo k vaji, kot se zberejo tudi za nastope, na katerih pokažejo, kaj vse še zmorejo pri teh letih. Tako priložnost so pred kratkim imeli ob dnevu žena.

Vse lepe pesmi preteklosti so priklicali nazaj v življenje

Kljub svojim letom — nabrali so si jih že od petinosemdeset

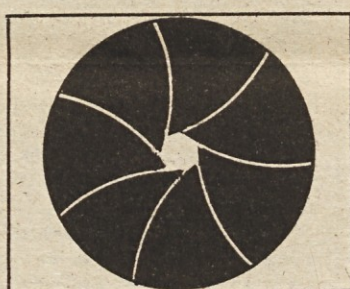
do enainosemdeset — godci se prav poskočno zaigrajo domače prekmurske narodne melodije, zaigrati pa znajo tudi madžarske skladbe. Čeprav nekatere že nadleguje bolezen, ki pride z leti, se godci z velikim veseljem in samodisciplino vsak večer zberejo k vaji, kot se zberejo tudi za nastope, na katerih pokažejo, kaj vse še zmorejo pri teh letih. Tako priložnost so pred kratkim imeli ob dnevu žena.

Skupaj s člani ostalih društvenih sekcij pripravljajo ljudski pevci in godci nov program kulturnega večera. Veliko je volje

do dela, in težko je povedati, kje vse nameravajo nastopiti, saj prav gotovo ne bo težko najti številnih možnosti za sodelovanje, na prireditvah v občini in tudi zunaj nje.

Ko spoznaš kulturno delo ljudi vasi Kobilje in njene okolice, se prav spoznaš, kakšno je tod življenje. Pravijo, da je bilo nekoč lepo, in zakaj torej ne bi bilo lepo živeti s tistim kulturnim bogastvom, ki je navduševalo prednike. Veliko teh lepih stvari je Kobiljanom uspelo priklicati nazaj v življenje.

Besedilo in slike: Štefan Prša

FOTOAMATER NA OBISKU

Franc Stele

»Fotografija mi pomaga odkrivati in opazovati lepoto, ki je površnim očem skrita. Medtem ko s fotoaparatom raziskujem svet okoli sebe, nehote odkrivam preproste stvari v naravi in pri ljudeh, mimo katerih sicer dan za dnem drvim, zaslepljeni od blišča kiča in lažnih površin. Tako pa v čelu starca spoznavam zoro njivo, ki je že neštokrat rodila, nežnost in belino teloha primerjaš z mladostjo — drugače gledaš na svet, vse te na nekaj spominja, vse povezuješ med seboj, greš vse globlje in globlje in vse bolj ti je jasno, da je glavno poslanstvo človeka ODKRIVANJE LEPOTE. Ta spoznanja ti pomagajo živeti.«

Šestindvajsetletnega inženirja Franca Steleta najdete v Stolovi upravni stavbi, kjer opravlja zelo odgovorno delo v pripravi dela.

Stolovi delavci ga poznajo kot zelo vestnega delavca, bralcem glasila delovne organizacije je znan po

številnih strokovnih sestavkih in po zelo lepih in smiselnih fotografijah.

Našega Frenka bomo skušali predstaviti s kratkim opisom in njegovimi odgovori.

»Prva leta so bila bolj skromna po količini posnetkov, predvsem pa po njihovi kakovosti. Pravzaprav lahko rečem, da sem se začel resneje ukvarjati s fotografijo precej let pozneje, ko sem srečal krog prijateljev z istim veseljem. Fotografija mi ni pomenila več beleženja spominov in »gasilskih« posnetkov na vrhovih in izletih, začel sem jo gledati z umetniškimi očmi.

Začel sem v šestem razredu osnovne šole, pred približno štirinajstimi leti — in odtlej se s fotoaparatom nisva več ločila. Spremljal me je na vseh potepanjih, tudi na najvišjih vrhovih Evrope. V strmem skalovju Matterhorna mi je bingljal okoli vratu in mi še dodatno pil moči, toda hkrati mi je pomagal pričarati na film tisto edinstveno potovanje na vrh gore.«

Frenku ni težko ure in ure pešačiti po dežju, po mokrih in spolzkih

strminah, po soncu, ko znoj žaliva oči in polzi pod srajco, po pobočjih, ki utrudijo koleno in gleženj, ko se v telesu nabira utrujenost, pa vendar v trenutku izgine, ko se pred očmi odpre nov svet, kjer se stikata bela in modra barva, zeleno pobočje in rdeče rože.

»Že tako zanimiva potovanja po gorah, gozdovih in med ljudmi s fotoaparatom v roki postanejo še zanimivejša. Nenehno se ustavljaš, ne moreš mimo... Če pogledam nazaj v svojo skromno fotografsko preteklost, se mi pred očmi zvrstijo slike bleščečega snega na gorskih grebenih, cvetočih obrazov mladosti — vsepovsod same igre senc in svetlob, sami dvoboji nasprotnikov, sama neskončna potovanja oblakov po modrem oceanu, kontrasti... pravzaprav vse, kar imenujemo življenje.«

Danes je postala fotografija sestavni del življenja vsakega človeka.

Fotografski posnetki so v vseh časopisih, živo sliko vsak večer spremljamo na malem zaslonu, v vsaki družini imajo veliko slik. Vse to so fotografije, bolj ali manj uspe-

le. Imajo dokumentarno vrednost, toliko bolj so nam blizu, kolikor bolj nas uspejo pritegniti.

Fotografija, ob kateri gledalec postane, se zamisli in jo še enkrat in večkrat pogleda, je fotografija, ki pripoveduje. V njej je del življenja, je kot v knjigi opisana zgodba, misel, ki jo odnesemo s seboj.

Frank in njegova prijateljca Nanda in Stane jo mahnejo na dopust po svoje. V samoto, kjer je zares še vse tako, kot je bilo nekoč. Kjer ljudje tako govorijo kot mislijo. Tam ni les na debelo polakiran, je tak, kot beseda domačina, naraven, preprost, grob, razpokan.

Tudi na morju so samotni kotički. Na otokih, kjer se v razbeljenem kamenju bore rože za kapljo vode, kjer preprost ribič vliva olivno olje v vdolbino kamnito posodo.

Frenk ima rad fotografijo. Pravi, da je srečen, ko se pri razvijanju na filmu pojavi tisto, kar je želel shraniti za več let in desetletij, ko se na fotografskem papirju zarišejo črte ljudi, živali in krajev, tako kot jih je videl.

Ciril Sivec

Pozvačin vabi na prireditev

Pri starih slovenskih pastirjih na Ukovski planini v Italiji — poletje 1981